

Møte fredag den 12. juni 2015 kl. 9

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 88):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med Arktisk råd (Innst. 259 S (2014–2015), jf. Dokument 3:3 (2014–2015))
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Kjersti Toppe, Trine Skei Grande, Sveinung Rotevatn, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om at Noreg skal arbeide for eit forbod mot atomvåpen (Innst. 296 S (2014–2015), jf. Dokument 8:72 S (2014–2015))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Liv Signe Navarsete, Marit Arnstad, Bård Vegar Solhjell og Audun Lysbakken om framlegging av rammeverket i TISA-avtala (Innst. 338 S (2014–2015), jf. Dokument 8:90 S (2014–2015))
4. Interpellasjon fra representanten Truls Wickholm til utenriksministeren:

«Det er bra at regjeringen støtter utdanning i utviklingspolitikken og at den ønsker å sikre jenters rett til utdanning i utviklingsland. I mange sammenhenger hjelper det imidlertid lite å satse på utdanning hvis man ikke også satser på omfattende seksualundervisning og kunnskap knyttet til reproduktiv helse. Kunnskapsbasert seksualundervisning øker sjansene for at unge jenter bruker moderne prevensjonsmidler dersom de har sex, og minsker sjansen for at de blir gravide og må gifte seg som tenåringer. Mange jenter i utviklingsland vet ikke hvordan de unngår uønsket graviditet, og mange har liten kunnskap om seksuelle og reproduktive rettigheter. Økt innsats og styrket seksualundervisning er derfor helt nødvendig.

Deler utenriksministeren disse vurderingene, og hvordan vil regjeringen sikre at skole- og utdannings-satsingene i utviklingssammenheng også inkluderer kunnskapsbasert seksualundervisning, og at dette inkluderer i FN's nye utviklingsmål?»
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om midlertidig lov om beskyttelse av og kontroll med geografisk informasjon av hensyn til rikets sikkerhet (Innst. 334 L (2014–2015), jf. Prop. 86 L (2014–2015))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om ordningen for militært tilsatte og endringer i forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen) (Innst. 335 L (2014–2015), jf. Prop. 111 LS (2014–2015))
7. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om ordningen for militært tilsatte og endringer i forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen)

(Innst. 336 S (2014–2015), jf. Prop. 111 LS (2014–2015))

8. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2015 under Forsvarsdepartementet (Endringer i «Regulativ for tillegg til utskrivne vernepliktige mannskap») (Innst. 357 S (2014–2015), jf. Prop. 133 S (2014–2015))
9. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om investeringer i Forsvaret (Innst. 337 S (2014–2015), jf. Prop. 113 S (2014–2015))
10. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i plan- og bygningsloven (sentral godkjenning av foretak) (Innst. 359 L (2014–2015), jf. Prop. 131 L (2014–2015))
11. Referat

Sak nr. 1 [09:00:14]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med Arktisk råd (Innst. 259 S (2014–2015), jf. Dokument 3:3 (2014–2015))

Rasmus Hansson (MDG) [09:00:45] (ordfører for saken): Formålet med Arktisk råd er å fremme samarbeid mellom de arktiske statene og arktiske urfolksorganisasjoner, særlig innen bærekraftig utvikling og miljøvern.

Arktisk råd er den eneste felles arenaen for politisk samarbeid på ministernivå for de åtte arktiske nasjonene, og jeg har personlig hatt gleden av å følge Arktisk råd helt fra den spede begynnelsen opp mot Rovaniemi-samarbeidet osv. i 1996 og sett hvilken betydelig utvikling rådet har hatt med tanke på ressurser, organisering og politisk betydning.

I innstillingen til denne saken, hvor komiteen er godt samlet, vil vi derfor understreke at Arktisk råd er svært viktig både for de fagfeltene rådet har direkte ansvar for, og som møteplass for dialog og gradvis utvikling av samarbeid om andre arktiske spørsmål. Samtidig er Arktisk råd altså et høynivåforum, og beslutninger i rådet fattes ved konsensus. Det er folkeretten og de folkerettslige forpliktelsene som utgjør det rettslige rammeverket for forvaltningen av nordområdene, og det er bred internasjonal enighet om at FN's havrettskonvensjon utgjør det viktigste folkerettslige grunnlaget for Polhavet.

Komiteen er tilfreds med at Arktisk råd ifølge Riksrevisjonen bidrar reelt til å styrke samarbeidet mellom landene og øke kunnskapen om sentrale saksfelt, særlig om miljø- og klimaendringer i Arktis. Men Riksrevisjonen finner samtidig at organiseringen av Arktisk råd ikke er hensiktsmessig, og at styringen av arbeidet til dels er mangelfull. Blant annet har Arktisk råd ikke lagt nok til rette for urfolks deltakelse i rådets arbeid. Det viser seg også å være svakheter ved koordine-

ringen og oppfølgingen av det norske arbeidet knyttet til rådet.

Riksrevisjonen mener derfor det er betydelig potensial for mer effektivt samarbeid og utnyttelse av rådets ressurser dersom det blir enighet i rådet om bedre koordinering og mer forutsigbar finansiering av arbeidet. Komiteen tar til etterretning Utenriksdepartementets svar på akkurat dette, og forutsetter at statsråden følger opp Riksrevisjonens merknader som angitt.

Komiteen har også merket seg at Riksrevisjonen i denne undersøkelsen ikke drøfter direkte den faktoren som kanskje i størst grad påvirker Arktisk råds muligheter til å levere på formålet, nemlig forholdet mellom Arktisk råd og deltakernasjonenes tyngste politiske interesser. Det er de økonomiske driverne bak politisk, økonomisk og annen utvikling, miljø- og klimasituasjonen og andre forhold i Arktis. Disse interessene er ikke, eller bare indirekte, en del av Arktisk råds ansvar og arbeid.

Rådets muligheter til reell påvirkning på bærekraftig utvikling og klimautvikling i Arktis begrenses sterkt av dette. For Norges vedkommende er bl.a. oljevirksomhet, fiskeri og skipsfart lite berørt av Arktisk råds arbeid, selv om disse interessene er blant de mest styrende for norsk arktispolitikk.

Riksrevisjonen påpeker svak involvering fra andre fagdepartementer enn Klima- og miljødepartementet. Dette kan være en konsekvens av at regjeringen i liten grad har ønsket at Arktisk råd skal engasjere seg på områder som angår vitale norske ressursinteresser. Utenriksdepartementet bekrefter i sitt svar behovet for bedre koordinering av norske aktører, men begrenser seg foreløpig til å vurdere hvordan samordningen med berørte departementer kan forbedres.

Ved behandlingen av denne saken har derfor en samlet komité konkludert med at Riksrevisjonens undersøkelse tyder på at Norge med fordel kan avklare bedre de forventningene vi har om hva Arktisk råd skal være, og hvilke resultater rådet forventes å levere. Det er ikke hensiktsmessig å skape forventninger om at Arktisk råd skal bidra til mer konkret samarbeid og større resultater på viktige fagfelt enn det som er realistisk med de gitte forutsetningene for rådets arbeid. Dersom samarbeidet ikke etter hvert også utvides til tyngre politikkområder, vil Arktisk råd sannsynligvis etter vår mening også i framtiden ha en begrenset evne til å levere konkret og målbart på samarbeid som urfolksrettigheter, bærekraftig utvikling og miljøvern. Det begrenser ikke nødvendigvis Arktisk råds viktighet på andre områder, men det vil være en viktig avklaring i forhold til de forventninger vi kan ha til rådet.

For øvrig slutter komiteen seg til Riksrevisjonens anbefalinger.

Gunvor Eldegard (A) [09:05:46]: Eg syner òg til innlegget frå saksordføraren, då komiteen er samd i alle merknadene i denne saka.

Norske myndigheiter understrekar at Arktisk råd er det leiande politiske organet for arktiske spørsmål og det viktigaste forumet for å drøfta felles utfordringar.

Utanriksdepartementet har det overordna ansvaret for

gjennomføringa og koordineringa av nordområdepolitikken, inkludert det internasjonale samarbeidet i Arktisk råd. Departementet har dermed også ansvaret for å koordinera den norske deltakinga i Arktisk råd med dei ansvarlege sektordepartementa.

Riksrevisjonen har undersøkt styresmaktene sitt arbeid med Arktisk råd. Føremålet med undersøkinga har vore å vurdere norske styresmakter sitt arbeid med Arktisk råd og belysa korleis dei arbeider med dei områda som Arktisk råd trekkjer fram som sentrale, gjennom rådet sine anbefalingar til medlemsstatane. Revisjonen inneheld i tillegg forhold om det mellomstatlege arbeidet i Arktisk råd. Undersøkinga omfattar perioden frå opprettinga av Arktisk råd i 1996 og fram til medio 2014.

Undersøkinga er faktisk òg ein del av ein multilateral revisjon av Arktisk råd, der riksrevisjonane frå både Danmark, Noreg, Russland, Sverige og USA har delteke. Riksrevisjonane i Canada og Finland har vore observatørar. Dette er eit arbeid som i si tid vart initiert i fellesskap av russisk og norsk riksrevisor.

Rapporten finn at Arktisk råd har bidrege til å styrkja samarbeidet i Arktis og til å auka kunnskapen om sentrale saksfelt, særleg om miljøet og klimaendringane i Arktis. Dei finn òg at organiseringa av Arktisk råd ikkje er hensiktsmessig, og at styringa av arbeidet er mangelfull når det gjeld både prioritering, finansiering og rapportering. Dei skriv vidare at Arktisk råd ikkje i tilstrekkeleg grad har lagt til rette for urfolk si deltaking i rådets arbeid, og at det er svakheiter ved koordineringa og oppfølginga av det norske arbeidet knytt til Arktisk råd.

Det er positivt at Arktisk råd bidreg til å styrkja samarbeidet mellom landa, og at dei klarar å auka kunnskapen om sentrale saksfelt, spesielt om miljøet og klimaendringane i Arktis. Føremålet med Arktisk råd er å fremja samarbeid mellom dei arktiske statane og arktiske urfolksorganisasjonar, særleg innan bærekraftig utvikling og miljøvern. Rådet er faktisk den einaste arenaen for politisk samarbeid på ministernivå for alle dei åtte arktiske nasjonane og har utvikla seg betydeleg med tanke på både ressursar, organisering og politisk betydning. Rådet er viktig for dei fagfelta dei har direkte ansvar for, men også som møteplass for dialog og gradvis utvikling av andre arktiske spørsmål.

Arktisk råd har utarbeidd åtte ministererklæringar med anbefalingar til bl.a. medlemsstatane, der anbefalingane byggjer på denne kunnskapen. Arktisk råds anbefalingar er ikkje folkerettsleg forpliktande, men det er etter Riksrevisjonens vurdering viktig at dei arktiske statane samla, også gjennom rådet, kan visa at dei tek ansvar for å sikra ei bærekraftig utvikling i Arktis.

Undersøkinga syner vidare at kunnskapen som er skaffa fram av Arktisk råd, har vorte brukt i innspel om vidare utvikling av anna internasjonalt samarbeid og internasjonale konvensjonar på ulike område. Gjennom dokumentasjon av effektar av langtransportert forureining i Arktis har rådet f.eks. spela ei vesentleg rolle i utviklinga av regionale og globale løysingar for å redusera utslipp av miljøgifter og tungmetall. Arktisk råds dokumentasjon av dei betydelege klimaendringane i Arktis har òg vore veldig viktig kunnskap i FNs klimapanel.

Eg synest det er positivt at det samiske folket har tilgang til Arktisk råd gjennom at Utanriksdepartementet her heime inkluderer dei. Dersom andre urfolksgrupper ikkje vert inkluderte av sine eigne land, meiner eg at rådet må ta initiativ til at det vert gjort noko.

Arktis og nordområda er viktige for oss. Det er viktig for klimaet, det er viktig for miljøet, og det er viktig for eigarskapet til Arktis. Difor er det viktig at Noreg som nasjon engasjerer seg sterkt i rådet.

Eirik Sivertsen (A) [09:11:22]: La meg starte med noe som siste talar var inne på, nemlig at denne undersøkelsen er en del av en multilateral revisjon av Arktisk råd, initiert av Russland og Norge i sin tid. Og la meg få lov til å rose Riksrevisjonen for å ha bidratt til å lage en internasjonal multilateral revisjon som undersøker både Arktisk råd og hvordan Arktisk råd jobber, og også at enkelte lands riksrevisjoner har gått i dybden og sett på praksis i det enkelte land og hvordan de følger opp funnene.

Jeg hadde gleden av å høre den amerikanske riksrevisjonen presentere sine funn i november i Washington, og konklusjonene derfra er ganske like og har mange felles trekk med hva den norske riksrevisjonen har funnet for norsk oppfølging av disse avtalene og Arktisk råds virksomhet.

En revisjon er jo i seg selv tilbakeskuende, så jeg tenkte jeg skulle knytte noen kommentarer til dette som ikke bare er tilbakeskuende, men også hvordan vi skal bevege oss framover på bakgrunn av de erfaringene vi har gjort oss så langt.

Riksrevisjonen peker i hovedsak på at Arktisk råd har bidratt til å styrke det arktiske samarbeidet, og at det har bedret kunnskapen i regionen. Jeg vil bruke et sterkere ord: Jeg vil slå fast at Arktisk råd har vært en suksess for Norge. Rådet ble etablert i 1996. Det feirer til neste år 20 år som et forum for det sirkumpolare samarbeidet i hele Arktis. Utgangspunktet var et miljøvernssamarbeid og en videreføring av det som kaltes The Arctic Environmental Protection Strategy, som også ble utvidet til å omfatte bærekraftig utvikling. Samarbeidet har etter hvert fått stadig mer fokus på klimaendringene og de store konsekvensene det kan få i Arktis og nordområdene. Men i dag omfatter samarbeidet i Arktisk råd i tillegg til klima og miljø også skipsfart, helhetlig forvaltning, olje- og gassspørsmål, turisme, utdanning, forskning, helse og spørsmål knyttet til økonomisk og kulturell aktivitet. Arktisk råd er også det eneste sirkumpolare og det ledende politiske organet for arktiske spørsmål.

Det er også grunn til å understreke at etter den siste utvidelsen med observatører sitter nå 20 land, hvis man inkluderer EU, rundt bordet, og det representerer i overkant av to tredjedeler av de økonomiske størrelsene globalt.

Det er min oppfatning at samarbeidet innenfor Arktisk råd over årene stadig har blitt styrket. Rådet har bidratt til å sette viktige problemstillinger på dagsordenen, ikke minst miljø og klima, som jeg var inne på, men også på områder som skipsfart, olje, gass og turisme.

Når det gjelder skipsfart, ser vi i disse dager at vi også får en polarkode. Det har vært et viktig tema i Arktisk råd.

Det er inngått bindende avtaler, først i 2011 om søk og redning, som er viktig for utvikling i nordområdene. Det ble supplert i 2013 ved en samarbeidsavtale om beredskap og respons ved oljeforurensning til havs i Arktis, og vi har fått etablert et permanent sekretariat i Tromsø. Det er nå oppe og går for fullt og vil bidra til å rette på noen av de utfordringene som Riksrevisjonen har pekt på.

De sentrale utenrikspolitiske målene i nordområdepolitikken har for Norge for det første vært å trygge fred, stabilitet og forutsigbarhet. Det har vært å sikre en helhetlig økosystembasert forvaltning som tar vare på naturmangfoldet, og som gir grunnlag for en bærekraftig utnyttelse av ressursene. Det har vært å styrke det internasjonale samarbeidet og den internasjonale rettsordenen. Og det har vært å styrke grunnlaget for sysselsetting, verdiskaping og velferd i hele landet gjennom regional og nasjonal satsing, i samarbeid både med partnere fra andre land og med berørte urfolk. I så måte har Arktisk råd vært et uunnværlig verktøy for nasjonen Norge.

Men det har skjedd store endringer i perioden fra 1996, både knyttet til klimaspørsmålet og kunnskapen om det og knyttet til oppmerksomheten og mulighetene som har bydd seg i nordområdene. Denne utviklingen har ikke Arktisk råd nødvendigvis hengt med i, og som Riksrevisjonen er inne på, har man fremdeles mye av den opprinnelige strukturen.

Jeg er glad for at amerikanerne, som nå har overtatt formannskapet i Arktisk råd, har satt diskusjonen om Arktisk råd og organiseringen på dagsordenen, og vil ta opp de spørsmålene som både norsk riksrevisjon og også de andre riksrevisjonene har vært inne på, om hvordan man organiserer dette for å møte de utfordringene vi står overfor i dag, og om vi kan utnytte ressursene bedre.

Samtidig mener jeg det er helt essensielt å ta inn over seg at det grunnlaget som arbeidsgruppene og de ulike «task forces» under Arktisk råd har frambrakt når det gjelder kunnskap, har vært helt avgjørende for vår forståelse av hvordan Arktis fungerer i en internasjonal sammenheng, både klimamessig og ikke minst med tanke på konsekvensene av klimaendringene i Arktis. Dette er faglige vurderinger som er ledende på sine felt i verden, og som har vært helt avgjørende for at man har fått forståelse for at Arktis spiller en nøkkelrolle i den globale forståelsen av klimaendringene.

Komiteen har noen passuser, som saksordføreren også var inne på, om at vi i større grad burde avklare forventningene om hva Arktisk råd skal være, og hvilke resultater man kan forventes å levere. Det kan jeg for så vidt være enig i, men jeg har også lyst til å understreke, og det er jeg sikker på at utenriksministeren vil være enig i, at vi kan ikke bare sitte tilbakelent og la det være et ansvar for de andre landene. Hvis vi ønsker å avklare forventninger, hvis vi fortsatt ønsker å ha Arktisk råd som et viktig verktøy for å ivareta norske interesser i nordområdene og i Arktis, må vi skape den situasjonen selv. Det innebærer en aktiv politisk virksomhet, det innebærer en klar politisk agenda, og det må norske myndigheter følge opp.

Jeg skal avslutte med at et særlig kjennetegn og det som er en spesiell karakteristikk ved Arktisk råd, er at helt fra

starten av har urfolk vært inkludert i arbeidet – ikke bare inkludert, de har sittet rundt beslutningsbordet sammen med de arktiske statene. Det er ikke bare et særlig kjenne-tegn som andre internasjonale organer som har urfolk i sitt område, burde la seg inspirere av, f.eks. Nordisk råd, men det har også vært en del av grunnlaget for den suksessen Arktisk råd har når det gjelder å ha legitimitet for hvilke spørsmål som blir satt på dagsordenen. Jeg deler bekymringen for muligheten for deltakelse for urfolk. En ting er det samiske folk, som har relativt gode forutsetninger for å delta, men la meg få si at også der, med økende omfang av arbeidet i Arktisk råd, strekker den gruppen sine ressurser med hensyn til mulighetene, og det er grunnlag for å diskutere behovet for bedre finansieringsordning. Men også de andre urfolkene har utfordringer, og det er et spørsmål som står på dagsordenen i Arktisk råd, og som Norge også bør engasjere seg i og støtte opp under.

Utenriksminister Børge Brende [09:20:07]: Det overordnede målet for Norge med det arktiske samarbeidet er å sikre fredelig, forutsigbar og stabil utvikling i Arktis.

Da rådet ble opprettet i 1996, fantes det ikke noe særskilt samarbeid mellom regjeringene i de åtte arktiske landene. I dag har vi et utstrakt samarbeid om en rekke tema, som flere representanter har vært inne på, der urfolk er sentrale deltakere. Flere land i verden ser på Arktisk råd som et godt eksempel på et fremtidsrettet regionalt samarbeid. Jeg er glad for at Riksrevisjonen anerkjenner Arktisk råds sentrale funksjon i å styrke samarbeidet og kontakten mellom de arktiske statene.

Gjennom det faglige arbeidet i arbeidsgruppene i Arktisk råd har vi også fått mye kunnskap om særlig klima- og miljøendringene i Arktis. Disse temaene var hovedprioriteten til statene i Arktisk råd i de første årene. Og det er fortsatt sentralt: På ministermøtet i Canada i Iqaluit i april ble vi bl.a. enige om en handlingsplan for reduksjon i utslipp av sot og metan, ikke minst med et viktig innspill – den store klimakonferansen i Paris i desember i år, COP 21.

Norge har også arbeidet for å få økonomisk utvikling høyere på dagsordenen i Arktisk råd. I fjor høst tilrettela Arktisk råd for at næringslivsrepresentanter fra de arktiske statene opprettet Arctic Economic Council. På initiativ fra rådet er det siden 2011 blitt fremforhandlet to avtaler: avtalen om søk og redning og avtalen om økt oljevernberedskap.

USA overtok formannskapet for noen uker siden, og vi må gripe denne anledningen til ytterligere å styrke det arktiske samarbeidet. USA har satt dette høyt på dagsordenen, og i Arktisk råd er Norge nå i førerretet, sammen med de øvrige arktiske statene, på viktige, prioriterte områder. På mange områder setter Norge standarden i Arktis, innenfor bl.a. miljø. Det skal vi fortsette med, i tråd med norske interesser. Derfor trapper vi opp samarbeidet med USA om arktiske spørsmål generelt og det amerikanske formannskapet om Arktisk råd spesielt, som nevnt, bl.a. innenfor klima- og havspørsmål.

Etter påtrykk fra Norge er det blitt enighet om å flytte urfolksorganisasjonenes sekretariat til Tromsø for å samlokaliseres med Arktisk råds sekretariat. Vi forventer at

dette vil bidra til å gjøre urfolkene deltakelse i rådet mer effektiv. Opprettelsen av Arktisk råds sekretariat i 2013 har også gjort at rådet som helhet er blitt mer profesjonelt, effektivt, forutsigbart og mindre avhengig av kapasiteten til det enhver tid sittende formannskapet.

Jeg er enig med representanten Eirik Sivertsen når han oppsummerte med at Arktisk råd har vært en suksess både når det gjelder det overordnede multilaterale samarbeidet, og når det gjelder innhenting av kunnskap om miljø- og klimatilstanden i Arktis. Dette er da også Riksrevisjonens konklusjon, så langt jeg kan forstå. Arktisk råd har altså vært godt organisert for å betjene medlemmenes hovedinteresser i årene som er gått siden opprettelsen i 1996.

Jeg er enig med Riksrevisjonen i at det er mulig å effektivisere rådets arbeid ytterligere med hensyn til både koordinering av arbeidsgruppene, finansiering og kommunikasjon. Det var bl.a. derfor Norge arbeidet for at Arktisk råd skulle få sitt eget sekretariat. Og som sagt, det ble etablert i 2013, og vi begynner å se resultatene av dette nå. Jeg vil sammen med de andre arktiske statene søke konsensus om gode løsninger som vil bidra til økt forutsigbarhet og effektivitet i tiden fremover.

Riksrevisjonen mener videre at Arktisk råd ikke har lagt godt nok til rette for urfolks deltakelse. Det arktiske samarbeidet kjennetegnes av urfolkene spesielle plass. Det så ikke minst de av oss som var i Iqaluit i Canada, hvor vi spilte veldig på lag med urfolk, og sametingspresidenten var også en del av den norske delegasjonen. Men når det er sagt, er samarbeidet i Arktisk råd svært omfattende. Det krever betydelige ressurser hva gjelder både kompetanse, finansiering og personell. Regjeringens syn er at de arktiske statene selv bør sørge for finansiering av egne urfolks deltakelse i det arktiske samarbeidet. Regjeringen støtter Samerådet økonomisk for å sikre deres deltakelse i ulike fora. I tillegg til dette har regjeringen også et nært samarbeid med Sametinget innenfor arktiske spørsmål.

Riksrevisjonen tar også opp at det er svakheter ved koordineringen og oppfølgingen av det norske arbeidet i Arktisk råd. Utenriksdepartementet har på denne bakgrunn allerede gjennomgått våre rutiner for å se hvordan vi bedre kan koordinere og følge opp det nasjonale arbeidet med Arktisk råd. Blant annet er det etablert skriftlige prosedyrer for embetsmannsmøtene i rådet, og halvårslige samordningsmøter for forvaltningen er innført.

Jeg er også opptatt av en god dialog med Stortinget i arktiske spørsmål. På den halvårslige nordområdedialogen for to dager siden tok flere av representantene opp viktigheten av at miljøgifter forblir høyt på agendaen i Arktisk råd. Dette synet deler jeg fullt ut og vil selvsagt følge opp i det viktige arbeidet som nå skal gjøres innenfor også dette feltet fremover. Arktisk råds arbeid med miljøgifter er et godt eksempel på hvordan rådet bringer kunnskap om Arktis til andre internasjonale prosesser. Arktisk råd har bidratt til utformingen av internasjonale avtaler og konvensjoner, f.eks. Minamata-konvensjonen om kvikksølv. Arktisk råds arbeid er også viktige innspill til forbedringen av eksisterende konvensjoner, slik at de på best mulig måte ivaretar miljøet i Arktis.

Regjeringen ønsker et kontinuerlig fokus på hvordan vi

kan styrke Arktisk råd. Riksrevisjonens analyse vil være et viktig verktøy vi bør nytte i dette arbeidet.

Ti slutt: Det er nyttig å minne om hva Arktisk råd ikke er. Det er ikke et ressurs- og forvaltningsorgan, ei heller et folkerettslig forpliktende samarbeid. Kontroll- og konstitusjonskomiteen formulerer dette godt i sine merknader i innstillingen når den påpeker at de viktigste driverne for politisk og økonomisk utvikling ikke, eller bare indirekte, er en del av Arktisk råds ansvar og arbeid. Det betyr ikke at Arktisk råds arbeid ikke er viktig, men at vi må erkjenne at rådet er unikt i sin form og sitt virke i forhold til andre internasjonale fora.

Komiteen konkluderer med at det er viktig at vi avklarer forventninger om hva Arktisk råd faktisk skal være, og hvilke resultater rådet kan forventes å levere. Det slutter jeg meg til, og jeg håper at denne debatten vil bidra også til nettopp det, at vi er klare på hva vi kan forvente. Da blir også mållleveringen mye enklere fremover, fordi man har satt seg realistiske mål for et viktig organ som Arktisk råd.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Rasmus Hansson (MDG) [09:28:04]: Jeg takker utenriksministeren for en god redegjørelse og en god bekrefteelse på at han ønsker å følge opp de rådene som komiteen har gitt, på basis av Riksrevisjonens undersøkelse.

Arktisk råd startet som et miljøsamarbeid. Miljøvern har hele tiden vært et hovedredskap, og kanskje framfor alt for Norge, som utenriksministeren var inne på, hvor ikke minst et program som Arctic Monitoring and Assessment Programme har vært et hovedredskap for å posisjonere Norge i Arktisk råd-samarbeidet. Utenriksministeren nevnte bl.a. arbeidet med miljøgifter som ett resultat av dette. Samtidig er det en utfordring for Arktisk råd at rådet produserer kunnskap, men i mindre grad anvender kunnskap.

Kan utenriksministeren trekke opp noen linjer for hvordan Norge tenker seg videre bruk av både Arctic Monitoring and Assessment Programme spesielt og miljødata generelt som et redskap i sitt Arktisk råd-samarbeid?

Utenriksminister Børge Brende [09:29:18]: Først vil jeg også si til saksordføreren at det har vært en nyttig prosess, og departementet har studert nøye de merknadene som er kommet, og Riksrevisjonens rapport, som jeg redegjorde for.

Når det gjelder arbeidet for miljøet i nord og i Arktis, har dette vært et prioritert område for Norge siden Arktisk råd ble initiert. Alt godt miljøarbeid og klimaarbeid, arbeid for å begrense spredning av miljøgifter, «gresshopppeeffekt» o.l., må ha basis i kunnskap, ha basis i god oversikt over hva som faktisk skjer. Så det å ha god observasjon, godt dokumenterte kunnskaper og fakta som basis for arbeidet knyttet til klimaendringene – som skjer med dobbelt så stor hastighet i Arktis som ellers – miljøgifter o.l., at dette er faktabasert og forskningsbasert, er vesentlig fremover for å kunne ha gjennomslag i disse prosessene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [09:30:28]

Innstilling frå utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Signe Navarsete, Kjersti Toppe, Trine Skei Grande, Sveinung Rotevatn, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om at Noreg skal arbeide for eit forbod mot atomvåpen (Innst. 296 S (2014–2015), jf. Dokument 8:72 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Svein Roald Hansen (A) [09:31:23] (ordfører for saken): Atomvåpen er helt ubrukelig som militære våpen. Slike våpen har uakseptable humanitære konsekvenser og strider mot folkerettslige instrumenter, NPT, humanitærretten og internasjonal miljørett. De skiller ikke mellom sivile og militære. Hiroshima og Nagasaki er grusomme vitnesbyrd.

Til dette kommer at bruken av atomvåpen er et tveegget sverd. Gjengjeldelsen kommer. Derfor brukes atomvåpen først og fremst til å avskrekke, vedlikeholde en terrorbalanse.

Dette skiller atomvåpen fra andre masseødeleggelsesvåpen, som kjemiske og biologiske. Denne dimensjonen gjør arbeidet for et internasjonalt juridisk rammeverk som forbyr atomvåpen, slik vi har mot kjemiske og biologiske våpen, mer krevende.

Det er stor enighet om visjonen og målet, en verden uten atomvåpen. Det er nedfelt i NATOs strategi. President Obama blåste nytt liv i denne visjonen da han tiltrådte, og han la en ny atomvåpenstrategi som skulle redusere og avgrense kjernevåpenenes avskrekkende rolle i sikkerhetspolitikken – et første skritt, som også fikk konsekvens for NATOs strategiske konsept. Og når selv tidligere sentrale ledere som utenriksministrene Henry Kissinger og George Shultz og senatorene Sam Nunn og Perry krever en verden fri for atomvåpen, burde det være håp om å kunne gjøre visjonen til virkelighet.

Etter tre tiår med framgang og håp om at rustningsspiralen fra den kalde krigen skulle kunne snus, ble det første tiåret i det nye århundret det tapte tiår for nedrustningsbestrebelse.

Den nye START II-avtalen mellom USA og Russland, som reduserer antall utplasserte atomvåpen med en tredje-

del, var et nytt skritt i riktig retning. Men det trengs mer, mye mer.

Oslo-konferansen om de humanitære konsekvensene av kjernevåpen som Stoltenberg-regjeringen tok initiativet til i 2013, ga en ny innfallsvinkel og ny energi til arbeidet med atomvåpennedrustning.

Som innstillingen viser, er det tverrpolitisk oppslutning om målsettingen, en verden uten atomvåpen. Det er også enighet om at

«arbeidet for å virkeliggjøre visjonen om en verden fri for atomvåpen gjennom balanserte og gjensidige nedrustningsavtaler, er forankret i NATOs strategiske konsept».

Enigheten om den realitet at NATO bygger sin avskrekingsstrategi på kjernevåpen, er ikke til hinder for at Norge kan arbeide aktivt for en prosess for å lage et juridisk rammeverk som innebærer et forbud mot atomvåpen.

Som innstillingen viser, er det ulike synspunkter på hvordan visjonen om en verden uten atomvåpen kan virkeliggjøres. Jeg regner med at mindretallet vil redegjøre for sine synspunkter.

Men skillelinjene er reelt sett ikke store. Ingen av partiene mener veien til et forbud kan gå gjennom ensidige tiltak. Vi får ikke en verden fri for atomvåpen ved at alle land som gjennom NPT allerede har fraskrevet seg retten til kjernevåpen, går sammen om å lage et forbud.

Mindretallet viser i innstillingen til at det som nå kalles det humanitære initiativet, har fått oppslutning fra mange land. Det er bra. Men fortsatt mangler de aller viktigste, land som har kjernevåpen.

Atomkraftene må være med i dette arbeidet skal det føre fram. Prosessen må omfatte en balansert og verifiserbar nedrustning av atomarsenalene.

I dag er det ikkespredningsavtalen som er det overordnede rammeverk for atomnedrustning og ikke-spredning. I denne forplikter atomkraftene seg til kjernevåpennedrustning.

Det er manglende oppfølging av disse forpliktelsene som skapte behovet for nye initiativ, slik innfallsvinkelen om de humanitære konsekvensene var.

Vår regjering tok dette initiativet. Og som et klart flertall sier i innstillingen:

«Norge må innta en pådriverrolle i det videre arbeidet med å skape en prosess bygget på balansert nedrustning (...) og med det langsiktige mål å lage et juridisk rammeverk som innebærer et forbud mot atomvåpen.»

Det må være en prosess hvor også atomkraftene er med.

Høyre og Fremskrittspartiet må selv redegjøre for hvorfor de ikke kan stille seg bak dette kravet om en aktiv pådriverrolle fra norsk side.

Jeg legger til grunn at utenriksministeren forholder seg til flertallet i dette når han i sitt brev til komiteen skriver:

«I spørsmål om kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning følger Regjeringen samme hovedlinje som forrige regjering.»

Det omfatter en aktiv pådriverrolle.

Til slutt: Arbeiderpartiet vil ikke bryte med den lange etablerte tradisjon om ikke å instruere regjeringen i denne

type utenrikspolitiske spørsmål gjennom vedtak i Stortinget. Men vi forutsetter at utenriksministeren kan lese hvor flertallet i denne sak ligger og forholder seg til det.

Jeg vil i denne sammenheng vise til Johs. Andenæs, som i sin bok «Statsforfatningen i Norge» skriver at selv om Stortinget

«ikke kan gi regjeringen bindende pålegg, men må nøye seg med en henstilling, vil Stortingets standpunkt virke politisk forpliktende for regjeringen».

Øyvind Halleraker (H) [09:36:41]: Jeg vil først takke saksordføreren for et godt og ryddig arbeid med denne saken.

Opptroppende konflikter stiller krav til norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Viktigheten av å bevare den norske konsensusorienterte politikken er større enn noen gang. Vårt NATO-medlemskap har, sammen med FN-engasjement og forholdet til EU, vært bærebjelkene i vår utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det har gitt oss den gjensidige forutsigbarhet som vi og vår umiddelbare omverden, våre venner og allierte, er helt avhengig av.

Forslaget vi i dag debatterer, et forpliktende, bindende atomvåpenforbud – stikk i strid med alliansens konsept – rokker ved den norske konsensuslinjen. Komiteens innstilling, som flertallet fremmer, sikrer at vi forblir en troverdig alliansepartner.

Norge er kjent for å stå ved våre NATO-forpliktelser. Vi kan ikke støtte NATOs forsvarsstrategi og samtidig lede an i en prosess som motarbeider denne strategien. Jeg vil gjerne sitere NATOs generalsekretær fra da han tiltrådte i mars 2014, da han sa om kjernevåpen:

«Det har vært en del av NATOs strategi helt siden NATO ble etablert, og det er fortsatt en del av NATOs strategi. Det er noe norske regjeringer opp gjennom årene har vært innforstått med.»

Budskapet ble gjentatt da han i forrige uke gjestet Norge:

«NATOs mål er en verden fri for atomvåpen, men så lenge det finnes atomvåpen, vil NATO også ha atomvåpen som en del av sin avskrekking.»

Det er kloke ord, som jeg er helt enig i.

Vi er alle enige om å jobbe for en verden fri for atomvåpen – selvsagt er vi det. Spørsmålet er hvilke virkemidler vi benytter, hvem vi allierer oss med, for å oppnå dette. Norge har arbeidet aktivt for å styrke ikkespredningsavtalens tre pilarer – nedrustning, ikke-spredning og fredelig bruk. Vi skal bidra til at de landene som har kjernevåpen, reduserer sine arsenaler. Vi bidrar til å hindre at nye land får kjernevåpen, og vi er kompromissløse i kampen mot at ikke-statlige aktører skal få kjernevåpen.

Norge skal fortsette å jobbe slik vi alltid har jobbet med denne problematikken, der vi kan få mest mulig gjennomslag og uttelling. Det gjorde Norge på ikkespredningsavtalens tilsynskonferanse i New York i forrige måned. Selv om man ikke ble enige om et sluttdokument, er det likevel positivt at initiativet om humanitære konsekvenser nå er blitt en integrert del av diskusjonen om kjernevåpennedrustning – selvsagt med full støtte og engasjement fra den norske regjering.

Vi skal bygge vidare på dette arbeidet slik at det steg for steg kan skapes reell framgang og på sikt åpnes for et påfølgende arbeid for en internasjonal konvensjon som regulerer vilkårene for en verden fri for kjernevåpen.

Det er i og for seg greit å diskutere ulike veier mot målet, og det gjenspeiles også i merknadene i innstillingen, som saksordføreren var inne på. Men det er samtidig viktig å være klar over konsekvensene for vår troverdighet. NATOs strategiske konsept slår fast at NATO vil forbli en kjernefysisk allianse så lenge atomvåpen eksisterer. Det må vi legge oss på minnet. Alle vedtak i alliansen har vært enstemmige. Jeg vil presisere at ingen andre NATO-land ønsker å gå den veien forslagsstillerne foreslår.

Med de uroligheter og konflikter vi ser i verden i dag, er Norge ikke tjent med å signalisere en svekkelse av alliansen. Forslaget kommer på et tidspunkt da verden står midt i en rekke kriser. Russlands president Putins uttalelser om at atomvåpen om nødvendig kan benyttes i Ukraina, erklæringen om at Russland har rett til å utplassere atomvåpen på Krimhalvøya, trusselen om å bruke atomvåpen mot danske fregatter – dette er eksempler fra dagens virkelighet. Det jobbes også fortsatt med en avtale om Irans atomprogram. Dessuten: Nord-Korea har ikke lagt skjul på sine programkapasiteter.

Jeg savner av og til i det offentlige ordskiftet en bredere omtale av atommaktene som er i åpne konflikter – at man gjør dem ansvarlige, og ikke svekker NATOs avskrekkingsevne. Da er det viktig å ha is i magen og jobbe gjennom diplomatiske prosesser. Det er viktig at vi står samlet innenfor den alliansen vi er med i, og som har solid støtte i folket og i denne sal. Å gå inn for et bindende forbud i dag er feil vei å gå.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [09:41:59]: Debatten om atomvåpen er full av paradokser. Ingen kraft skapt av mennesker har større potensial for ødeleggelse enn atomvåpen. Samtidig har kjernefysikken gitt oss en enorm fremgang innen alle vitenskapelige felt – fra medisin til datateknologi og kvantefysikk.

Senterpartiet, Venstre og SV ønsker seg en verden uten atomvåpen. Det gjør jeg også, men å forby dem kan være livsfarlig. Forslagsstillerne viser til at verden har maktet å forby kjemiske og biologiske våpen. Med det som bakteppe hevder forslagsstillerne at det ikke finnes noen gode grunner til at atomvåpen skal være lovlige, da disse er enda mer ødeleggende.

Der tar forslagsstillerne feil. Det er nettopp atomvåpenets evne til totalødeleggelse som gjør våpenet umulig å forby, uansett hvor ønskelig det skulle være. Det er ødeleggelseskraften som gjør at det ikke vil kunne bli et effektivt verdensomfattende forbud mot slike våpen. Atomvåpen er et ultimativt våpen. Dersom brukt vil det gjøre alle andre våpen irrelevante. Atomvåpen finnes, og teknologien kan ikke klemmes tilbake på tuben. Dersom alle atommaktene skulle bli enige om å gi opp sine våpen, men ett land jukser, vil dette ene landet ha et nærmest uoverstigelig overtak i en potensiell konflikt. Det er en risiko ingen rasjonell stat kan eller vil ta, og nettopp derfor vil aldri atomvåpen forsvinne fra jordens overflate. I et slikt perspektiv er

det heller ikke noe poeng å arbeide for et forbud mot slike våpen.

Rasjonelle statlige aktører som i dag besitter atomvåpen, kommer ikke til å gi fra seg sitt atomvåpenarsenal uansett hvor strengt forbud representanten Solhjell ønsker å innføre, og det skal representantene Skei Grande, Navarsete og Andersen være veldig glade for, for de samme våpnene som disse tre ønsker å forby, beskytter deres frihet. NATOs atomvåpenparaply beskytter nemlig alle innbyggerne i NATOs 28 medlemsland, også de som ønsker å forby dem. Ja, de beskytter sågar alle dem som ikke ønsker norsk medlemskap i NATO, enten de vil eller ei. Vi lever i paradoksenes verden.

Atomvåpen skaper frykt, men de har høyst trolig avverget flere kriger og forhindrede store tap av menneskeliv. Paradokset er at en verden uten atomvåpen ville vært mindre stabil og potensielt langt farligere. Man vet hva man har, men ikke hva man får. Den kalde krigens garantier om gjensidig total ødeleggelse forhindrede at krigen ble varm. Terrorbalansen var den viktigste enkeltfaktoren som forhindrede ny storkrig i Europa. Det er imidlertid verdt å minne om at NATO som organisasjon ikke har atomvåpen. Det er tre av alliansens medlemsland som besitter disse. USA har forhåndslagret atombomber i fem av alliansens medlemsland, og USA er i en prosess for å forbedre sine atomvåpen og gjøre dem mer treffsikre. Det er jeg takknemlig for.

La oss ikke glemme at 99 pst. av alle våpen som blir produsert, blir aldri benyttet i skarpe fiendtlige oppdrag. De aller fleste våpen blir avhendet og destruert uten å ha blitt benyttet til det de er designet og produsert for. De har gjort sin nytte. Det samme gjelder atomvåpen. De som erstattes, har gjort sin nytte og vil bli destruert.

Samtidig som Fremskrittspartiet aktivt støtter norsk medlemskap i NATO og lojalt støtter opp om de doktriner alliansens medlemsland kollektivt har sluttet opp om, støtter vi tiltak som har en realistisk tilnærming til målet om en tryggere verden. Det skjer først og fremst ved å hindre at nye land får tilgang til atomvåpen og aktivt arbeid for å forhindre at ikke-statlige aktører får tilgang til kjernevåpen.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [09:45:59]: Kristelig Folkeparti har en klar politikk mot atomvåpen:

- Norges nasjonale forsvar skal ikke ha atomvåpen.
- Vi skal være en pådriver internasjonalt for å hindre spredning av atomvåpen.
- Vi skal presse på for å få dagens atomvåpenmakter til å ruste ned.
- Vi skal arbeide langsiktig for et forbud mot atomvåpen.
- Målet vårt er en verden fri for atomvåpen.

Skiftende regjeringer har støttet opp om disse hovedlinjene. Noen har prøvd å så tvil om regjeringens syn. Derfor er det positivt at utenriksministeren bekrefter i sitt svarbrev til komiteen:

«I spørsmål om kjernefysisk nedrustning og ikke-spredning følger Regjeringen samme hovedlinje som forrige regjering.»

Vi ser dette nedrustningsarbeidet i sammenheng med

vår kamp mot masseødeleggelsesvåpen generelt, de såkalte ABC-våpnene. Det er atomvåpen, biologiske våpen og kjemiske våpen. Det finnes internasjonale traktater som forbyr både kjemiske våpen og biologiske våpen. Vi mangler et tilsvarende totalt forbud mot atomvåpen, men ikke-spredningsavtalen fra 1970 er det viktigste redskapet vårt. Den innebærer i praksis et forbud for nesten alle verdens land. Avtalens artikkel 2 og 3 forplikter land uten atomvåpen til ikke å skaffe seg det.

Ikke-spredning er en første forutsetning for å lykkes i å fjerne atomvåpnene. Etter 1970 har bl.a. India og Pakistan skaffet seg atomvåpen. De står utenfor avtalen. Nord-Korea har meldt seg ut – og anskaffet atomvåpen. Irans atomprogram vekker bekymring. Vi må ikke minst hindre at atomvåpen kommer i hendene på terroristgrupper. Ikke-spredning er helt nødvendig for å oppnå en verden uten atomvåpen.

Nedrustning av eksisterende atomvåpenlagre er en annen viktig pilar i ikke-spredningsavtalen. Avtalens artikkel 6 forplikter de fem atommaktene til å stanse våpenkappløp og delta i forhandlinger med sikte på en avtale om full kjernefysisk nedrustning under streng og effektiv internasjonal kontroll.

Vi må ikke underslå resultatene som er oppnådd. Verdens arsenaler av atomvåpen ble redusert med 80 pst. etter at ikke-spredningsavtalen ble inngått. Fire femtedeler av atomvåpnene er borte. Men mye står igjen. De to siste tiårene har atommaktene forsømt nedrustningsarbeidet. Det er kritikkverdigg.

Derfor trenger kampen for et internasjonalt forbud mot atomvåpen ny kraft. Flere land må påta seg en aktiv pådriverrolle. Norge må være blant disse landene. Norge er – både som part i ikke-spredningsavtalen og som medlem av NATO – forpliktet til å arbeide for en verden fri for atomvåpen. I NATOs oppdaterte strategiske konsept fra 2010 står det at alliansens medlemmer vil skape en verden uten kjernefysiske våpen i samsvar med målene i ikke-spredningsavtalen, på en måte som fremmer internasjonal stabilitet og er basert på prinsippet om usvekket sikkerhet for alle.

Jeg er glad for at innstillinga viser enighet om at arbeidet for en verden fri for atomvåpen går gjennom balanserte og gjensidige nedrustningsavtaler, ikke ensidige tiltak. Det langsiktige målet er å lage et juridisk rammeverk som forbyr atomvåpen. Det er avgjørende premisser i strategien for et forbud mot atomvåpen – også når vi ber regjeringa arbeide for en internasjonal avtale som forbyr atomvåpen. Vi må ikke forspille det viktige instrument som ikke-spredningsavtalen er, vi må styrke den. Også land som står utenfor, må bli part i avtalen og fjerne sine atomvåpen.

Kristelig Folkeparti mener Norge i samsvar med dette må utforme en offensiv norsk viljeserklæring om kampen mot atomvåpen – et «Norwegian Pledge» – og arbeide aktivt og langsiktig for en internasjonal, bindende avtale som forbyr atomvåpen.

Atomvåpnene er en trussel mot internasjonal sikkerhet, og en atomkrig vil gi ufattelige humanitære lidelser. Kamp mot atomvåpen er viktig både fra et humanitært og et sikkerhetspolitisk perspektiv.

Liv Signe Navarsete (Sp) [09:50:54]: Ikkjespreiingsavtalen, NPT, er det overordna rammeverket for nedrustings- og ikkjepreiingsarbeidet i verda i dag. Dette arbeidet fekk eit alvorleg tilbakeslag 22. mai i år, då atomvåpenmaktene blokkerte sluttdokumentet. Regjeringa sitt argument om å «vente på NPT» er dermed ikkje lenger truverdig. Me kan ikkje vente fem år, til neste tilsynskonferanse, eller setje all vår lit til atomvåpenstatane, som tydelegvis ikkje er villige til å binde seg til konkret nedrusting.

108 land er no med på Humanitarian Pledge, om å tette holet i folkeretten og jobbe for å forby og eliminere atomvåpen. Washington Post kallar det eit «opprør» blant sivilsamfunnet og fleirtalet av verdas statar. Sveriges utanriksminister, Margot Wallström, har sagt at Sverige vil slutte seg til det humanitære løftet.

Regjeringa lovar å stå fast på den humanitære linja i NPT, men sviktar på viktige punkt, noko sivilsamfunn frå heile verda og andre statar reagerer på.

Ban Ki-moon oppfordrar til å forby og avskaffe atomvåpen så fort som mogleg. Når FNs generalsekretær snakkar, bør me lytte.

Sivilsamfunn over heile verda står samla. Alle frå Røde Kors til paven og Colin Powell er samde: Atomvåpen er ubrukelege våpen, livsfarlege og bør verte forbodne.

Ikkjespreiingsregimet står i fare. Så lenge atomvåpenstatane nektar å halde sin del av avtalen, kan det ikkje ventast at dei andre landa respekterer sin del av avtalen om ikkje å skaffe seg atomvåpen. Det er avgjerande at me får på plass konkrete tiltak for nedrusting og forbod mot atomvåpen. Slik kan me redde ikkjepreiingsavtalen, verdast viktigaste nedrustingsavtale.

Alle NPT- og NATO-land har forplikta seg til å jobbe for ei atomvåpenfri verd. Då må me òg tore å ta praktiske grep for å få det til. Me har venta på atomvåpenstatane i 45 år. No er det på tide at det store fleirtalet av verdas statar går saman for framgang. «Demokratiet har kome til atomnedrusting», sa Costa Rica under NPT.

70-årsmarkeringa for bombinga av Hiroshima og Nagasaki i august er eit viktig og rett tidspunkt å nytte til å skape framgang for nedrusting. Det er forventa at ein konferanse der forhandlingane om eit forbod skal starte, vert annonsert innan august.

Forhandlingane vil ta utgangspunkt i semja om det humanitære løftet. Det er difor avgjerande at Noreg stiller seg bak løftet og deltek i forhandlingane. Parlamentet i NATO-landet Nederland har allereie vedteke at landet skal delta i forhandlingane. Noreg vil difor ikkje verte fyrste NATO-land der.

Eit forbod er ikkje i strid med NATO-forpliktingane våre, men i tråd med lang og god norsk utanrikstradisjon, noko òg Stoltenberg slo fast i april. Det handlar heller ikkje om einseitig nedrusting, men om å leggje grunnlaget for gjensidig og balansert nedrusting.

Regjeringa sin utanrikspolitik skal vere godt forankra i Stortinget. Når dei folkevalde gir så tydeleg signal om at dei ynskjer at Noreg skal arbeide for forbod, må regjeringa følgje opp. Senterpartiet føreset at regjeringa vil gjere det. Åtte av ti nordmenn stør eit forbod.

Noreg har stolte tradisjonar som føregangsland i tidlegare prosessar knytte til forbod mot landminer og klasevåpen. Det er ille om vårt omdømme som fredsnasjon og føregangsland for nedrusting skal verte svekt av ei regjering som nektar å ta leiarskap i eit så viktig globalt spørsmål.

Det er ingen som har bede NATO om å gi opp alle sine atomvåpen fyrst. Kven som skal kvitte seg med kva for våpen, kor mange, og når, er nettopp noko ein bør verte samde om gjennom internasjonale forhandlingar. Eit forbod vil ikkje i seg sjølv direkte føre til nedrusting, men det vil vere eit viktig steg i rett retning. Difor bør så mange land som mogleg delta i desse, inkludert Noreg.

Hiroshima og Nagasaki kan skje igjen. Noreg og norske politikarar må stille seg på rett side av historia og vise vilje til å forby atomvåpen. Det skyldar me våre etterkomarar, og det skyldar me det globale samfunnet.

Sveinung Rotevatn (V) [09:55:30]: Det ville vore fint om alle konflikter kunne bli løyste fredelig, at vi aldri meir vil oppleve krig og valdsbruk. Det kjem nok ikkje til å skje i nær framtid. Verda er ein brutal plass. Konflikter eksisterer. Interessesmotsetnader kan kome på spissen. Fundamentalistiske og totalitære ideologiar fortset å lokke menneske til å utføre og akseptere destruktive handlingar.

Ei verd fri for maktbruk og fri for våpen kjem neppe med det første. Vi må akseptere at bruk av militær makt av og til er nødvendig, ikkje minst for å verne om grunnleggjande menneskerettar og frie samfunn.

Det vi derimot ikkje bør akseptere, er at nokon skal sitje med maktmiddel som kan øydeleggje sjølve eksistensgrunnlaget for livet på jorda. Det er faktisk det vi snakkar om her. Atomvåpen er noko folk var redde for under den kalde krigen, blir det sagt, men det er dessverre liten grunn til å vere mindre redd i dag. Statar sit framleis med atomvåpen og ein vilje til å bruke dei.

At vårt naboland Russland no har snakka høgt om bruk av atomvåpen, er ei farleg og skremmande utvikling. Samtidig som atomkrig mellom statar framleis er mogleg, om enn ikkje nærliggjande, eksisterer ein vel så stor atomtrussel i form av ikkje-statlege grupper, som terroristorganisasjonar. At dei kan få tak i kjernevåpen så lenge det eksisterer, er ikkje umogleg. Det er berre å sjå til den ustabile atomvåpenmakta Pakistan, med betydeleg terroristaktivitet innanfor grensene sine.

Framleis eksisterer arsenal av kjernevåpen som, dersom ting først går gale, kan utslette alt menneskeliv på jorda fleirfaldige gonger. Eg kan knapt tenkje meg noko viktigare politisk mål enn å hindre det.

Så handlar ikkje denne debatten om at nokon er for atomvåpen, mens andre er imot. Heldigvis står vi samla i Stortinget om at det er eit viktig mål å redusere og, på sikt, å fjerne atomtrusselen frå jorda. Men i innstillinga i denne saka går det fram viktige nyansar når det gjeld synet på den vidare prosessen, på tempoet i det internasjonale nedrustingsarbeidet og på kor aktiv ei rolle Stortinget skal ta på seg.

Etter Venstres syn er det viktig ikkje å miste momentum i den internasjonale nedrustingsprosessen. Noreg har stått

i front for det humanitære initiativet. Det må vi fortsetje med.

Noreg er medlem av NATO. Det skal vi også fortsetje med. Internasjonalt tryggleikssamarbeid er viktig, og NATO er vår viktigaste tryggleiksgaranti. Men som NATO-medlem er det ingen juridiske hinder for å arbeide for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen. Tvert imot vil symbolkrafta av at eit NATO-land sluttar seg til Humanitarian Pledge – som over 100 land har gjort allereie – vere veldig stor og viktig. Og som representanten Navarsete har vore inne på, i NATO-landet Nederland har parlamentet gjeve tydeleg beskjed om at regjeringa må gå inn i og delta i forhandlingar om nettopp dette.

Det er behov for ei offensiv haldning. Tilsynskonferansen i mai vart avslutta utan eit sluttdokument, utan einigheit. Det er alvorleg. Dette gjev endå større grunn til å jobbe for eit forbod mot kjernevåpen enn det vi hadde før. Alternativet til å forhandle fram eit internasjonalt forbod synest å vere status quo, altså resultatlause tilsynskonferansar.

Dersom vi klarer å få på plass eit internasjonalt traktatfesta forbod, vil det leggje eit press på atomvåpenmakter til å oppfylle forpliktingane sine om gradvis nedrusting. Ingen her eller andre plassar trur at eit forbod i seg sjølv vil fjerne alle atomvåpen. Humanitarian Pledge medfører heller inga forplikting om unilateral nedrusting. Men – som vi har sett med landminekonvensjonen og med klasevåpenkonvensjonen – det at mange land går saman om å etablere eit internasjonalt forbod, har ein sterk, normdannande effekt. Det set andre statar under press, og det fører til fart i nedrustingsarbeidet. Difor er det viktig å jobbe for dette.

Venstre er glad for at stortingsfleirtalet i dag gjev regjeringa tydelege signal om å fortsetje det viktige arbeidet som er sett i gang. Så skulle vi nok ønskje at regjeringspartia – og til dels også Arbeidarpartiet – hadde vist ei endå meir offensiv haldning. Men alt i alt meiner vi at behandlinga av dette representantforslaget er eit viktig steg i riktig retning, nemleg i retning av ei verd fri for kjernevåpen. Her bør og skal Noreg gå i front, og Venstre føreset at regjeringa følgjer opp dei tydelege signala som kjem frå stortingsfleirtalet i dag.

Presidenten: Vil representanten ta opp mindretallsforslag?

Sveinung Rotevatn (V) [10:00:29]: Det vil representanten.

Presidenten: Representanten Sveinung Rotevatn har da tatt opp de forslagene der Venstre er medforlagsstiller.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:01:00]: Eg møter av og til menneske som opplev atomvåpen som eit problem frå 1970-talet og 1980-talet, men dessverre er atomvåpen i dag i høgste grad eit problem for framtida. Eg trur det er rimeleg å seie at atomvåpen utgjer ein reelt sett større risiko i dagens verd enn dei gjorde for nokre tiår sidan. Det er for det første fordi det er fleire og meir ustabile land som i dag har atomvåpen. Det er fordi det er større risiko for

spreiing av dei, og fordi det er fleire ikkje-statlege aktørar som kan ha interesse av å få tak i dei, og som er villige til å bruke dei. Det er òg fordi dei atomvåpna vi har i dag, har ekstremt mykje større sprengkraft enn dei vi har sett i bruk tidlegare. Det må òg leggjast til at dei humanitære konsekvensane – dersom atomvåpen vert tekne i bruk – er slik at ingen menneske kan stå opp for eller forsvare bruken av dei.

Det har gjennom fleire tiår knapt vore framgang i det heile i dei internasjonale nedrustingssamtalane. Det humanitære initiativet som Noreg var med på å setje i gang, og som no er i gang internasjonalt, er heilt openbert det største framsteget sidan den kalde krigen sin slutt når det gjeld å få framgang i arbeidet med å avskaffe atomvåpen.

I komitéinnstillinga kan ein vel seie at det kjem tre ulike hovudsyn fram. For det første er det eit fleirtal som meiner at Noreg bør arbeide internasjonalt for å forby atomvåpen, og for på lang sikt å etablere eit forbod mot atomvåpen. Ei rekkje av talarane her oppe har argumentert svært godt for det og gått igjennom og avvist fleire av motargumenta, og eg meiner at essensen av det er at det vil vere ein norm som vil gjere terskelen for å bruke våpna høgare, og redusere dei – sånn som det har fungert når det gjeld biologiske og kjemiske våpen. Det eksisterer biologiske og kjemiske våpen i verda i dag, sjølv om vi har eit forbod, men det er ein heilt annan terskel for å ta dei i bruk, og det har ikkje på same måte skjedd den fornyinga og auken av dei som vi no ser når det gjeld atomvåpen.

Eg føreset òg at regjeringa vil følgje fleirtalet i Stortinget, som i merknadsform uttrykkjer:

«mener Norge må spille en aktiv rolle som pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen og arbeide langsiktig for et forbud mot slike våpen.»

Eg vil be utanriksministeren òg avklare eksplisitt om regjeringa har planar om ikkje å følgje opp den merkna.

Det er òg eit mindretal, som SV saman med andre parti er ein del av, som meiner at Noreg anten skal gje eit eige «pledge», eller løfte, eller slutte seg til eit anna – det som heiter Humanitarian Pledge. Det er no sånn at fleirtalet av landa i verda har gjeve ei erklæring i tråd med det. Per i dag er det 109 land i verda som har gjort det. Då er det viktig at vi ser om det kan ha nokon effekt. Vel, viss vi ser på dei førre to mest suksessrike internasjonale arbeida med å få redusert bruken av sentrale våpen, klasevåpen og landminer, har dei gått fram på akkurat den same måten, med små variasjonar, men akkurat den same hovudarbeidsmåten som no. Difor trur eg representanten Hansen tek heilt feil når han seier at eit arbeid som ikkje inkluderer atomstatane, ikkje kan ha suksess. Det er i så fall veldig merkeleg at nøyaktig den same arbeidsmåten – nemleg å begynne med land som ikkje sjølv ville bruke landminer eller klasevåpen, og gradvis utvide til fleire – i dag har ført til konvensjonar som langt frå alle land har slutta seg til, men som likevel fungerer normgjevande, og har fått marknaden for den typen våpen til å falle fullstendig saman. Så det er nettopp den arbeidsmåten som no kan sørgje for framgang og suksess, der Noreg har vore ein leiari, der Noreg inntil nyleg var initiativtaker,

og som gjer det viktig at Noreg fortset å slutte opp om det.

Noreg bør no ta ei leiande rolle i det humanitære initiativet, og ikkje minst føreset eg at regjeringa gjer det det er fleirtal for i Stortinget, nemleg arbeider internasjonalt for eit forbod.

Rasmus Hansson (MDG) [10:06:18]: Tilsynskonferansen for ikkespredningsavtalen ble avholdt i New York i år, og en lyktes ikke i å bli enige om en slutterklæring. Det er et alvorlig tilbakeskritt for det internasjonale arbeidet for nedrustning at verdens land ikke har klart å følge opp forpliktelsen som ligger i NPT, om fullstendig nedrustning. Det internasjonale samfunnet og Norge må nå stille spørsmålet: Hva nå? Når de tradisjonelle foraene for nedrustning står i stampe, er det nødvendig å tenke nytt for å få fortgang i nedrustningsarbeidet.

Over 100 land har sluttet seg til Humanitarian Pledge, som altså tar til orde for å begynne forhandlinger om et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Norge har ikke sluttet seg til det initiativet, på tross av at det var Norge som var en av de første initiativtakerne til det såkalte humanitære sporet. Det begynte med en konferanse om de humanitære konsekvenser av atomvåpen i Oslo i 2013, og fra Miljøpartiet De Grønnes synspunkt er vi virkelig skuffet over at regjeringen og utenriksministeren ikke fulgte opp det initiativet som ble satt i gang under den forrige regjeringen, og at vi nå har stilt oss utenfor denne prosessen.

Argumentet som brukes mot at Norge skal slutte seg til dette initiativet, er at det vil komme i konflikt med våre NATO-forpliktelser. Det er påviselig feil. NATOs egen generalsekretær, Jens Stoltenberg, har sagt at Arbeiderpartiets landsmøtevedtak om et forbud ikke er i strid med Norges forpliktelser som NATO-medlem. Det samme har International Law and Policy Institute gjort i sin rapport om temaet.

Miljøpartiet De Grønne er ikke for utmelding av NATO, og vi mener på basis av det jeg nettopp har sagt, at det er fullt mulig å kombinere en aktiv politikk for nedrustning og å følge opp våre forpliktelser som NATO-medlem. Vi mener det er beklagelig at regjeringen fortsetter å skyve NATO foran seg i stedet for å ta konsekvensene av det vi sier, nemlig at vi ønsker oss en verden uten atomvåpen.

Vi konstaterer at det er et flertall i denne salen for at Norge klart og tydelig skal støtte et forbud mot atomvåpen. Likevel vil ikke Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti stemme i tråd med sin overbevisning, fordi de ikke ønsker å instruere regjeringen i utenrikspolitiske spørsmål. Det er en begrunnelse vi selvfølgelig har forståelse for. Vi synes likevel det er synd at representantforslaget fra Venstre, Senterpartiet og SV ikke får flertall, for det ville sendt et kraftfullt signal til verden om at Norge ønsker et totalforbud mot atomvåpen, det ville fått flere stater til å slutte seg til, og det ville vært en start på et initiativ av samme type som Norge har vært med på å ta flere ganger tidligere – utenom tradisjonelle fora, men nettopp derfor med tiltakende effekt.

Når dette på kort sikt ikke vil skje, håper vi i hvert fall at regjeringen vil lytte til de signalene som stortingsfler-

tallet gir, og justere kursen. Det er ikke for sent nå, og det kommer i og for seg aldri til å bli for sent. Men Norge har gjort det før, vi har støttet arbeidet for å forby klasevåpen og landminer, og selv om det også satt langt inne, konkluderte regjeringen den gang med at det var riktig og viktig at Norge spilte en nøkkelrolle for å få disse avtalene i havn. Regjeringen har mulighet til å gjøre det samme med atomvåpen. Det tror jeg vil være en langt mer konstruktiv linje enn den som regjeringen foreløpig har inntatt.

Det er 70 år siden atombombene falt over Hiroshima og Nagasaki. De som opplevde å overleve det, er nå i ferd med å dø ut, og vi kan ikke la det gå 70 år til før disse våpnene er avskaffet. Regjeringen må stille seg spørsmålet om hva vi skal svare når våre etterkommere spør hva vi gjorde for å avskaffe disse våpnene, når vi visste hvor farlige de var.

Utenriksminister Børge Brende [10:11:06]: Først en helt kort kommentar til det siste innlegget, så det ikke skal være noen misforståelser: Som jeg også skrev i brevet til komiteen, viderefører denne regjeringen den forrige regjeringens politikk innenfor dette området. Vi følger opp det humanitære initiativet – la det ikke være noen tvil om det. Men man må ikke si at man er skuffet over at man ikke følger opp det initiativet når det har kommet et nytt element, og det nye elementet, som ikke var en del av Oslo-erklæringen, er spørsmålet om et forbud mot atomvåpen. Jeg har stor respekt for at man kan ha ulikt syn på det, men det vi gjør, er å videreføre den linja som ble lagt. Tilleggsmomentet nå om et forbud var ikke en del av den erklæringen. Dette er nå et nytt humanitært initiativ gjennom Humanitarian Pledge, oppfølging av Austrian Pledge, som ikke noen andre NATO-land har sluttet seg til, og hvor NATOs generalsekretær har slått fast at NATOs strategi ligger fast. Så lenge andre har atomvåpen, vil NATO ha atomvåpen, men vår visjon i NATO – og det er viktig – er at vi selvsagt ønsker en atomvåpenfri verden.

Jeg synes at vi i en sak som dette også skal utvise såpass respekt for hverandre at vi iallfall starter med den erkjennelsen at alle i denne sal har et sterkt ønske og en visjon om en atomvåpenfri verden. Atomvåpen og kjernevåpen er masseødeleggelsesvåpen som vi selvsagt ønsker skal avskaffes, og så er det ulike måter å nå frem til det målet på. Men det som nå er en av hovedutfordringene, er bl.a. at vi står i fare for at atomvåpen kan spres til flere nasjoner, og til og med kan komme terrorister og andre ekstremister i hende. Så vi må sette inn enda mer arbeid for å stoppe spredning av atomvåpen, og vi må også fremover legge stor vekt på å skape økt forståelse for den faren som er knyttet til eksistensen av atomvåpen.

Det nye sikkerhetspolitiske bildet som har oppstått i vår egen del av verden, og de utfordringene som vi ser også i NATOs nærområde, viser at vi må ha en gjennomtenkt strategi når det gjelder NATO-solidaritet, og når det gjelder å forholde oss til en koordinert politikk med våre allierte. Derfor jobber regjeringen innenfor etablerte internasjonale rammer for å oppnå det langsiktige målet om en verden uten kjernevåpen. Det viktigste rammeverket er ikkespredningsavtalen, NPT, som flere har vært inne på. Gjennom NPTs artikkel VI har kjernevåpenstatene forpliktet seg til

nedrustning. Ikkekjernevåpenstatene har forpliktet seg til ikke å anskaffe seg slike våpen.

NPT-tilsynskonferansen i mai endte dessverre uten et omforent sluttokument. Det skyldtes bl.a. uenighet knyttet til omtalen av en kjernevåpenfri sone i Midtøsten. Norge brakte inn de faktabaserte resultatene fra Oslo-konferansen om humanitære konsekvenser av en kjernevåpen-detonasjon. Det er positivt at det humanitære perspektivet er blitt en vesentlig del av diskusjonen om kjernevåpen-nedrustning.

Representantforslaget tar til orde for å arbeide for en internasjonalt bindende avtale som forbyr kjernevåpen. NPT-tilsynskonferansen viste at det ikke er politisk grunnlag for dette i dag. Nærstående og allierte land gir uttrykk for det samme.

Så vi vil nå jobbe med det humanitære initiativet slik sluttokumentet var utformet i Oslo, og som det er bred enighet om. Det er basisen for det aktive arbeidet som jeg også har forpliktet meg til innenfor dette området. Men når det gjelder i dag å gå inn for et forbud, vil det ikke være i tråd med våre NATO-forpliktelser, hvor faktisk kjernevåpen fortsatt er en del av NATOs strategiske konsept.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [10:16:02]: Dette kan lett bli en litt pussig debatt om ord, for det er vanskelig å se for seg at vi skal oppnå en verden uten kjernevåpen, hvis man ikke får til et juridisk rammeverk som innebærer at disse våpnene er forbudt. Det kan ikke være ordet «forbud» som skal gjøre det umulig for Norge å påta seg en pådriverrolle i dette arbeidet.

Det innstillingen viser, er at en samlet komité er enig om at det å arbeide for en verden uten atomvåpen, også er forankret i NATOs strategi. Det er riktig at NATO har en avskrekkingsstrategi bygd på kjernevåpen, men man har også en visjon om at de våpnene skal bort, og at strategien da ikke lenger skal være forankret i dette. Det er et flertall i komiteen som ber Norge om å innta en pådriverrolle i det videre arbeidet med å skape en prosess som er balansert, og som omfatter nedrustning.

Vil utenriksministeren følge opp det som er et klart flertalls syn her i Stortinget?

Utenriksminister Børge Brende [10:17:13]: Først vil jeg gi honnør til saksordføreren for å forsøke å sy sammen dette dokumentet. Som jeg også sa: Det er ingen uenighet i denne salen, slik jeg oppfatter det, når det gjelder visjonen om en atomvåpenfri verden. Og så er det forskjellige veier frem til det.

Et viktig bidrag for over tid å kunne realisere et sånt ønske, har vært det humanitære initiativet som ble tatt i Oslo. Det som jeg har slått fast, og som jeg gjerne kan gjenta, er at denne regjeringen står 100 pst. bak det humanitære initiativet og den slutterklæringen som kom i Oslo i 2013.

Så er det faktisk en grunn til – og det vet en så erfaren representant som representanten Hansen – at det ikke lå noe forbud i den slutterklæringen fra Oslo, for det er komplisert i forhold til vårt NATO-medlemskap. Derfor står

jeg på det som de rød-grønne fremmet våren 2013. Det var klokt, og det er denne regjeringens politikk også.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:18:31]: Jeg er enig med utenriksministeren i at vi alle deler visjonen om å komme til det steget der vi har en verden uten atomvåpen, og jeg er glad for at utenriksministeren også understreker så tydelig at det ønsker han å jobbe for.

Så er mitt spørsmål: Ønsker utenriksministeren å ta egne initiativ, eller ønsker han å være den pådriveren som presser på – altså å spille en ledende rolle internasjonalt for å fremme ikke-spredning, for å sikre mer nedrustning, og sånn at en på sikt også kan få en verden uten atomvåpen? Vil han ta den ledende rollen?

Utenriksminister Børge Brende [10:19:17]: Det korte svaret på det er ja, og det gjorde vi under NPT også. Norge tok viktige initiativ under NPT-konferansen i New York. Vi fulgte opp det humanitære initiativet fra Oslo. Vi jobbet sammen med bl.a. Storbritannia og Sverige om andre viktige initiativer. Så dette med atomvåpen og spredning av atomvåpen til flere land, som jeg nevnte i mitt innlegg også, og muligheten for at dette kan spres til ekstremister og andre grupperinger, er en av de store truslene som verden står overfor. Der er vi på lag, og Norge skal være tydelig. Dette er noe som uroer meg, og som bør uroe alle.

Der det er en forskjell, er i dette nye som kom inn med The Austrian Pledge, for Østerrike, som er et ikke-NATO-land, har sammen med noen andre ikke-NATO-land, som Sverige, kommet på at man skal kjøre dette med forbud som hovedsak. Vi velger å prioritere andre arenaer.

Liv Signe Navarsete (Sp) [10:20:38]: I svaret til Stortinget i samband med denne saka, skriv statsråden at det er viktig å sikre at tilsynskonferansen vert så vellukka som mogleg, og at han vil vere bestemmende for det vidare internasjonale nedrustingsarbeidet. Det var regjeringa sin strategi. Så har det kome nye moment i tillegg, etter Oslo-konferansen, og det er vel ikkje slik at regjeringa kan sjå vekk ifrå dei nye elementa som oppstår i det internasjonale samfunnet gjennom det humanitære initiativet.

Meiner statsråden at regjeringas strategi har vore vellukka, gitt resultatet av tilsynskonferansen? Og vil statsråden no endre strategi og følgje opp stortingsfleirtalet sin merknad om å arbeide for eit forbod?

Utenriksminister Børge Brende [10:21:30]: Det var en viktig NPT-konferanse i New York, men den fikk ikke det utfallet som vi jobbet for, og som vi håpet på. Det er flere elementer i dette ikkespredningssamarbeidet. Det ene er å initiere og styrke arbeidet for at atomvåpen og kjernevåpen ikke spres. Der kom vi ikke videre.

Så er det arbeidet med nedrustning. Det er i dag altfor mange atomvåpen, og atommaktene må bidra til å redusere mengden atomvåpen. Der har president Obama tatt et initiativ, for han ønsker å redusere USAs arsenal med én tredjedel. Det har ikke Russland svart på på en positiv måte. Dette er også et viktig element.

Det tredje er fredelig bruk av kjernekraft som energikilde.

Sveinung Rotevatn (V) [10:22:51]: Det er bra at regjeringa ønskjer ei atomvåpenfri verd, og det er bra at ein vil følgje opp det humanitære initiativet. Tidlegare i debatten i dag har regjeringa sine hovudtalsmenn halde veldig tydelege innlegg. Representanten Halleraker sa at å jobbe for ein konvensjon vil vere stikk i strid med våre forpliktingar, og at det vil signalisere ei svekking av NATO-alliansen. Og representanten Tybring-Gjedde sa at atomvåpen vil vere «umulig å forby», at dei aldri vil forsvinne, at det ikkje er noko poeng å jobbe for eit forbod, og at ei verd utan atomvåpen vil vere farlegare.

Er dette uttrykk for regjeringa si haldning?

Utenriksminister Børge Brende [10:23:35]: Representanten hørte mitt innlegg i sted og har sett på også det arbeidet som regjeringen har gjort under den viktige NPT-konferansen. Det er viktig for meg å gjøre det helt klart igjen at visjonen om en atomvåpenfri verden er noe som vi deler. For å kunne komme nærmere en slik visjon, mener jeg at det humanitære initiativet som ble tatt av den forrige regjeringen, og som er en del av Oslo-erklæringen fra våren 2013, har spilt en viktig rolle. Det humanitære initiativet ble fulgt opp i New York, var en viktig del av diskusjonen og forhandlingene i New York og tilførte en ny dynamikk i disse forhandlingene.

Det som jeg har understreket, og som flere representanter fra regjeringenspartiene har understreket, er at et forbud nå ikke vil være i tråd med vår NATO-forpliktelse. Det er vår beste løsning av den saken.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:24:54]: Det er mykje bra å seie om både det arbeidet som regjeringa gjer på dette, og det som Brende sa i sitt innlegg når det gjaldt det humanitære initiativet og arbeidet med det. Men eg merka meg òg at utanriksministeren systematisk lar vere å svare på eitt viktig kjernes spørsmål, som eg tok opp i mitt innlegg, Hansen spurde han om det, og Navarsete spurde han om det, nemleg om han vil følgje opp ein heilt bestemd fleirtalsmerknad i Stortinget. Så eg tek det no heilt eksplisitt. Merknaden lyder:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, vil fremheve at Norge må innnta en pådriverrolle i det videre arbeidet med å skape en prosess bygget på balansert nedrustning, ikke ensidige tiltak og med det langsiktige mål å lage et juridisk rammeverk som innebærer et forbud mot atomvåpen.»

Vil utanriksministeren følgje opp den merknaden, vil han la vere, eller vil han nok ein gong la det hengje som uklart om han vil følgje opp Stortingets fleirtal akkurat her?

Utenriksminister Børge Brende [10:25:57]: Først, takk for anerkjennelse, og for at man nå ikke snakker ned den innsatsen Norge gjør også i oppfølgingen av det humanitære initiativet. Det var bred enighet om det humanitære initiativet, så har det kommet opp et tilleggsmoment som

ikke var en del av dette, og som var så krevende at man ikke ønsket å gjøre det til en del av den humanitære erklæringen i Oslo i 2013 – spørsmålet om et forbud. Jeg har besvart hva som er regjeringens politikk innenfor dette området. Vi mener at det ikke er grunnlag for å jobbe for et forbud mot atomvåpen i dag på grunn av vår NATO-forpliktelse. Så lenge det er atomvåpen, vil NATO ha det. Det har jeg understreket, og jeg har også understreket at vi jobber videre med det humanitære initiativet som den forrige regjeringen tok. Der er vi helt på linje. At vi nå ikke jobber for den tilleggsdimensjonen om forbud, er gjort klart i mitt innlegg.

Åsmund Aukrust (A) [10:27:15]: Jeg har egentlig lyst til å følge opp spørsmålet til Bård Vegar Solhjell, for jeg synes ikke vi får et ordentlig svar på om regjeringen kommer til å følge opp det som det er et flertall for i denne sal. Alle partier, bortsett fra Høyre og Fremskrittspartiet, skriver:

«Flertallet mener kampen for et internasjonalt forbud mot atomvåpen trenger at flere land påtar seg en aktiv pådriverrolle. Norge bør være blant disse landene.»

Mitt konkrete spørsmål til utenriksministeren er: Kommer han til å følge opp den flertallsmerknaden fra alle partier, bortsett fra regjeringspartiene?

Utenriksminister Børge Brende [10:27:45]: Med all mulig respekt kan jeg gjenta mitt svar til Bård Vegar Solhjell, som er svar på dette spørsmålet: Det kommer til votering et anmodningsvedtak i Stortinget i ettermiddag eller i kveld – jeg vet ikke når man avslutter møtet – med et forslag til instruks til regjeringen om dette. Det har jeg forstått at ikke blir vedtatt.

Når det gjelder regjeringens politikk, gjentar jeg: Den er basert på målet om en atomvåpenfri verden, den er basert på ikke-spredning, den er basert på nedrustning, og den er basert på det humanitære initiativet som de rød-grønne tok våren 2013. Vi følger opp dette initiativet fullt ut. Det eneste vi ikke kan ta opp, er et forbud mot atomvåpen, for det er ikke i tråd med vår NATO-forpliktelse. Det er fortsatt en del av NATOs strategiske konsept.

Presidenten: Replikskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Marit Nybakk (A) [10:29:14]: La meg først følge opp fra de siste replikantene.

Det er på tide at det tas et initiativ til å få til et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Det er altså et flertall i denne salen som sier det klart i merknadsform i innstillingen. Jeg forutsetter at utenriksministeren følger opp det som ligger i flertallsmerknadene, og jeg er veldig overrasket over det svaret som han gir, hvis han ikke viser respekt for komitémerknader i en innstilling fra utenrikskomiteen, med de tradisjoner vi har for hvordan ting håndteres i utenrikspolitikken.

Det er flere 70-årsmarkeringer i år. Om noen dager er

det 70 år siden FN ble stiftet, med de rykende ruinene fra annen verdenskrig som bakteppe, der drivkraften var en visjon om en verden der krig mellom nasjoner kunne forebygges. Og som vi vet, trådte FN-pakten i kraft 24. oktober samme år.

Men i mellomtiden hadde verden sett den første atombomben bli sprengt. Den brente opp 80 000 mennesker på 7 minutter, eller var det 7 sekunder. Drømmen om forsoning hadde slått sprekker, og atomkappløpet var i gang. Den 28. juli i fjor døde Theodore van Kirk. Hvem i all verden var han? Han var den siste av tolv besetningsmedlemmer om bord på Enola Gay som var B-29 bombeflyet som slapp atombomben over Hiroshima. Han angret visstnok aldri. I år er det 70 år siden Hiroshima og Nagasaki.

Arbeiderpartiets landsmøte var helt klare i uttalelsen om atomvåpen: Vi må få til et folkerettslig bindende instrument for å få til et forbud. Det sier vi også klart i komiteens merknader. Norge må spille en aktiv rolle som pådriver for å få til et forbud mot atomvåpen på samme måte som vi har gjort når det gjelder konvensjonen om forbud mot kjemiske våpen, som forvaltes av et sekretariat i Haag.

Humaniteretten forbyr bruk av våpen som ikke gjør det mulig å skille mellom sivile og militære. Et forbud mot atomvåpen er å respektere humaniterettens grunnleggende prinsipper. En kjernefysisk eksplosjon vil nemlig ha umiddelbare konsekvenser av en dimensjon vi knapt kan ane, og det er egentlig bare fantasien som setter grenser.

Jeg vil be utenriksministeren om å vise verdenssamfunnet at Norge fortsatt er en pådriver i arbeidet for et forbud mot atomvåpen, med en sterk henstilling fra komiteens flertall, selv om Stortinget ikke kan påby regjeringen det i vedtaksform i utenriksaker. Det er høyst uvanlig at regjeringen ikke følger opp videre det som er flertallsinnstillinger fra Stortingets utenrikskomité.

Sylvi Graham (H) [10:32:46]: Ingen i denne sal er eller kan være uenig i målet om å avskaffe atomvåpen, det verste masseødeleggelsesvåpenet som mennesker har laget – slik også denne regjeringen viderefører visjonen om en atomvåpenfri verden. Med referanse til den siste replikkvekslingen og også innlegget til min ærede forgjenger på talerstolen: Det er altså da regjeringens prerogativ å finne ut hvordan man jobber videre. Komiteen understreket også – enstemmig – i sitt første merknadsavsnitt at Norge fortsatt må være en aktiv pådriver i dette arbeidet.

Saksordføreren sa at skillelinjene i denne salen ikke er store, og det forekommer meg at det man er mest uenig om, er hvordan vi skal nå målet. Norge gjør i dette arbeidet en langsiktig innsats, langs flere spor. Det er en kombinasjon av ikke-spredning og nedrustning – akkurat slik våre tidligere regjeringer har gjort.

Denne regjeringen har arbeidet aktivt med å følge opp Oslo-konferansen om humanitære konsekvenser av atomvåpen også i de oppfølgende konferansenes faktabaserte tilnærming. Norge må arbeide aktivt for å styrke de tre pilarene i ikkespredningsavtalen: ikke-spredning, fredelig bruk av atomkraft og nedrustning.

Til tross for mangel på enighet ga tilsynskonferansen i New York i april viktige signaler for det videre arbeidet

med internasjonale nedrustningsspørsmål, og det er jo bra. De som var til stede, melder også om en debatt med fornyet kraft, og det er i hvert fall bra. Da er det viktig, slik jeg ser det, at man samler krefter og retning. Det er viktig for oss å bidra til en mest mulig vellykket tilsynskonferanse vidare for NPT, altså også i fortsettelsen.

Og slik jeg ser det: Her er det ikke et spørsmål om Norge skal arbeide for et forbud mot atomvåpen, men et spørsmål om hvordan. I dette følger den sittende regjering det samme spor som den forrige. Målet er jo en verden fri for atomvåpen!

Det er tidligere blitt redegjort for, fra denne talerstolen, vår relasjon til NATO, slik også generalsekretær Stoltenberg har uttrykt det klart. Dette viser også at de politiske forutsetningene for et forbud mot kjernevåpen nå ikke er til stede. Et troverdig forbud vil kreve et effektivt ikkespredningsregime, som full og verifiserbar nedrustning av alle kjernevåpenmakter, slik Norge – sammen med Storbritannia – har arbeidet for i flere år.

Jeg er glad for at neste plenums møte i partnerskapsinitiativet for verifikasjon, IPNVD, arrangeres av Norge til høsten. Det skal være med og sikre størst mulig grad av tillit til fremtidige nedrustningsprosesser.

Det tas små skritt, og jeg for min del har stor utålmodighet, men det er viktig at vi ikke kutter hjørner.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:36:02]: Kristeleg Folkeparti har ein klar politikk mot atomvåpen. Vårt nasjonale forsvar skal ikkje ha atomvåpen. Me skal vere ein pådrivar internasjonalt for å hindre spreiding av atomvåpen, me skal presse på for at dagens atomvåpenmakter skal ruste ned. Me skal arbeide langsiktig for eit forbod mot atomvåpen. Vårt mål er ei verd fri for atomvåpen.

Kjell Ingolf Ropstad har på ein god måte gjort greie for det engasjementet Kristeleg Folkeparti har, og for premisane for det vidare arbeidet for ei verd fri for atomvåpen. I Kristeleg Folkeparti sitt program står det:

«KrF mener Norge må spille en aktiv rolle som pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen og arbeide langsiktig for et forbud mot slike våpen.»

Me har påvist korleis dette er i samsvar med NATOs strategiske konsept, som ein samrøystes komité bekreftar, som er at effektiv fjerning av atomvåpen går gjennom balansert og kontrollerbar nedrusting. Dette er våre premisser. Og ut frå våre premisser kunne faktisk Kristeleg Folkeparti i dag stemt for forslag 1 og 2, men ut frå at me ikkje ønskjer å instruere i denne typen saker, så gjer me ikkje det. Men det er altså den fleirtalsmerknaden som løfter opp kor viktig det er at Noreg skal vere ein pådrivar og gi eit løft for det vidare arbeidet.

Eg har òg lyst til å minne om det saksordførar Hansen sa da han viste til Johs. Andenæs: Det er jo slik at Stortinget òg gjennom oppmodinga i merknad gir ei direkte forplikting overfor regjeringa, og eg har lyst til å be utanriksministeren tydeleggjere: Vil Noreg vere ein aktiv pådrivar?

Når det gjeld ordet «forbod»: Det er ikkje eit forbod i morgon, eit forbod skal jo vere det siste steget i dette arbeidet, men eg kan ikkje sjå for meg ei verd utan atomvåpen – heller ikkje ein gong langt inn i framtida – utan at det er eit forbod. Og eg har òg lyst til å be utanriksministeren få fram om Noreg vil ta den aktive pådrivarrolla som eit så tydeleg fleirtal i denne salen påpeiker.

Så vil eg òg takke initiativtakarane. Eg må jo seie at denne debatten har vist at den avklaringa av kva rolle Noreg skal ha, var nødvendig – òg ut frå kva enkelte representantar frå regjeringspartia har sagt nettopp i denne saka.

Åsmund Aukrust (A) [10:39:23]: Det er mye jeg er stolt av at man fikk til med den rød-grønne regjeringen, men det jeg kanskje er aller mest stolt av, er at vi var med på å få til et forbud mot klasevåpen. Det manglet ikke på motforestillinger da dette punktet kom inn i Soria Moria-erklæringen i 2005 – at Norge skulle lede an arbeidet mot klasevåpen. Men Norge gjorde det og tre år etter, 3. desember 2008, samlet representanter fra over hundre land seg i Oslo rådhus og signerte det historiske dokumentet. Landene som hadde klasevåpen, var ikke med. Men hvorfor skal det være sånn at de landene som har minst ambisjoner, skal være landene som bestemmer hvilket tempo alle vi andre skal gå i?

Norge sammen med sivilsamfunn fikk på plass et forbud. Historien har vist at etter dette er dette en våpenform som knapt har blitt brukt, heller ikke av landene som ikke signerte.

Jens Stoltenberg fikk rett i det han sa i sin tale i Oslo rådhus: «Verden blir ikke den samme etter dette, en veldig bestialsk form for våpen ødelegges og forbyes» – vi er med på å forandre verden. Den rød-grønne regjeringen turte å gå foran. Sånn skapte vi forandring. Det gjaldt også i arbeidet mot atomvåpen. Det var Joans Gahr Støre og Espen Barth Eide som inviterte til konferansen som skulle se på de humanitære konsekvensene av atomvåpen. Det er det som har ledet an det humanitære initiativet som flere og flere land samles rundt. Siden da har både Norge og Sverige byttet regjering. Regjeringsskiftet har gjort at vi har byttet posisjon. Nå er det Margot Wallström og svenskene som viser vei. Lederrollen Norge hadde, har ikke lenger Børge Brende på sin dagsorden. Jeg synes det var en ganske avslørende runde vi hadde i replikkordskiftet her i stad.

Vi kunne i går på NRK ytring lese at utenrikskomiteens nye nestleder, altså en av regjeringspartienes fremste her i salen, Tybring-Gjedde, mener at atomvåpen skaper stabilitet. Nei, atomvåpen skaper ikke en mer stabil verden. 70 år etter Hiroshima og Nagasaki vet vi altfor mye om hvilke forferdelige scenarier atomvåpen kan føre til. En verden uten atomvåpen er en tryggere verden. Det er selvsagt det alle sier, at det er lett å dele en visjon om en atomfri verden. Men kan man se for seg at man noen gang skal komme dit, om det ikke blir forbudt? Og kan det bli forbudt, om ikke noen begynner å forby det? Arbeiderpartiet og et flertall i Stortinget mener at Norge skal lede an i dette arbeidet. Det er ikke opposisjonen som vil endre norsk linje, det er det

regjeringen som gjør. Det er regjeringen som så langt viser en historisk lite ambisiøs linje.

Vi ber regjeringen merke seg at i denne saken har de et flertall mot seg. Alle andre enn Høyre og Fremskrittspartiet sier klart ifra. Vi forventer selvsagt at regjeringen følger opp dette flertallet, og tar på seg en lederrolle i arbeidet mot å forby atomvåpen. Det er å videreføre vår historiske arv, som da det ble vedtatt at atomvåpen ikke skal kunne plasseres på norsk jord – eller vårt viktige bidrag i konvensjonene mot landminer og klasevåpen.

Øyvind Halleraker (H) [10:42:33]: Jeg er litt overrasket over at man bruker argumentasjoner rundt det humanitære initiativet som et argument for at det har blitt et linjeskifte i norsk politikk. Statsråden har uttrykkelig sagt at det er det ikke.

Så må jeg få kommentere Rotevatn, som gjorde et poeng ut av at jeg nevnte at den norske konsensuslinjen og den brede enighet vi har hatt i denne sal i mange, mange år, nå var brakt i ubalanse. Ja, den er faktisk det. Og med all respekt for dem som bruker forbudene mot klasevåpen og kjemiske våpen som argument; dette har en helt annen sikkerhetspolitisk effekt, og jeg mener det ikke kan sammenlignes.

Så er jeg litt overrasket over at Høyres hovedargument for å gå inn for et forbud, nemlig vår sikkerhetspolitiske akilleshæl, NATO, bagatelliseres også av partier som er NATO-tilhengere. Jeg er også overrasket over at man tar Stoltenberg til inntekt for dette. Jeg siterte Stoltenberg i mitt første innlegg, men jeg siterte ikke alt. Jeg kan gjerne ta resten også:

«I strategikonseptet tok NATO inn USAs president Barack Obamas visjon om en kjernevåpenfri verden, ifølge Stoltenberg. Men samtidig legges det til grunn at NATO må ha kjernevåpen «så lenge det fins kjernevåpen i verden», og at NATO skal bygge sin avskrekingsstrategi på dette, sier han.»

Dette stortinget har valgt meg til leder for parlamentarikerne til NATOs generalforsamling. Om et forbud skulle bli vedtatt her, måtte jo jeg reise dette forslaget i de sammenhenger vi i NATO diskuterer dette spørsmålet. Det tror jeg vil være svært lite klokt med hensyn til alliansens støtte. La meg illustrere dette. Vi var på møte i plenarforsamlingen i Haag, hvor det ble reist spørsmål fra England om Norge kunne være NATO-medlem og samtidig ha et forbud mot atomvåpen i norske havner i fredstid, noe vi selvfølgelig forsvarte. Men dette gir et bilde på den usikkerhet som kan skapes når vi går på tvers av NATOs strategiske konsept. Eller hvordan tenker Senterpartiet og Venstre seg, som er NATO-tilhengere, at Norge skal opptre i NATO med et slikt vedtak? I Høyre er vi ikke mindre opptatt av reduksjon av atomvåpentrusselfen enn andre partier i denne sal, men vi er opptatt av vår troverdighet og totale avhengighet av NATO ved en aggresjon i nord.

Michael Tetzschner (H) [10:45:30]: Det har vært interessant å følge denne debatten, men også nedslående, for vi har inntil nylig hatt det felles syn på utenriks- og forsvarspolitikken i dette landet at det er en stor verdi for

et lite land – som i større grad enn større land er prisgitt sine omgivelser – at man kan være noenlunde samstemt om hovedlinjene i utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Det jeg har hørt i denne debatten, er nye toner fra Arbeiderpartiet, fordi de heller ikke argumenterer mot de resonnementene som tilbys dem fra kjente anti-NATO-partier som SV og andre. Men så kan man kanskje glede seg over at dette flertallet ikke er enig med seg selv heller, for representanten Hansen sa nettopp at forbud var det hvis man først hadde fremforhandlet en altomfattende, universell avtale og det så var noen som brøt den – da kunne man snakke om forbud. Men det gikk helt klart frem av andre innlegg at noen mente at vi skulle etablere et prinsippvedtak om forbud, og så skulle man ved eksemplets makt få alle stater etter hvert til å respektere dette. Da er det brukt andre avtaler som eksempel. Det er to forskjellige tilnæringsmåter. Og hvis jeg har misforstått noe, vil jeg oppfordre representanten Hansen til å gå på talerstolen og korrigere min oppfatning, for representanten Hansens oppfatning er tross alt noe mer fortrøstningsfull, tatt i betraktning at de har påberopt seg å være med i et hopehav mot regjeringspartiene.

Så er det det at atomvåpen er ikke noe velegnet slagmarksvåpen, det er kanskje derfor det ikke er brukt. Men man ser heller ikke sammenhengen med at en atomvåpengaranti, som vår NATO-allianse bygger på, også har virket mot bruken av konvensjonelle våpen. Det er nettopp denne garantien som har gjort konvensjonelle våpen til lite egnede slagmarksvåpen for andre. Jeg etterlyser også den realismen hos noen av talerne, som tror man kan diskutere bare én våpenform og én våpenteknologi, uten å se det i sammenheng med de konvensjonelle våpen. For det er klart at hvis man vil tilbake til situasjonen før 6. august 1945, kan vi se hvilke historiske erfaringer vi har med maktbalanse, basert på konvensjonelle våpen. Da er spørsmålet: Er denne sal da villig til å bruke 5 pst. av BNP på å bygge opp et ordinært konvensjonelt forsvar og gjøre Norge til en frontlinjestat i en eventuell konvensjonell konflikt?

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:49:08]: Det humanitære initiativet er ungt og vart starta opp for å få fram dei humanitære konsekvensane, men allereie frå starten var forbodet ein del av diskusjonen. La meg ta nokre eksempel: I 2010 sa f.eks. Noreg, altså under den raud-grøne regjeringa, på ein internasjonal nedrustingskonferanse:

«We believe it could be possible to develop norms against the use of nuclear weapons, and even outlaw them, without a consensus decision, (...)»

Vi gjentok det på en NPT-konferanse i 2012:

«All states must intensify their efforts to outlaw nuclear weapons and achieve a world free of nuclear weapons.»

Også i Noreg tok politikarar til orde for det. Men det som er sant, er at det stod ingen ting om det i Oslo-erklæringa – spørsmålet om forbod kom heilt presist frå utanriksministeren i forbindelse med konferansen i Wien, og er nå den såkalla Humanitarian Pledge. Så det er riktig at spørsmålet om forbod er ganske nytt på den måten, og at

det å seie at ein er einig eller ueinig med den førre regjeringa, eigentleg ikkje seier noko om det. Det er jo derfor det er brakt inn i Stortinget gjennom eit forslag no, og det er derfor det er viktig å få avklart om regjeringa vil følgje det opp.

Det er altså ein fleirtalsmerknad, sitert her mange gonger, der kjernen er at fleirtalet

«mener Norge må spille en aktiv rolle som pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen og arbeide langsiktig for et forbud mot slike våpen».

Eg kan ikkje forstå utanriksministerens siste svar. Han nekta å svare ja eller nei, men det er vanskeleg å forstå det på andre måtar enn det representanten Nybakk forstod det som, at han faktisk ikkje har tenkt å følgje opp det som står i den merknaden. Han fortset å fortelje at regjeringa har ikkje tenkt å arbeide for eit forbod, som det står i den merknaden. Det er riktig at regjeringa har eit prerogativ, som det heiter, ein forrang, ein handlefridom, i utanrikspolitikken, men det er ikkje riktig at det betyr at regjeringa kan gjere som dei vil i utanrikspolitikken. Parlamentarismen gjeld på alle politikkenes felt, men den gjeld annleis på det utanrikspolitiske feltet enn på andre felt. Det er altså ein rekkje eksempel i historia på at forslag fremjast, komitémerknader skrivast, at ei regjering må tilpasse seg fleirtalet i utanrikspolitikken. Eg vil seie at det er oppsiktsvekkjande viss dei ikkje gjer det, men eg må òg få stille spørsmålet til Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti, for eg har stor forståing om ein ikkje vil stemme for eit forslag, men viss regjeringa ikkje vil følgje opp det som har fleirtal i stortingssalen, skal det da ikkje få nokre konsekvensar for Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti? Er det sånn at det regjeringa seier, gjeld same kva? Eller meiner dei òg at det som fleirtalet faktisk står for, må gjelde? Eg synest at utanriksministeren må avklare sitt syn, men eg synest òg Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti må avklare om det vil få konsekvensar om regjeringa ikkje følgjer eit fleirtal.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:52:32]: Denne debatten har vært preget av enkelte representanters – hva skal jeg si – nesten belærende og selvhøytidelige forhold. Vi har hatt noen idealister og vi har hatt noen moralister, men de har hatt det til felles at de er helt skråsikre på at forbud mot atomvåpen er veien å gå, og at forbud mot atomvåpen vil skape en tryggere verden.

Det går jo an å tenke: Er jeg helt skråsikker på det? Skal det kanskje være litt vanskelig å verifisere det at alle land fjerner alle våpen? Er det mulig å inspisere overalt? Får man virkelig tilgang til absolutt alt hva Iran har? Er det relevant? Til representanten Hareide: Vil han kjempe for at Israel skal gi opp sine atomvåpen? Skaper det et tryggere Midtøsten? Skaper det et tryggere Israel? Jeg er ikke skråsikker på det, men her i salen er folk skråsikre på det.

Og ikke nok med det – alle hevder at Norge skal ha en pådriverrolle. Vi skal være internasjonalt ledende. Kan noen fortelle meg hva vi ikke skal være pådrivere for, hva vi ikke skal lede an i? Kanskje det ikke er oppgaven til Norge – med fem millioner innbyggere i en veldig stor verden – å være den som belærer, er pådriver og forteller alle

andre hva som er best, og hva som er moralsk riktig. Det kan hende at også andre land, litt større land, kanskje land som har atomvåpen, eller land som ønsker atomvåpen på sin jord – det er tross alt fem NATO-land som har dem plassert på sin jord – ønsker at de er der fordi de føler seg tryggere. Da synes jeg faktisk at det at vi sitter her i denne sal og diskuterer noe for å stille oss til doms over absolutt alle andre land, er urimelig.

Så er det Hiroshima og Nagasaki, som representanten Marit Nybakk var inne på, og snakket om. Hun sa at det var 100 000 mennesker som ble drept. Det var forferdelig – ja, også Fremskrittspartiet synes det var forferdelig. Men etterpå har man funnet ut at kanskje flere hundre tusen menneskeliv ble spart på grunn av de bombene. På det tidspunktet hadde USA allerede mistet 500 000 menn – unge menn – i annen verdenskrig. Og krigen fortsatte lenge etter at den var over i Europa – i Asia, i Japan og i USA. Krigen hadde kanskje vart i mange år til uten dette. Men like forferdelig var det. Jeg gjentar det igjen: Forferdelig var det – det var forferdelig, men kanskje det allikevel var færre menneskeliv som gikk tapt.

Marit Nybakk (A) [10:55:42]: Det høres ut som – fra enkelte av regjeringspartienes talspersoner – at hvis vi vedtar et forbud i dag, når flertallet i merknads form ber regjeringen om å jobbe og initiere, vil det bli jobbet for et forbud internasjonalt. Jeg vil vise til at vi fra norsk side tidligere har snakket om å gjøre atomvåpen ulovlig. Jeg vil vise til det som representanten Solhjell sa om nedrustningskonferansen i 2011, da man fra norsk side gikk så langt som til å si at man trodde det ville være mulig å utvikle normer og instrumenter mot bruken av atomvåpen, ja til og med gjøre dem ulovlige, uten et konsensusvedtak osv. Jeg tror vi kanskje skal slutte med å si at spørsmålet om forbud er noe som har dukket opp i 2015.

Vi får gjenta enda en gang at et flertall i utenriks- og forsvarskomiteen er for at vi må få til et folkerettslig bindende instrument for å få til et forbud. Jeg forutsetter at utenriksministeren respekterer stortingsflertallet i denne saken. Jeg vil vise til tradisjon og regler i utenrikspolitikken, at det er gjennom merknader man viser hva stortingsflertallet mener i utenrikspolitiske spørsmål, og at regjeringen naturligvis må ta hensyn til det, selv om det er regjeringen som driver utenrikspolitikk, og som har et prerogativ i utenrikspolitikken. Jeg mener det er uklokt av ham ikke å respektere en flertallsmerknad i denne saken.

Så må jeg bare få kommentere til Halleraker. Vi er veldig ofte enige i utenrikspolitiske spørsmål. Jeg satt i NATOs parlamentarikerforsamling i åtte år, og vi tok absolutt opp atomnedrustning. Vi tok også opp det å få til en konvensjon mot atomvåpen, som i realiteten er det samme som et forbud. Det er vel egentlig bare å vise til den konvensjonen vi har som regulerer kjemiske våpen, hvor man har et sekretariat i Haag som sørger for at denne konvensjonen og dette forbudet mot bruk av kjemiske våpen – og mot kjemiske våpen generelt sett – overholdes.

Svein Roald Hansen (A) [10:58:35]: Jeg synes denne debatten viser at utenriksministeren sliter mer med sine

egne enn jeg tror han gjør med å få forståelse hos våre allierte. Innleggene både fra Halleraker og – ikke minst – fra Tybring-Gjedde skaper inntrykk av at det flertallet ber om nå, er at vi fra i morgen så å si skal ha forbudt atomvåpen og forvente at våre allierte fjerner dem. Selv ikke forslaget fra SV, Venstre og Senterpartiet kan forstås slik, hvor man ber regjeringen arbeide for en internasjonal bindende avtale som forbyr atomvåpen. Jeg synes eksemplet som Halleraker viste til, at Norge vedtok tidlig at vi ikke ønsker atomvåpen på norsk jord, og allikevel er vi betraktet som en god alliert i NATO, viser at det går an å få forståelse for norske posisjoner.

Halleraker sa i sitt innlegg at Norge ikke kan lede an i et arbeid for å oppfylle det som er nedfelt i NATOs strategi, nemlig å gjøre en visjon om en verden uten atomvåpen til virkelighet. Selvfølgelig kan Norge gjøre det. Men jeg er enig i at det legger visse rammer for hvordan vi kan gjøre det. Det som er flertallets syn, uttrykt her i en flertallsmerknad, som er referert til mange ganger, ligger godt innenfor de rammene. Man snakker om en «balansert» prosess, man må koble det på nedrustning, og man skal ha «det langsiktige mål å lage et juridisk rammeverk». Det er uforståelig at dette skulle undergrave vår posisjon i NATO.

Om uttrykket «forbud» ikke var brukt eksplisitt i det humanitære initiativet som ble tatt i Oslo-konferansen, er det, som andre talere har vist, brukt av Norge i andre sammenhenger internasjonalt. Det er for meg komplett uforståelig at det skal skape så store bølger, for det er vanskelig å se for seg at man skal ha et juridisk rammeverk som skal gi oss en verden uten atomvåpen, uten at det innebærer et forbud mot atomvåpen.

Jeg legger til grunn at utenriksministeren følger opp det som er flertallssynet i Stortinget i en sak som dette. Det er i tråd med det som er god tradisjon i utenrikspolitikken, og det er godt forankret, som jeg refererte til i mitt første innlegg, at Stortinget i denne typen saker uttrykker seg gjennom merknader og ikke gjennom vedtak.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:01:44]: Det har vore ein interessant debatt å følgje i salen i dag. Debatten har òg vist at det er eit breitt fleirtal her i salen som har dei same intensjonane, som ønskjer sterkt at regjeringa skal arbeide – og ta ei leiande rolle – for at me skal få ei nedrusting og på sikt eit forbod mot atomvåpen. Det er ikkje ei ny linje i norsk utanrikspolitikk, det har fleire av representantane sagt. Noreg har teke til orde for dette før, både i 2011 og 2012, både åleine og i fellesinnlegg med andre land i 2012, der ein sa at «alle stater må intensivere sin innsats for å forby atomvåpen og oppnå en verden fri for atomvåpen». Tydelegare kan det vel ikkje seiast, og det forundrar meg at det vert framstilt som ei linje som dei raud-grøne ikkje stod bak, for det gjorde me sjølvsagt. Det var ei linje òg i den raud-grøne regjeringa med noverande NATO-sjef som statsminister, og eg kan ikkje minnst at det var problematisert ein einaste gong at Noreg hadde den linja i den raud-grøne regjeringa.

Representanten Tybring-Gjedde kalla oss «belærende», «selvhøytidelige» og brukte diverse andre karakteristikkar. Eg skal avstå frå å kommentere det – på Vestlandet seier

me at på seg sjølv kjenner ein andre. Men det må vere lov å ha ulike synspunkt – og å ha respekt for ulike synspunkt. Eg respekterer at Tybring-Gjedde har ein annan ståstad og eit anna synspunkt enn meg. Det synest eg me skal ha stor respekt for i denne sal.

Halleraker seier at det vert vanskeleg i NATO-parlamentariskforsamlinga dersom Noreg skal ha ei leiande rolle og ta til orde for dette. Vel, eg sit sjølv saman med Halleraker på ein del av dei møta, for ikkje å seie dei fleste. Eg kan ikkje sjå at det skal vere vanskelegare enn då Noreg tok initiativ til å få bort klasevåpen og landminer. Då tok Noreg ei leiande rolle. Det var òg kontroversielt i starten – det vart ikkje det etter kvart, men det var det i starten. Men me viste mot og torde å vere ein fredsnasjon og torde å vere ein nasjon som viste veg – saman med andre. Og det er faktisk 108 land som no har underskrive Austrian Pledge, etterfølgjaren til det, og det er mange som kjem til å kome med.

Men spørsmålet mitt no, som alle lurar på her i salen, er: Betyr svaret frå utanriksministeren og regjeringspartia sine representantar i dag at regjeringa ikkje vil arbeide for eit forbod mot atomvåpen? Det bør me få svar på i løpet av debatten.

Michael Tetzschner (H) [11:04:43]: Jeg vil bare få anledning til å kommentere innlegget fra representanten Hansen, som igjen fremholdt at det nærmest bare var snakk om ordvalg når det gjaldt tilnærmingen for å oppnå det jeg tror de fleste kan slutte opp om i denne sal, nemlig at det hadde vært fint hvis atomvåpen spilte en mindre viktig rolle. Det er bare det at det er en forskjell, slik representanten Hansen skisserte i sitt innlegg, å arbeide for en heldekkende internasjonal avtale om å nedbygge atomvåpen, for hvis alle land skriver under på det, vil de selvfølgelig også ha skrevet under på håndhevelsesmekanismer, inspeksjonsregimer og annet.

Alternativet, som har vært fremholdt fra andre i det såkalte flertallet, som ved nærmere ettersyn ikke er noe flertall, er at man skal være en pådriver, og så skal man nærmest skape tilslutning, og så håper man å etablere i hvert fall et moralsk press internasjonalt som betyr at de som ikke har gitt sin tilslutning til traktaten eller til avtalene, vil kunne stå utenfor. Da behøver man ikke mye fantasi for å forstå hvilke strategiske fordeler man spiller i hendene på de land – og hvilke typer land det er – som vil unndra seg nettopp det som man ellers kunne oppnådd gjennom en traktatrett, hvor man også hadde kunnet diskutere mer internt og inngående håndhevelsesmekanismer, inspeksjon og følger av traktatbrudd.

Så det er vesensforskjell, kvalitetsforskjell, på disse to tilnærmingene. Det er derfor jeg i mitt første innlegg fant grunn til å si at det var i hvert fall fortrøstningsfullt at Arbeiderpartiet så for seg den første løsningen, og ikke en flertallsløsning som egentlig bare kan forutsettes å bli respektert av demokratiske land, som står under kontroll av folkeviljen. Vi har noen erfaringer fra den konvensjonelle tidsalder, altså den tidsalder hvor man utkjempet store internasjonale kriger med konvensjonelle våpen. Det var heller ikke noen særlig ønsket tilstand, og jeg må si at jeg

etterlyser en analyse fra dem som nå tror at man kan diskutere fraværet av en atomvåpengaranti uten at dette får følger for vår egen planlegging, vår egen konvensjonelle planlegging. Vi må da reetablere et innovasjonsforsvar, vi må ha en allmenn verneplikt uten unntak, vi må være villige til å bruke langt mer av landets ressurser til ordinær produksjon av våpen.

Åsmund Aukrust (A) [11:08:02]: Tetzschner sa i sitt første innlegg at han var veldig overrasket over at vi ikke lenger var samstemt i dette spørsmålet. Vel, den uenigheten er det eventuelt regjeringspartiene som står for i denne salen. Det er høyresiden, med Fremskrittspartiet og Høyre, som står alene. De står utenfor merknadene om at dette skal Norge jobbe for. Når vi hører representanter i denne salen, ikke minst Tybring-Gjedde, nærmest forsvare bruk av atomvåpen og iallfall mene at Norge ikke skal være en pådriver, ja, da vises det virkelig for alvor at det er regjeringspartiene som her står for et linjeskifte.

Flere viser til NATO-forpliktelsene våre. Jeg synes det er en interessant debatt, og det er noe man i denne debatten bør ta inn over seg, hvordan Norge som et NATO-land kan jobbe for et forbud mot atomvåpen. Men jeg synes det blir en veldig ensidig framstilling fra regjeringspartiene, som om det nærmest er en ensidig NATO-politikk om atomvåpen. Sannheten er at det er fryktelig forskjellig politikk i NATO-landene om synet på atomvåpen. Du har Norge på den ene siden, som sier at atomvåpen er ulovlig på norsk jord, og så har du f.eks. Frankrike, som har drevet med prøvesprengning.

Halleraker spurte om han måtte reise denne debatten i NATO, nærmest med frykt for hva Stortinget skulle mene. Vel, jeg mener jo virkelig at Halleraker burde reise denne debatten i NATO. Dette er en debatt som hører hjemme i NATO, iallfall for dem som mener at det er våre NATO-forpliktelser som gjør at vi ikke kan jobbe for et forbud også på egen hånd. Jeg forutsetter også at det er noe som utenriksministeren gjør. Jonas Gahr Støre, da han var utenriksminister, sa fra denne talerstolen at han jobbet systematisk for å redusere kjernevåpenets betydning innenfor NATO. Det bør også vår nye utenriksminister gjøre, og han bør også alliere seg med NATO-land som har lignende posisjoner som Norge. Vi vet at f.eks. Nederland, det nederlandske parlamentet, har gått inn for et forbud mot atomvåpen.

Så til slutt: Det er mange, ikke minst siste taler, Michael Tetzschner, som snakker om alt vi måtte gjøre dersom det ble et forbud mot atomvåpen, og alle andre områder vi måtte ruste opp. Vel, jeg er uenig i det. Jeg mener at atomvåpenets kraft gjør at det egentlig ikke er så avskrekkende heller. For uansett hva slags angrep Norge, eller våre allierte, hadde vært utsatt for, hadde jeg ment at det var galt å bruke atomvåpen som motsvar. Jeg kan ikke se for meg for hva slags scenario en norsk politiker skulle ment at atomvåpen kunne være et riktig virkemiddel, fra noe som helst land i verden.

Helt til slutt: Jeg har lyst til igjen å spørre utenriksministeren om han vil følge opp det som et flertall av Stortinget sier: Han viste til at han trodde ikke det skulle bli gjort

et vedtak senere i dag. Nei, det er sant. Men er det på den måten utenriksministeren ønsker å drive utenrikspolitikk, så er det i så fall en helt ny måte som Stortinget skal involveres på. Da burde han iallfall ha klargjort det. Han vet som en erfaren politiker at hva utenrikskomiteen skriver i sine merknader, er gjeldende ... (Presidenten klubber.)

Presidenten: Tiden er ute.

Øyvind Halleraker har hatt to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Øyvind Halleraker (H) [11:11:24]: Jeg synes vi skal være nøye på ikke å tillegge hverandre motiver vi ikke har, og på å sitere hverandre korrekt. Da jeg trakk fram hendelsen i NATOs parlamentarikerforsamling, var det jo nettopp et uttrykk for at det ble reist tvil, selv om vi i denne sal selvfølgelig er enige om at vi ikke skal ha atomvåpen på norsk jord i fredstid. Og selvfølgelig sa jeg ikke at vi ikke ville støtte arbeidet mot en verden fri for atomvåpen. Det er nettopp den veien vi må gå, nemlig ved å arbeide for dette langs de linjer som NATO trekker opp i sitt strategiske konsept. Men å gå inn for et forbud i dag, det kan vi ikke. Så sier representanten Aukrust at vi ikke kan debattere dette i NATO. Jo, selvsagt kan vi det, men vi kan ikke fremme forslag om et forbud i NATO på vegne av dette parlamentet. Det tror jeg er uklokt.

Presidenten: Bård Vegar Solhjell har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:12:35]: På vegner av forslagsstillarane kan eg seie at målet med forslaget ikkje var å sende Øyvind Halleraker til NATO for å fremje forslag om dette, sjølv om eg trur det kunne vore eit underhaldande møte å vere til stades på.

Denne debatten viser at det er eit fleirtal i Stortinget som ønskjer – punkt ein – at Noreg skal vere pådriver for nedrusting og i arbeidet for eit forbod. Debatten viser – punkt to – at mange representantar for Høgre og Framstegspartiet, utanriksministeren unntatt frå det, argumenterer med kraft og veldig engasjement mot det og med ganske sterke utsegner som er motstridande. Eg trur representanten Hansen si påpeiking av kven som er det største problemet av våre allierte og enkelte av representantane, var presis. Men mest sentralt viser debatten at utanriksministeren – openbert, vil eg seie – ikkje har tenkt å følgje opp den merkningen som har vorte sitert her ei rekkje gonger, om eit forbod. Det er synd, fordi Noreg no går frå å vere ein leiar til å verte mindre betydeleg i arbeidet mot atomvåpen, men det reiser òg spørsmålet om parlamentarismen faktisk gjeld i utanrikspolitikken, med større kraft.

Sveinung Rotevatn (V) [11:13:59]: Denne debatten starta med at representantar frå dei fleste partia sa at ein her er einig om målet, og så har vi ein diskusjon om vegen til målet. Slik er det i mange politiske saker, og det har eg respekt for. Men etter at debatten no har gått, er eg litt

usikker på om vi eigentleg er einige om målet. Eg er ikkje usikker på bakgrunn av det utanriksministeren har sagt på vegner av regjeringa, og det er godt. Men når det gjeld det som ein del representantar frå regjeringspartia seier – ein ting er at representanten Tybring- Gjedde er oppe og held nærmast eit moralsk forsvar ikkje berre for å ha atomvåpen, men til og med for å bruke dei, men når også representanten Tetzschner, som hadde mange gode poeng, likevel går inn i eit resonnement om korleis ei atomvåpenfri verd eigentleg vil vere, og antydgar meir konflikt og konvensjonell bruk av våpen m.m., blir eg meir usikker. Så dersom nokon vil oppklare den usikkerheita, ville det vore nyttig.

Eg vil gjerne at vi ikkje skal tillegge kvarandre meiningar eller gjere konfliktar større enn dei er. Då trur eg at eg vil avslutte med det og seie at eg ikkje oppfattar denne debatten eller denne innstillinga som noko brot med den tradisjonen vi har i utanrikspolitikken i Noreg, eller at det er uoverstigelege motsetningar her. Men då legg eg også til grunn at vi heller ikkje bryt ein annan viktig tradisjon, og det er at regjeringa følgjer opp den viljen som kjem til uttrykk frå stortingsfleirtalet gjennom merknader og forslag til vedtak i komiteen si innstilling.

Utenriksminister Børge Brende [11:16:04]: Jeg synes det er viktig at vi ved avslutningen av denne debatten lister opp de tingene jeg mener at det er bred enighet om. Regjeringen vil – som jeg også understreket i mitt innlegg – fortsette å være en pådriver for internasjonalt nedrustningsarbeid. Vi vil følge opp det viktige humanitære initiativet som ble tatt av den forrige regjeringen våren 2013. Under NPT-konferansen i New York i vår så vi virkelig resultatene av dette viktige humanitære initiativet. Diskusjonen under NPT var selvsagt knyttet til ikke-spredning, nedrustning – altså færre atomvåpen – og den kommersielle bruken av kjernekraft. Men den hadde fått en tilleggsdimensjon som er viktig, og som jeg forstår det også er bred enighet om, som det er et klart flertall for i komiteen, som ønsker at vi skal være en pådriver for å anskueliggjøre og for å få frem de helt, totalt uakseptable humanitære konsekvensene ved bruk av kjernevåpen. Og hva var tanken bak? Jo, det er faktisk at det ved bruk av kjernevåpen ikke er mulig å skille mellom dem som er stridende, og dem som er sivile, og slik sett er det ikke i tråd med den internasjonale humanitære retten. Det var bakgrunnen for det initiativet som ble tatt.

Jeg tror de som har hørt meg argumentere om dette, både internasjonalt og hjemme, forstår at denne regjeringen også vil være en pådriver for at vi skal få realisert en visjon om en verden uten atomvåpen. Da synes jeg det er trist hvis det er etterlatt et inntrykk gjennom det jeg har sagt, av at vi har byttet posisjon, at vi ikke lenger vil lede an. Nei, vi har ikke byttet posisjon, vi står på det som var i den erklæringen som kom i Oslo våren 2013. Det har vi fulgt opp med full energi, for dette er viktig, i tillegg til andre initiativ som vi også har tatt, bl.a. for å kunne verifisere at atomnedrustning faktisk skjer. Vi tar også initiativer innenfor ikke-spredningsområdet som er vesentlige.

Jeg har selvsagt merket meg det komiteens medlemmer har sagt, jeg merker meg alle flertallsmerknader og

ser på hvordan Norge kan følge opp dette på en måte slik at det ikke kommer i strid med andre internasjonale forpliktelser og NATO-medlemskap. Så tror jeg det jeg opplever er viktigst, ikke minst for flertallet, er å vite at vi skal fortsette å være en pådriver for det humanitære initiativet fremover.

Presidenten: Michael Tetzschner har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Michael Tetzschner (H) [11:19:20]: Det var en oppfordring fra representanten Rotevatn om å få en presisering, og det skal han få. Bare så det er sagt: Atomvåpen er en oppfinnelse som ikke har bragt menneskeheten fremover. Men når den er der som en realitet, og den inngår i strategiske overveielser som bl.a. vårt forsvar bygger på, og som faktisk også har den fordel at vi ikke bruker det i fredstid, eller ikke stasjonierer i fredstid, ut fra selvpålagte begrensninger, og vi også kan registrere at det har tatt av trykket når det gjelder konvensjonelle byrder som Norge ellers ville hatt, altså byrden med å bygge opp et alternativt, konvensjonelt forsvar, så er det klart at denne voldssomme fikseringen mot noe som da skulle være moralsk uakseptabelt som vi må akseptere som en del av byggesteinen for NATO-alliansens strategiske planlegging, denne overfikseringen, ikke må skje uten at vi får en internasjonal avtale som også kan redusere de konvensjonelle våpnene. Ellers går vi tilbake til det som var militærteknologien før 6. august 1945, og der har vi jo også noen historiske erfaringer å bidra med.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:20:50]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Signe Navarsete, Marit Arnstad, Bård Vegar Solhjell og Audun Lysbakken om framlegging av rammeverket i TISA-avtala (Innst. 338 S (2014–2015), jf. Dokument 8:90 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Elin Rodum Agdestein (H) [11:21:54] (ordfører for saken): Først en takk til komiteen for godt samarbeid og for en effektiv prosess under komitébehandlingen av denne

saken. Jeg viser til innstillingen. Det er framsatt ett forslag, fra Senterpartiet og SV.

Sammen med 50 andre medlemmer i Verdens Handelsorganisasjon, WTO, deltar Norge i forhandlingene om en flerstatlig avtale om handel med tjenester, TISA – Trade in Services Agreement. TISA-forhandlingene er en konsekvens av manglende framdrift i WTO-forhandlingene, som har vært fastlåst siden 2008. Under WTOs ministerkonferanse i 2011 åpnet medlemslandene for å forsøke nye metoder for å bringe forhandlingene framover, og i desember 2012 ble landene enige om en ramme for forhandlingene. Målet er et bedre internasjonalt rammeverk for handel med tjenester, i en avtale som kan få så bred tilslutning at den kan bli en del av WTO-rammeverket når enda flere medlemmer slutter seg til.

TISA er derfor basert på gjeldende WTO-avtale om handel med tjenester, GATS – General Agreement on Trade in Services. Avtalen skal også vurdere særskilt hvordan hensynet til MUL-land, altså de minst utviklede landene, skal ivaretas.

Beslutningen om å delta i TISA-forhandlingene ble tatt av Stoltenberg II-regjeringen våren 2013. Komiteens flertall viser til at rammene for TISA er uendret siden. Regjeringen bekreftet i november 2013 Norges fortsatte deltagelse, og forhandlingsmandatet som ligger i åpnings-tilbudet, er uendret siden forhandlingsoppstart. Grunnlaget for avgjørelsen, med overordnede posisjoner, ble offentliggjort den 17. mars i år.

Komitéfertallet mener det er viktig at regjeringen legger stor vekt på åpenhet i disse forhandlingene, som i andre internasjonale prosesser den deltar i på vegne av Norge. Norge er altså ett av få land som har offentliggjort et eget åpningstilbud for markedsadgang. Ønsket om størst mulig åpenhet rundt internasjonale forhandlinger må balanseres mot andre sentrale hensyn for at Norge skal oppnå best mulig resultater i forhandlingene, og mot forholdet til de andre statene.

Komitéfertallet viser til at på lik linje med tilsvarende internasjonale forhandlinger foregår selve TISA-forhandlingene i fortrolighet. Under innledningen av TISA-forhandlingene ble nettopp dette, at forhandlingene skulle skje i fortrolighet, tydeliggjort som en forutsetning mellom partene. Det vil derfor etter komitéfertallets syn være i strid med denne forutsetningen om regjeringen skulle bli tvunget til å offentliggjøre dokumenter som viser andre parter posisjoner og forslag. Noe slikt ville være uheldig for Norges omdømme som forhandlingsnasjon.

Likevel mener flertallet at regjeringen utviser så stor grad av åpenhet om prosessen, og om norske forhandlingsposisjoner, som det er mulig å gjøre uten samtidig å bryte prinsippet om fortrolighet.

Som utenriksministeren påpeker i sitt svarbrev til komiteen, og som komitéfertallet også viser til, finnes det allerede etablerte kanaler for å orientere Stortinget om pågående forhandlingsprosesser. Disse kan benyttes om det skulle være ønske om ytterligere redegjørelser, om nødvendig i fortrolighet.

Det endelige forhandlingsresultatet, altså selve avtalen, vil bli framlagt for Stortinget for samtykke til ratifika-

sjon. Komitéfertallet imøteser da en analyse av avtalens konsekvenser.

For øvrig antar jeg at mindretallet vil redegjøre for sitt syn.

Norge har allerede et åpent marked for tjenester der utenlandske tjenester langt på vei er sikret ikke-diskriminerende adgang. En viktig side ved TISA-avtalen er å få andre land til å legge seg på en tilsvarende åpenhet som det Norge allerede har gjennom dagens regelverk.

TISA innebærer, i motsetning til EØS, ikke harmonisering av regelverk. Nasjonale reguleringer innen f.eks. HMS, miljøkrav, kvalifikasjonskrav og arbeidstakerrettigheter vil ikke bli utfordret av en TISA-avtale.

Dagens 51 TISA-deltagere representerer ca. 70 pst. av verdens tjenestemarked, som er beregnet til ca. 4 000 mrd. dollar. Derfor er det åpenbart at TISA-forhandlingene er viktige for Norge.

Norge har en klar interesse av en best mulig avtale som sikrer forutsigbarhet, like spilleregler og åpnere markeder for vår eksport av tjenester. Da må vi fortsatt opptre som en seriøs og forutsigbar forhandlingspartner som ivaretar norske interesser best mulig, og som sikrer ivaretagelse av de gjensidige forpliktelsene om tillit og fortrolighet som ligger i denne typen forhandlinger.

Svein Roald Hansen (A) [11:26:57]: Norsk deltakelse i forhandlingene om en flerstatlig avtale om handel med tjenester, TISA-forhandlingene, ble forberedt under Stoltenberg II-regjeringen.

En avtale om tjenester som videreutvikler WTO-avtalens bestemmelser om handel med tjenester, er viktig for Norge. Den er viktig fordi tjenesteeksporten er stadig viktigere for norsk eksport og dermed for sysselsetting og verdiskaping. Det gjelder særlig innen skipsfart og maritime tjenester, energiklyngen, sjøforsikring og telekom. Tjenesteeksport utgjør hele 45 pst. av norsk eksport om man holder olje og gass utenfor.

Derfor har Norge en klar interesse av en avtale som vil sikre forutsigbare og like spilleregler basert på likebehandling og åpnere markeder for vår tjenesteeksport.

Mens det norske tjenestemarkedet er mer åpent enn de fleste lands, møter norske bedrifter flere stengte dører. Dagens 51 TISA-deltakere representerer 70 pst. av verdens tjenestemarked, som er beregnet til 4 000 mrd. dollar.

TISA-forhandlingene bygger på WTOs tjenesteavtale, som Norge har vært en del av siden 1995. Gjennom denne avtalen har vi allerede omfattende plikter til å gi ikke-diskriminerende markedsadgang. Av debatten rundt TISA kan man få inntrykk av at det norske tjenestemarkedet er lukket for utlendinger, og at det er helt upløyd mark i det internasjonale handelsavtaleverket vi nå er inne på – hvilket altså er feil.

Målet med en TISA-avtale for oss må være å gi norske tjenestebedrifter mer forutsigbar adgang til viktige markeder.

Norge har i sitt åpningstilbud gjort unntak for tjenester som vi i Norge utfører gjennom offentlig sektor, som sykehus tjenester, offentlig utdanning, sosiale velferdstjenester og andre tjenestesektorer der vi ønsker å oppretthol-

de politisk handlingsrom. Det gjelder også tjenester som butikksalg av alkohol og tobakk, for å ta et par eksempler.

Det betyr jo ikke at det i disse sektorene – også i dag – ikke kan være utenlandske bedrifter og eiere. Kommuner har brukt private – norske og utenlandske – til å drifte sykehjem. En betydelig del av våre barnehager drives av det private.

Men poenget med unntak for disse tjenesteområdene i en TISA-avtale er at dette ikke vil være til hinder for å ta slike tjenester tilbake i offentlig drift igjen, om et nytt flertall i en kommune skulle ønske det.

Forpliktelsene i en TISA-avtale må være at vi i tilfelle ikke diskriminerer mellom norske private virksomheter og utenlandske private virksomheter. Det er likebehandlingen som må være avgjørende.

Arbeiderpartiet forutsetter at en TISA-avtale ikke vil pålegge verken privatisering, deregulering eller konkurranseutsetting av noen offentlig tjeneste på nasjonalt eller lokalt nivå. Vi vil ikke kunne støtte en avtale som vil true vår politiske kontroll og styring med offentlige tjenester og velferdstilbud.

Det må også skilles mellom det å åpne tjenesteområder for utenlandske tjenesteytere og å regulere dette området. En TISA-avtale kan ikke begrense landenes muligheter til å regulere forhold som forbrukerbeskyttelse, helse, sikkerhet og miljø eller arbeidstakerrettigheter. Men et krav om at reguleringene ikke forskjellsbehandler norske og utenlandske bedrifter på en slik måte at norske bedrifter favoriseres, er det samme prinsippet som gjelder i EØS-avtalen.

I forbindelse med innlemmelsen av tjenstedirektivet i EØS-avtalen hadde vi en grundig debatt om hvilke konsekvenser dette kunne få på det norske tjenstemarkedet, bl.a. om våre muligheter til å beholde offentlig kontroll med offentlige tjenester. Markedsadgangen en TISA-avtale åpner for, vil så langt jeg forstår, være mindre enn det EØS-avtalen gjør på dette området.

Så har vi det mystiske prinsippet om «frys og skralle». Slik jeg forstår dette, handler det om at vi kan melde inn at vi ønsker å beholde en regulering på et område som innebærer en forskjellsbehandling på norske og utenlandske tjenesteytere, f.eks. et krav om å oppbevare regnskapsbilag i 10 år på norsk jord, en konkurransefordel for norske regnskapsfirma. Det kan vi beholde ved å fryse dette kravet. Men om vi senere opphever det, kan det ikke gjeninnføres, fordi det da innfører en konkurransevridende bestemmelse.

Fra Arbeiderpartiets side har vi gjort det klart at hvis regjeringen skulle finne på noe annet enn det den så langt sier, nemlig at den ikke har til hensikt å endre åpningstilbudet med hensyn til hvilke sektorer vi tradisjonelt har hatt sterk politisk styring med, ja, så kan den ikke påregne vår støtte til en avtale når den kommer til behandling i Stortinget.

Når det gjelder hemmelighold, er det altså kjent at Utenriksdepartementet har benyttet den handelspolitiske konsultasjonsgruppen som benyttes ved WTO-forhandlingene. Der sitter det næringslivsfolk, representanter for LO og fagbevegelse osv., og åpningstilbudet ligger ute.

Men jeg tror regjeringen gjør klokt i å ha en så åpen linje som mulig i disse forhandlingene, og også i å involvere Stortinget når forhandlingene utvikler seg slik at det blir aktuelt å vurdere våre posisjoner. Da må regjeringen sørge for at den ikke beveger seg over eller i ytterkanten av det som et samlet flertall her kan godta.

Per Sandberg (FrP) [11:32:17]: Denne saken handler om én ting, men man skulle kanskje tatt debatten om hva man ønsker seg i forhold til en eventuell avtale og hvordan den skal foreligge. Den vet vi lite om før den eventuelt ligger på bordet. Men så må jeg få lov til å si uten å sjokkere noen – jeg skal rette det opp etter hvert – at jeg er helt enig med forslagsstillerne når jeg leser innstillingen og merknadene, hvor det står:

«Desse medlemene peiker på at det er alvorleg og oppsiktsvekkande om det ikkje har vore skrive noko mandat. Desse medlemene understreker at utan ei klår avgrensing i handlingsrommet overfor byråkratane som forhandlar på Noreg sine vegne, overlèt regjeringa for mykje makt over prosessen til embetsverket.»

Jeg er helt enig, hvis det hadde vært fakta. Det er litt interessant å vise til innstillingen og det som sies der, for forslagsstillerne har faktisk stått bak mandatet. Det er utarbeidet under de rød-grønne, og ble lagt på bordet i 2013. Det er det ingen endringer på. Faktisk er det slik at Arbeiderpartiet, sammen med forslagsstillerne SV og Senterpartiet, slutter seg til en flertallsmerknad hvor det påpekes at «forhandlingsmandatet som ligger i åpningstilbudet er uendret siden forhandlingsoppstart». Og derfor er ikke jeg så bekymret. Men det er selvfølgelig ingen tvil om at TISA-forhandlingene i seg selv er uhyre viktige, og det er ingen tvil om at når det eventuelt ligger på plass en avtale, vil det være meget viktig for Norge.

Men jeg legger også til grunn, som andre talere har sagt, at en slik avtale også skal legge til grunn at man har nasjonal regulering, og at formålet først og fremst er å få tilgang til et marked, men at man nå i utgangspunktet prinsipielt sett er mer opptatt av å få til like konkurransevilkår, like rammevilkår, altså lik behandling. Men det som går på tjenestetilbudet i Norge, skal reguleres nasjonalt når det gjelder dette.

Så er det sånn at jeg er sterk tilhenger av størst mulig åpenhet, og jeg kan ikke annet enn å tolke både innstillingen og debatten slik at det faktisk er større åpenhet nå enn det har vært noen gang i forhold til denne typen prosesser. Det er også viktig å vise til flertallsmerknaden, hvor flertallet sier at «Stortinget orienteres om pågående forhandlingsprosesser gjennom etablerte kanaler og viser til at utenriksministeren har tilbudt å gi ytterligere redegjørelser, om nødvendig i fortrolighet, dersom Stortinget eller vedkommende komité skulle ønske det», og da synes jeg at man kan benytte seg av det i mye større grad.

Det er en viktig debatt å ta for Stortinget. Hva vil en større åpenhet om denne typen forhandlinger, underveis i forhandlingene, bety for det endelige resultatet? Hvilke konsekvenser vil det få for Norges påvirkning på en eventuell avtale, hvis debatten skal gå i full åpenhet i forhold til krav og diskusjoner som pågår i forhandlingene?

Jeg er alltid skeptisk når man skal overlate denne typen forhandlinger til byråkrater og embetsverket. Det gjenspeiler seg i alle debatter jeg deltar i og i den politikken jeg står for. Men i denne saken har jeg full tillit til at prosessen går på en sånn måte at norske interesser og norske forbrukeres interesser blir ivaretatt på best mulig måte. Men det endelige svaret vet vi selvfølgelig ikke før avtalen eventuelt ligger på bordet, og det er da Fremskrittspartiet også skal vurdere hvorvidt dette er godt nok eller ikke godt nok.

Knut Arild Hareide (KrF) [11:37:11]: Det var mykje fornuftig i innlegget til Per Sandberg. Det einaste eg vil seie, er at me har eit veldig godt embetsverk, som vi kan ha stor tillit til, òg nettopp i den typen forhandlingar som TISA-forhandlingane er.

Det var Stoltenberg II-regjeringa som bestemte at Noreg skulle delta i forhandlingane om ein ny avtale om handel med tenester, TISA. Den sittande regjeringa har altså følgd opp dette.

Eg er glad for at ein samrøystes komité understreker betydninga av at regjeringa utviser så stor openheit om prosessen og om norske forhandlingsposisjonar som mogleg, utan å bryte prinsippet om at sjølve forhandlingane skal vere fortrulege. Og derfor er det eit fleirtal som meiner at forslaget frå Senterpartiet og SV ikkje bør bli vedtatt, da det ville vere uheldig for Noregs renommé som forhandlingsnasjon om regjeringa skulle offentleggjere dei fortrulege forhandlingsutkastane som per i dag finst, i TISA-forhandlingane.

Kristeleg Folkeparti vil følgje forhandlingane nøye – og med ein god porsjon skepsis. Ei utfordring med TISA er at den ikkje er basert på WTO, men på ei mindre gruppe land. Gevinstane ved handel er størst når flest mogleg land deltar, som i WTO. For Noregs del er det multilaterale handelssystemet gjennom WTO hjørnesteinen i norsk handelspolitikk. Det er spesielt viktig for små og mellomstore handelsnasjonar at WTO styrkjer si rolle som hovudarena for utvikling av køyreregjar for internasjonal handel, både for varer og for tenester. Slik sett kan handelsavtalar som TISA bli ei utfordring, fordi dei kan undergrave WTOs rolle og gjere at det blir mange ulike sett med regelverk i internasjonal handel.

Det er brei einigheit om at open handel gir auka verdiskaping blant dei landa som deltar, men mykje av potensialet er tatt ut ved at tollbarrierane har blitt bygde kraftig ned sidan andre verdskrigen. Det som no står att, er bl.a. regulatoriske hinder som kan hemme handelen med tenester. Det er likevel ikkje opplagt at svaret er å fjerne alle slike regulatoriske hinder, bl.a. fordi det kan avgrense det nasjonale handlingsrommet til å regulere viktige samfunnsområde som utdanning, helse, bankar og finansinstitusjonar.

Lat meg vise det med eit eksempel: I Noreg har det vore eit fortrinn at me har hatt ei strengare bankregulering enn mange andre land sidan bankkrisa på starten av 1990-talet. Det var ein klar fordel i møte med finanskrisa nyleg. Denne moglegheta til å utforme ein god, faglig fundert politikk for finansiell stabilitet på nasjonalt grunnlag må me aldri gi slipp på. Me må heller ikkje tillate at vår eigen norske velferdsmodell eller våre egne demokratis-

ke organ blir undergravne eller avgrensa på ein måte som kjem store multinasjonale selskap til gode, og som går ut over fellesskapet.

Kristeleg Folkeparti set stor pris på alle initiativ som bidrar til openheit og debatt om desse spørsmåla. Me ser at internasjonale handelsforhandlingar, som TISA og TTIP, i aukande grad bevegar seg inn på politisk sensitive område som handlar om det nasjonale handlingsrommet til å regulere viktige samfunnsområde. Derfor er Kristeleg Folkeparti opne for at Stortinget kan få ei sterkare rolle framover i å drøfte og gi overordna føringar for Noregs prioriteringar i slike forhandlingar.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:41:18]: Sist veke kom den største lekkasjen av forhandlingsdokument frå dei kontroversielle TISA-forhandlingane nokon gong. Lekkasjen viser kor ille hemmeleghaldet kring forhandlingane er. The European Federation of Public Service Unions – altså den europeiske unionen for tenestesektoren – som er stor, seier at TISA vil avgrense regjeringa sin rett til å regulere høgare standardar som er i befolkninga si interesse, innanfor klima, helse, utdanning, avfallshandtering og kraftverk. Det vert vanskelegare å regulere finansnæringa, energisektoren, telekommunikasjonar og dataflyt over landegrensene. Og i ei tid der mange land prøver å kome til hektene etter finanskrisa, vil det altså verte vanskelegare å regulere nett den sektoren – finanssektoren.

Det er ikkje mine ord, det er orda til ei av dei store fagforeiningane som kanskje iallfall Arbeidarpartiet burde lytte litt nøyare til.

Frihandelsavtale for handel med tenester – TISA-avtalen – vert i dag forhandla i løynd. Regjeringa er aktiv pådrivar, truleg for å sikre at privatisering og konkurranseutsetjing av tenester i Noreg skal skyte fart og gi profitt til private selskap.

Eg har stilt mange spørsmål til statsråden, men fått lite meningsfulle svar. Seinast stilte eg dette spørsmålet: Kan statsråden gi meg eitt einaste døme på ei bedrift som er nekta marknadstilgang til nokon av TISA-landa, ein marknadstilgang dei no vil få gjennom TISA, eller eit nytt land me vil få tilgang til, som me ikkje har i dag? Det er jo dette som er spørsmålet, ifølgje fleirtalet her i dag.

Dersom regjeringa praktiserer openheit, kvifor vil ikkje utanriksministeren svare meg på mine spørsmål? Tid og energi vert brukt på å skrive svar som tildekkjer, snarare enn å opplyse.

Saksordførar Agdestein, frå Høgre, sa i innlegget sitt at det ikkje vil ha følgjer for standardar innanfor ulike felt. Er det rett? Eg siterer regjeringa si eiga stortingsmelding, frå kapittel 10, om openheit i handelspolitikken:

«Kjerneområdene for forhandlingene forflytter seg fra tollspørsmål og grensehåndtering til forhold innenfor grensene, inkludert reguleringer, standarder og støtteordninger».

Dette er eit av vår tids største spørsmål. Ein kan spørje seg kvifor ikkje fleire representantar viser større interesse for det. Kvifor har ingen andre parti stilt spørsmål til utanriksministeren om avtalen? Kvifor vedtok Arbeidarpartiet «klare krav» til TISA-avtalen på landsmøtet sitt, når dei i

dag ikkje viser reell interesse for kva som ligg i avtalen? Ein kan sanneleg spørje seg kvifor dette skjer.

Me møter no mykje av den same forma for argumentasjon kring TISA-avtalen som me møtte i debatten før me undertekna EØS-avtalen – ein kombinasjon av latterleggjering og skjønning. Før EØS-avtalen fekk me garantiar: Norske arbeidsreglar ville ikkje verte påverka. Differensiert arbeidsgivaravgift var ikkje på nokon måte trua. Konsesjonslovene for vasskrafta var ikkje relevant for EØS. Importmonopolet til Vinmonopolet hadde heller ikkje noko med EØS å gjere. Reguleringar av utanlandsk eigarskap i finanssektoren i Noreg kunne me fint styre som me ville. 100 pst. av løfta eg no ramsa opp, er brotne. Har nokon av dei som gav desse garantiane, nokon gong teke ansvar for det i etterkant? Svaret er nei. I dag høyrer me representantar frå dei same partia gi garantiar for offentleg kontroll med tenestemarknaden etter at ein TISA-avtale vert innført.

EØS-debatten starta altfor seint. Konsekvensane av avtalen hadde ikkje vunne å kome godt nok fram i lyset. Det kan me ikkje late skje igjen. Dei representantane som røystar nei til at rammeverket i TISA vert lagt fram, her i dag, tek på seg eit stort ansvar. Dei tek på seg ansvaret for at dei set seg inn i, og greier å forstå, alle moglege konsekvensar av TISA-avtalen når han vert lagt fram – og truleg med tidsavgrensing for vedtak i Stortinget.

Som representant har eg eit løfte til det norske folket: Same kor mange lover om TISA eller forsøk på latterleggjering og motførestellingar me møter, vil Senterpartiet arbeide hardt for å snu kvar einaste stein. Noreg skal ikkje meir oppleve at me gir nasjonal suverenitet utan å ha full oversikt over konsekvensane av det me gjer. Sjølv om framlegget vårt vert nedstemt i dag, vil me ikkje gi oss. Det kjem fleire spørsmål. Me skal til botnen i dette, same kor mykje arbeid det tek.

Det krev ikkje svært mykje arbeid for å kunne halde eit generelt innlegg her i dag om at handel er viktig. Alle veit at handel har vore og er positivt for Noreg. Men å gå frå dette til å seie at om ein er for handel, må ein òg vere for TISA-avtalen, er ei feilslutning. Dei som prøver å gi inntrykk av dette, må i det minste kunne vere klare på kva bedrifter som no får auka marknadstilgang der dei tidlegare møtte stengslar. Eg har spurt før, og eg spør igjen: Vis meg dei norske bedriftene som no får sleppe til der dei elles vert stengde ute.

Presidenten: Vil representanten ta opp forslag?

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:46:23]: Eg vil ta opp det forslaget som Senterpartiet og SV har fremja.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Bård Vegar Solhjell (SV) [11:46:48]: Internasjonal handel har potensielt store fordelar for dei som er involverte i han. Dersom han er regulert på ein god måte, kan han gagne alle, òg dei som i utgangspunktet har utfordringar. Dersom ein tek omsyn til miljø, arbeidsvilkår osv.,

kan han føre til stor velferdsframgang, utan for store andre problem.

For Noreg er det å inngå i ei større tenesteforhandling truleg ei mindre utfordring for den private tenesteytinga i mange andre land, sidan vi allereie har liberalisert betydelege delar av regelverket vårt der. Men TISA-avtalen, som det no vert forhandla om, har ein del andre problem ved seg enn det. For det første skjer det ikkje multilateralt – som fleire har vore inne på – noko som kan vere med på å undergrave multilaterale strukturar som allereie er under press. For det andre er det ca. 50 land, inkludert EU-landa – 70 pst. av verdshandelen – som no forhandlar. I verkelegheita er det slik at kjem ein fram til ein avtale her, vil han vere nær bindande for resten av verda. Det vil vere nesten umogleg å stå utanfor – og i alle fall umogleg å forhandle om han. Særleg vil det gje ein del utviklingsland utfordringar.

Ein introduserer òg ein del nye prinsipp og rammer i internasjonal handel som vi i liten grad er vane med. Eit av dei har vore nemnt her av representanten Hansen. Meir spesifikt: Eg trur for Noregs del det kan liggje ei utfordring når det gjeld offentlege tenester. Spørsmålet er: Vert til slutt «offentlege tenester» her definerte som, som vi er vane med i Noreg, det breie spekteret av det, eller – som det no vert hevda av mange, og som det har kome lekkasjar om – er forståinga av det at det gjeld berre det som er 100 pst. offentleg, altså at barnevern, barnehage, omsorg osv. fell utanfor fordi det er enkelte private aktørar der?

Norske posisjonar er kjende. Eg har òg fått med meg no at det finst eit mandat, ifølgje det utanriksministeren har svart Stortinget. Kvifor kan vi ikkje så berre late det vere med det – vi kjenner våre posisjonar – og så vente på resultatet? Jo, det er fordi dette er store og komplekse forhandlingar, som vil gå over mange år, med sterkt varierende interesser. Ein eventuell avtale vil på nokre punkt heilt sikkert liggje eit stykke unna norske primærposisjonar – noko anna er umogleg å tenkje seg – men, viktigast, han vil i realiteten vere umogleg å endre. Vi vil få eit take-it-or-leave-it til det norske stortinget om ein avtale forhandla fram av ei rekkje land med mange kompliserte balansar. Skal vi påverke retninga, skal vi ha ein offentleg debatt om dette, må vi gjere det no, tidleg. Vi må her gjere som regjeringa sjølv tek til orde for i europapolitikken, nemleg at reell påverknad skjer ved å vere tidleg inne i prosessane og setje eit stempel på dei, ikkje ved til slutt å få eit take-it-or-leave-it etter at noko er vedteke.

Det er òg slik at den offentlege debatten vert langt betre om han kjem mens vi endå kan påverke utfallet, mens det endå er slik at om vi skal gå inn i noko eller ikkje, er ein reell debatt – i staden for at han kjem etterpå og berre vert ein debatt om ja eller nei til noko som ligg føre.

Så vil eg berre seie at eg, i motsetnad til representanten Sandberg – eg merka med elles at han stiller seg bak regjeringa her, noko som ikkje er sjølvsgatt i desse dagar – har stor tillit til at ambetsverket og dei som forhandlar på vegner av oss, gjer ein god jobb. Det er svært dyktige menneske og høgt nivå på dei frå Noreg. Eg er berre oppteken av at dei skal ha ei klar politisk bestilling frå Stortinget og sine oppdragsgjevarar – at det skal vere offentleg politisk de-

batt og politisk vedtak til slutt. Det er det grunnleggjande viktige.

Til slutt: Eg har sjølv erfaring frå internasjonale forhandlingar på eit heilt anna område, nemleg klimaforhandlingane. Dersom ein såg for seg ei klimaforhandling der alle melde sine posisjonar og så forsvann inn i rom i årevis, utan at nokon visste noko og det berre kom ut eit resultat, ville det vore absolutt utenkjeleg. Det går føre seg ein kontinuerleg debatt. Posisjonar vert offentleggjorde og er vel kjende. Romma er ikkje opne, men det er ein kontinuerleg debatt og prosess – og djupt innsyn i det som skjer, fortløupande. Dette må eg seie er eit djupt sakk i dei internasjonale handelsforhandlingane om TISA som no skjer. Eg vil oppmode regjeringa: Lat det ikkje vere WikiLeaks som er den viktigaste informasjonskjelda når det gjeld forhandlingane framover, lat det vere regjeringa i Noreg.

Utenriksminister Børge Brende [11:52:30]: Etter å ha hørt de to siste innleggene vil jeg minne om at beslutningen om at Norge skal delta i forhandlingene om TISA ble fattet av Stoltenberg II-regjeringen våren 2013. Rammene for TISA, som forhandlingene nå bygger på, er uendret siden oppstarten. Regjeringen bekreftet i november 2013 Norges deltakelse i forhandlingene som ble initiert av den forrige regjeringen – som var klokt. Dette ble gjort i forbindelse med fremleggelsen av det norske åpningstilbudet. Grunnlaget for denne avgjørelsen og regjeringens overordnede posisjoner i forhandlingene ble offentliggjort 17. mars 2015 og er tilgjengelig på regjeringen.no. Dette er det gjeldende norske mandatet for forhandlingene, som alle må forholde seg til.

Som flere har vært inne på, er Norge en handelsnasjon. Handelsavtaler er en mulighet til å forme globaliseringen gjennom internasjonalt samarbeid. Handelsavtaler bidrar til både norsk og global verdiskaping. En moderne avtale om handel med tjenester er, forutsatt at den er riktig innrettet, bra for Norge. Vi har mye å tjene på en avtale som sikrer at andre land åpner opp for utenlandske aktører, slik vi i Norge allerede gjør. Det er det TISA handler om, og var også bakgrunnen for at den forrige regjeringen gjorde Norge til en del av disse forhandlingene mellom 51 land. Tjenestenæringene er sentrale i norsk økonomi og utgjør en økende del av vår eksport, grovt anslått til 400 mrd. kr.

Norske tjenester gjør seg gjeldende globalt, særlig innenfor skipsfart, telekom, leverandørindustrien og på nisjeprodukter som sjø- og energiforsikring. Det handles mer over landegrensene. Tjenester utgjør likevel mindre enn 20 pst. av verdenshandelen. Dette gir potensial for mer vekst. Det må vi legge til rette for.

Vi trenger gode felles kjøreregler internasjonalt. Derfor har Norge vært med på å forhandle om TISA siden forhandlingene begynte – som jeg nevnte – våren 2013.

Etter å ha hørt noen innlegg i dag må jeg gjøre det helt klart at Norge har mange offensive interesser slik at man også i fremtiden kan sikre norsk næringsliv, som er i en omstillingsfase hvor vi skal bli mindre oljeavhengig, tilgang på disse markedene.

TISA utgjør ingen trussel mot offentlige tjenester i Norge. Det som over tid kan utgjøre den største utfordrin-

gen for norske offentlige tjenester, er hvis vi ikke har nok verdiskaping, hvis vi ikke har arbeidsplasser eller skatteinntekter. TISA regulerer ikke privatisering eller deregulering. Vi har ikke tilbudt å åpne markedene for sykehus tjenester, offentlig utdanning, sosiale velferdstjenester eller andre tjenestesektorer der vi ønsker å opprettholde politiske handlingsrom. Det antar jeg også var forutsetningen da både Navarsete og Solhjell var med i Stoltenberg II-regjeringen og besluttet at Norge skulle gå inn her. Jeg antar at basisen for den beslutningen også for disse to tidligere statsrådene var at man så at det var flere fordeler for Norge enn det var ulemper. Sånn er det når man diskuterer handelspolitikk.

Det er heller ikke regjeringens hensikt å gjøre noe som endrer på det som jeg nevnte i sted, og det er ingenting som tilsier at det blir aktuelt i TISA-forhandlingene. TISA vil dessuten aldri gå lenger i å åpne det norske markedet for utenlandske tjenester enn det EØS innebærer for tilbydere fra 30 europeiske land. Jeg antar at det også var en viktig sak for den forrige regjeringen. For offentlige tjenester som sykehus og skoler vil det fortsatt være norske politikere som bestemmer. Norge vil bevare retten til å regulere helse, miljø, sikkerhet, forbrukerbeskyttelse og arbeidstakerrettigheter, på ikke-diskriminerende vis.

Regjeringen legger stor vekt på åpenhet rundt de internasjonale prosessene vi deltar i på vegne av Norge. Når det gjelder TISA, mener jeg vi har en åpen og demokratisk prosess. Det forutsettes at de detaljerte posisjonene, som utvikles i samarbeid med alle berørte departementer, er i tråd med det mandatet som jeg henviste til, og som ligger ute. Det er lagt ut omfattende informasjon om TISA på regjeringens nettsider, ikke minst knyttet til sentrale problemstillinger i den offentlige debatten.

Jeg mener Norge er i forkant når det gjelder åpenhet i TISA-forhandlingene. Vi er et av få land som har offentliggjort vårt åpningstilbud, og det ble gjort helt nylig.

M a r i t N y b a k k hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [11:57:48]: Jeg føler at i denne saken kan vi ikke få nok forsikringer om hva det er og ikke er.

Jeg vil vise til innlegget til representanten Navarsete, som viste til den utviklingen som har vært i EU siden EØS-avtalen ble inngått, og dermed i EØS-avtalen, og hvordan den på mange måter har blitt mer omfattende enn jeg tror noen kunne forestille seg den gangen. Jeg vil bare ha en forsikring om forståelsen av at mens EØS-avtalen jo handler om et felles regelverk i det indre marked, handler TISA om markedsadgang og likebehandling og ikke om en utvikling av et felles regelverk. Det er det ene.

Det andre var det som representanten Knut Arild Harvide tok opp, om hvordan det kunne slå ut for en veldig viktig sektor, bank- og finanssektoren, hvor vi jo har noen erfaringer. Jeg vil bare få bekreftet at det ikke vil

legge noen begrensninger på vår mulighet til å regulere finanssektoren.

Utenriksminister Børge Brende [11:58:57]: Det hadde vært enkelt bare å svare ja, og det kan jeg gjøre på de to spørsmålene – og bekrefte.

Jeg kan legge til at når det gjelder TISA, er det slik at Norge forsøker å oppnå markedstilgang hos andre land, og så får vi motkrav. Vi vil jo selv kunne ta stilling til, helt eksplisitt, om vi ønsker dette. Jeg redegjorde nå for områder som vi overhodet ikke har – eller har tenkt å ha – tilbud innenfor, og de beskrankningene som ligger der. Så må vi selvsagt også huske på de offensive interessene vi har.

Når det gjelder finansmarkedet, er det også slik at Norge ønsker markedsadgang som vi i dag ikke har, men alle som ønsker å operere i Norge, må jo forholde seg til det norske regelverket.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:00:08]: Kristeleg Folkeparti følger forhandlingene nøye, om enn med ein god porsjon skepsis. Eg har derfor to spørsmål. Det eine er korleis utanriksministeren ser på TISA-forhandlingane opp mot WTOs rolle. Det andre, som òg utanriksministeren var inne på i sitt innlegg, er at desse forhandlingane blei starta av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og SV. Er det gjort store endringar og gitt føringar frå den nye regjeringa, eller ligg det der, det som Arbeidarpartiet, SV og Senterpartiet la til grunn da dei var einige om at desse forhandlingane var viktige og dei ønskte å starte dei?

Utenriksminister Børge Brende [12:00:55]: Takk for to gode spørsmål.

Når det gjelder det siste spørsmålet, sa jeg i innlegget mitt at det som ble besluttet av regjeringen Stoltenberg våren 2013 – og grunnlaget for disse forhandlingene – ble videreført av denne regjeringen, og det ligger fast. Så har jeg nå også offentliggjort det som er grunnlaget for Norges forhandlingsposisjon fremover.

Så reiser representanten Hareide et større spørsmål, om Verdens handelsorganisasjon, dette med bilaterale avtaler, dette med megaregionale avtaler. Da det ikke var fremgang i Doha-runden i WTO, ble jo disse landene enige om at man ønsket å gå sammen – nå er det 51 land – for å forsere forhandlinger rundt tjenester. Men det beste er om vi greier å bli enige om dette i WTO-sammenheng.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:02:22]: Eg må fyrst be utanriksministeren forklare om han meiner at opningstilbodet er lik mandatet – eller er det posisjonsnotatet ein no kallar mandat? Kva er mandatet? – Veldig klart, med enkle ord, vil eg gjerne få svar på det.

Så har eg spurt utanriksministeren gong på gong – eg fekk ikkje svar i innlegget han heldt i dag heller – om å få eitt einaste døme på ei bedrift som er stengd ute frå ein marknad i dag, og som vil få tilgang til den marknaden gjennom TISA. Det vert jo framstilt som om dette er utruleg viktig for å få tilgang til ein marknad som ein tydelegvis må vere utestengd frå i dag. Dersom ikkje vil det ikkje vere noko poeng, for det skal jo ikkje røre ved standardar,

vi skal jo absolutt kunne styre alt som me gjer det i dag. Det skal ikkje røre ved finansmarknaden, har me fått høyre no, det skal ikkje vere felles regelverk, det skal ikkje vere restriksjonar som regulerer verken sjukehus, skular eller nokon ting. Det er ei heilt anna retning enn det ein høyrer frå andre. Men eg har stilt to spørsmål, konkret.

Utenriksminister Børge Brende [12:03:31]: Representanten Navarsete kjenner vel en del av svarene knyttet til det siste spørsmålet fra da regjeringen Stoltenberg valgte å inngå i en del av TISA-forhandlingene, fordi man så at Norge hadde offensive interesser her.

Det er slik at Norge gjennom GATS-avtalen på begynnelsen av 1990-tallet åpnet sitt tjenestemarked på en ganske omfattende måte. Vi har slik sett et ønske om tilgang til tjenestemarkedet i en del andre land, hvor vi ikke har full tilgang, gjennom viktige norske sektorer som f.eks. maritim industri, dette med forsikring innenfor maritim sektor og olje- og gassserviceindustrien, som ikke har full markedsadgang, og det er situasjonen også for telekommunikasjonsindustrien. Disse selskapene ønsker bedre markedsadgang enn i dag.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:04:46]: Eg veit ikkje kor mange gonger regjeringa eller utanriksministeren har vist til den førre regjeringa i dei to sakene vi no har behandla, men eg kan seie at i begge sakene synest eg den førre regjeringa opptredde klokt, og eg vedkjenner meg det som skjedde. I begge sakene har det skjedd ting sidan den gongen, og i dette tilfellet at forhandlingane no er i gang.

Det representantforslaget dreier seg om, er altså om vi kan få større offentlegheit om rammeverket og det som skjer, fordi det er veldig langt frå eit opningstilbod til sluttresultatet mellom 51 land, og det er svært sentralt at vi veit noko om retninga og kan debattere det godt. Etter mitt syn er det veldig uheldig at det no skjer mest på basis av Wiki-Leaks og for lite på basis av reell informasjon om retninga. Lat meg derfor stille eit spørsmål, sidan utanriksministeren iallfall i teorien er oppteken av openheit, eller seier at han synest det er viktig: Kan utanriksministeren tenkje seg å kome til Stortinget og gje ei utgreiing for status i TISA-forhandlingane?

Utenriksminister Børge Brende [12:05:48]: Først er jeg glad for at representanten Solhjell også vedkjenner seg det viktige arbeidet som den rød-grønne regjeringen gjorde innenfor dette med at Norge ble en del av TISA-forhandlingene, fordi man så at Norge har veldig offensive interesser. Så har Norge, som ett av få land, nå offentliggjort forutsetningene og mandatet for det arbeidet vi nå gjør i forhandlingene, og det er noe som jeg er glad for at vi har gjort. Det er viktig når forhandlingene nå begynner å stramme seg til, at Stortinget fortløpende blir orientert. Jeg har jo også skrevet i mine svar at hvis det er ønske om mer informasjon, så stiller jeg gjerne opp. Jeg tror kanskje ikke det er hensiktsmessig å starte med en redegjørelse – nå har vi jo en diskusjon om det, og vi har ikke kommet til et slikt tidspunkt – men jeg foreslår at vi følger det som er tradisjonen for den typen internasjonala-

le forhandlinger, at Stortinget blir holdt orientert på egnet måte.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:06:58]: Hele poenget med denne debatten er å skape større klarhet i den offentlige diskusjonen. Forståelsen av to prinsipper, nemlig «frys» og «skralle», er sentral. Sån som jeg forstår «frys» og «skralle», er «frys» at det ikke kan innføres regler som begrenser markedsadgang for utenlandske selskaper der TISA-avtalen gjelder, og «skralle» – altså å skru bare én vei – at dersom et land velger å slippe til utenlandske selskaper for å konkurrere om en viss type tjenester, kan ikke dette vedtaket reverseres. Er det en korrekt forståelse av de to prinsippene?

Utenriksminister Børge Brende [12:07:49]: Som jeg har nevnt tidligere, har Norge mange offensive interesser når det gjelder servicemarkedet. Vi har åpnet vårt marked ganske kraftig. Vi ønsker tilsvarende markedsadgang. Hvis det skulle komme krav som vi ønsker å innfri fra noen som ønsker økt markedsadgang i Norge, og hvor vår lovgivning setter visse begrensninger, vil det kunne komme krav om at dette skal frysas, og vi kan tilby at det skal frysas på dagens nivå. Så vil vi ikke kunne gjøre regelverket strengere. Vi kan stramme det til i liberaliserende eller mer rettførdig retning. Men dette er jo områder som vi eventuelt ønsker å gå inn på selv, områder hvor vi ønsker det, og ser oss tjent med det. Det var også forutsetningen da den forrige regjeringen åpnet for det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:08:55]: Jeg forstår svaret sånn at min forståelse av de to begrepene «frys» og «skralle» var korrekt. Så er det jo sånn i internasjonale forhandlinger at dersom en inngår en avtale som inneholder de to prinsippene, med den forståelsen, er det ikke lenger opp til nasjonale myndigheter å fravike de prinsippene. Det er jo nettopp det som er hele poenget med internasjonale avtaler, at en skal binde parlamentene til å utøve det innholdet som ligger i prinsippene. Hva er galt med en sånn forståelse?

Utenriksminister Børge Brende [12:09:39]: Som jeg sa: Da Stoltenberg-regjeringen valgte å åpne for norsk deltagelse i forhandlingene om en TISA-avtale, så man at Norge har store offensive interesser. Vi ønsker at norsk næringsliv skal få økt adgang, ikke minst til disse markedene. Vi har et sterkt norsk næringsliv som ønsker dette. Vi har allerede liberalisert, åpnet vårt tjenestemarked ganske kraftig i Norge, både gjennom GATS-avtalen på begynnelsen av 1990-tallet og gjennom EØS-avtalen. Dette er en offensiv mulighet, en mulighet for oss til å sikre norsk næringsliv bedre markedsadgang. Vi gjør jo ingenting innenfor dette området og forplikter oss på noe område som vi ikke ser at Norge er tjent med under en samlet vurdering. Det tror jeg er litt viktig å ha med seg når man diskuterer dette.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Elin Rodum Agdestein (H) [12:11:07]: Etter min mening finnes det ikke noe grunnlag for de påstandene som framføres av Senterpartiet, om at det forhandles med stor grad av hemmelighet i denne saken. Tvert imot, de fleste har en oppfatning om at dette er en demokratisk prosess preget av åpenhet. Forslagsstillerne satt selv i regjering da Norge søkte om deltakelse. Det var bred politisk enighet om at det var i Norges interesse å gjøre det, også da mandatet ble utformet. Innerst inne tror jeg nok kanskje at representanter både fra SV og Senterpartiet innser at det går en grense for åpenhet i internasjonale forhandlinger, og at ønsket om størst mulig grad av åpenhet må balanseres, sånn at Norge kan oppnå en best mulig avtale. Forslagsstillerne har selv sittet i en regjering som praktiserte langt mindre grad av åpenhet i slike sammenhenger enn det denne regjeringen gjør. Representantene vet også at de har full anledning til å stille de spørsmålene de måtte ønske i Stortingets europautvalg, og en kan jo spørre seg hvorfor det ikke har skjedd. Hvorfor har man ikke tatt opp sine bekymringer i det rette forumet?

Jeg mener også at forslagsstillerne tar på seg et stort ansvar når de karakteriserer håndteringen av forhandlingene som hemmelighet. At regjeringen ikke ivaretar norske interesser på en god måte, skaper et feilaktig bilde av at en TISA-avtale er en trussel mot norske interesser og mot velferden. Her er det viktige nasjonale interesser det dreier seg om.

TISA bygger som sagt på WTOs tjenesteavtale – GATS – som Norge har levd godt med siden 1995. Vi har omfattende plikter til å gi ikke-diskriminerende markedsadgang etter WTO-avtalen. Det er ikke tilfellet i mange andre land, særlig ikke i sektorer hvor landene praktiserer frihandel med tjenester. Dette ønsker vi at TISA skal rette opp. Gjennom en TISA-avtale kan norske bedrifter oppnå økt likebehandling og ikke-diskriminerende markedsadgang for viktige norske tjenesteyringer. Norsk skipsfart har inntekter på nær 100 mrd. kr i utemarkeder. Telecom omsetter for rundt 70 mrd. kr årlig i Norge. Eksportverdien fra tjenester knyttet til olje og gass er trolig på om lag 120 mrd.–140 mrd. NOK.

Vi trenger mer internasjonal handel. Det øker verdiskapingen, det løfter flere ut av fattigdom. Det er regjeringen som har forhandlingsansvar på landets vegne. Det er ikke Stortingets rolle å engasjere seg direkte i internasjonale forhandlinger. Orientering underveis på egnet måte framfor pålegg om full offentliggjøring vil samsvare bedre med den etablerte konstitusjonelle praksisen når det gjelder arbeids- og ansvarsfordelingen mellom storting og regjering.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:14:16]: Det er nasjonalstaten som er rammen omkring vårt demokrati, og nedbryting av nasjonalstaten gjennom ukontrollert frihandel og rettsliggjøring av politikken skaper mindre folkestyre, som vi vet – historisk og internasjonalt – i sin tur gir større forskjeller blant folk. Det er dette TISA dypest sett hand-

ler om: å fjerne nasjonalstatenes mulighet for å regulere produksjonen og marked innad i eget land.

Regjeringa skriver følgende om de nye handelsavtalene i sin egen stortingsmelding om handel og globalisering:

«Kjerneområdene for forhandlingene forflytter seg fra tollspørsmål og grensehåndtering til forhold innenfor grensene, inkludert reguleringer, standarder og støtteordninger.»

På den ene sida forsøker regjeringa å gi inntrykk av at TISA ikke vil ha noen påvirkning på nær sagt noen ting i Norge. På den andre sida skriver regjeringa sjøl at hele poenget med de nye handelsavtalene er å endre nasjonale reguleringer.

Det som er saken i dag, er offentlighet, fortrolighet og hemmelighold. Det er sjelden kost å høre fra Stortingets talerstol at saksordføreren, i dette tilfellet representanten Rodum Agdestein, sier at det er ikke noe hemmelighold – det er ikke noe hemmelighold. Vel, da har vi fått en ny bekreftelse på hva som ligger i begrepet hemmelighold.

Representanten Hareide sa at den norske velferdsmodellen ikke skal undergraves, og at Kristelig Folkeparti åpner for en sterkere norsk rolle framover. Kristelig Folkeparti åpner for en sterkere norsk rolle framover – hva betyr det? Første bud burde da være at vi vet hva vi forhandler om, og hva vi snakker om. Når SV og Senterpartiet fremmer forslag om større åpenhet, uten at vi går inn i forhandlingene, stemmer Kristelig Folkeparti, Venstre, Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet imot. Det er helt utrolig. Jeg var sjøl, som leder i Norsk Bonde- og Småbrukarlag, i 1990 med på midtrundeforhandlingene i Uruguay-runden, som handlet om GATT-avtalen, General Agreement on Tariffs and Trade, i Montreal. I den sammenheng ble vi invitert inn i forhandlingene når vi var i sivil sektor. Det er en referanse her til tidligere Uruguay-runde, men det var en helt annen holdning til disse spørsmålene. Sjøl det var konfliktfylt, men nå er det hemmelighold i et helt annet omfang. Hemmelighold mobiliserer motstand. Heldigvis er det i større grad ytringsfrihet internasjonalt, og heldigvis har vi lekkasjettsstedet Wiki-Leaks. Det vil jo komme fram. Dette er jo resepten på å styrke motstanden i Norge, for det skapes en utrygghet om hva dette faktisk er for noe. I demokratiets navn må det da være mulig å få fram hva som er prinsippene, hva som er innholdet i begrepene, slik jeg prøvde i replikken til statsråden. Det er da første bud i vårt folkestyre, og så opplever vi her at partier som har virkelige interesser i det saklige innholdet – jeg tenker mest på Kristelig Folkeparti, Venstre og Arbeiderpartiet – stemmer imot åpenhet. Det er utrolig. Det er utrolig!

Jeg vil avslutte med: Når representanten Hareide sier at en skal åpne for sterkere norsk rolle framover, uten å vite hva vi snakker om, så er det sterkt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:18:16]: Representanten Svein Roald Hansen sa i innlegget sitt tidlegare i debatten at ein hadde gjort unntak for nokre offentlege tenester og teke tenestene attende i offentleg regi. Regjeringa har gong på gong sagt at TISA ikkje omhandlar moglegheita til å ta tenester attende i kommunal eller statleg regi. For å rydde

uklarheiter av vegen burde i alle høve Arbeidarpartiet ha støtta vår merknad, der me presiserer at me må få avklart om TISA-avtalen kan føre til privatisering, deregulering eller konkurranseutsetjing av nokre offentlege tenester på nasjonalt eller lokalt nivå. Det gjeld òg moglegheita til gjennom politisk vedtak å gjeninnføre offentleg eigarskap og styring i sektorar som tidlegare har vore privatiserte.

Etter denne debatten er det ikkje mogleg å seie at TISA-avtalen har vorte klarare. Eg trur det har vorte skapt meir uklarheit enn klarheit for dei som lyttar til denne debatten. Og det er vanskeleg å ta representanten Rodum Agdestein heilt på alvor når ho hevdar at TISA-forhandlingane er eit førebilete når det gjeld openheit. Det er nesten så eg må dra på smilebandet av det.

Vi kan jo starte med det sokalla mandatet, som eg har etterspurt i heile vinter. No kallar ein posisjonsnotatet for mandat, og det er eit notat som er ganske annleis enn det reine opningstilbodet som òg har vorte kalla mandat. Kva er mandatet for forhandlingane? Eit mandat er ei bestilling til handelsbyråkratane. Kva skal me oppnå? Kor langt skal me gå? Kva skal ein ikkje gjere? Det er på same måten som EU no stansar TTIP-prosessen, fordi ein ikkje var samde. Ein såg at det faktisk kunne verte nei til TTIP, men så vart jo det stansa av mykje ståhei i Brussel.

Eit mandat handlar ikkje om eit opningstilbod. Eit mandat er ikkje eit posisjonsnotat. Eit eit mandat handlar om, veit Utanriksdepartementet veldig godt, for dei lagar veldig mange mandat, ned på eit veldig detaljert nivå, når byråkratane skal ut og forhandle om langt mindre saker enn TISA-avtalen.

Eg spør igjen: Kva er mandatet? Kvifor får me ikkje det framlagt? Seier mandatet noko som utanriksministeren og regjeringa ikkje vil at me skal vite? Er det difor ein har halde oss med eit opningstilbod som er forholdsvis inkjeseiande, for det seier jo ikkje noko om kvar dei skal gå i forhandlingane? Det seier berre noko om opningstilbod og posisjon og eit posisjonsnotat som er litt i same gate.

Eg spør meg igjen: Kvifor vil ein halde det hemmeleg? Eller finst det ikkje eit reelt mandat som set grenser, på same måte som Viviane Reding i EU har sagt at EU set grenser med raude og grøne linjer for kor langt EU kan gå i desse forhandlingane?

Irene Johansen (A) [12:21:45]: Norges utenrikshandel reguleres av en rekke avtaler, bl.a. WTO-avtalen, EØS-avtalen og frihandelsavtalene gjennom EFTA. Norges handelsavtale med EU og andre land er grunnleggende viktig for Norge og norsk næringsliv. Norges velstand og sysselsetting er i likhet med i de fleste andre land avhengig av deltagelse i den internasjonale handelen. Nå pågår det forhandlinger om nye handelsavtaler, bl.a. TISA, der Norge er med sammen med 50 andre land, og TTIP, mellom EU og USA, der Norge ikke er med.

Eksport av tjenester er viktig for norsk økonomi og norsk sysselsetting. Globalt er tjenester og tjenestehandel en helt sentral del av økonomisk infrastruktur, og verdensøkonomien er avhengig av velfungerende tjenestemarkeder. Norge har allerede et svært åpent marked for tjenester, og markedsadgangen er i stor grad regulert i GATS og

EØS. Det er ikke tilfellet for alle andre land Norge eksporterer tjenester til. TISA vil gi norske bedrifter økt forutsigbarhet og gjøre det enklere å eksportere tjenester til andre land, noe som vil bidra positivt til økonomisk vekst og sysselsetting. Jeg mener derfor at det var helt riktig av Stoltenberg-regjeringen å ta initiativ til at Norge deltar i TISA-forhandlingene. Forhandlinger om nye handelsavtaler gir imidlertid ulike nye handelsscenarioer i den globale handelen, som har fått økt politisk oppmerksomhet og gitt ny skepsis blant enkelte til slike handelsavtaler. Jeg mener derfor det er grunnleggende viktig med god informasjon om forhandlinger om avtalene, både åpningstilbud og status underveis, slik jeg oppfatter er intensjonen i forslaget fra representantene. Det motvirker mytedannelser og skremmebilder, som vi nå ser tendenser til.

Vi er alle tjent med at det skapes en arena for en nyansert debatt basert på kunnskap om Norges handel med utlandet. Når det er sagt, vil jeg understreke at jeg mener regjeringen i stor grad har bidratt til åpenhet om forhandlingsprosessen og våre forhandlingsposisjoner underveis. Jeg har imidlertid forståelse for at det er vanskelig å ivareta nasjonale interesser på en effektiv måte i forhandlingene gjennom fullstendig åpenhet.

I vårt politiske system foregår forhandlingene om internasjonale avtaler i regi av regjeringen. Stortinget forelegges internasjonale avtaler for debatt og godkjenning, og det er også tilfellet med TISA. Likevel vil jeg oppfordre regjeringen til å merke seg uroen rundt TISA og andre forhandlinger som pågår, og ta initiativ til og bidra til – både her i Stortinget og gjennom Europa-utvalget, gjennom redegjørelser for Stortinget og i andre fora – å få en så opplyst debatt som mulig om avtalene fram til Stortinget får forslaget til behandling. Åpenhet gir kunnskap om avtalene, slik at vi alle kan gjøre oss opp en mening om avtalen når den er ferdig forhandlet. Skremselspropaganda unngår vi nok ikke, men med faktakunnskap kan vi også gjøre oss opp en mening om den. En opphetet debatt før vi kjenner avtalen, er ikke Norge tjent med.

Marianne Aasen (A) [12:24:55]: Jeg har sittet i EØS-EFTA-delegasjonen – dette er den andre perioden, den første perioden var fra 2005 til 2009. Det er i og for seg første gang man i norsk offentlighet får en skikkelig debatt rundt denne typen spørsmål, og det synes jeg er veldig bra.

Men jeg skulle ønske den var på et helt annet grunnlag. For det som egentlig bekymrer meg mest, og som handler litt om at man tar på seg et stort ansvar når man er så kritisk, jf. det som representanten Rodum Agdestein også sa, er at det finnes ganske mange mennesker som jeg har møtt, som er redde, og som tror at hele velferdsstaten vår nærmest skal gå i oppløsning på grunn av denne avtalen. Det er feil, og det er det viktig at vi tilbakeviser. Å bruke tid på å snakke med de menneskene og fortelle hva dette egentlig handler om, har jeg faktisk gjort en del av, både i LO og i egen partiorganisasjon, og da blir folk ganske rolige. For dette handler ikke om velferdsstaten, det handler om norske næringslivsinteresser og næringslivet internasjonalt i de 50 landene. Det er det det handler om, og det er veldig viktig å slå fast, for folk blir så urolige. De tror

nærmest at heretter skal helsevesenet konkurranseutsettes, alt som handler om velferdsproduksjon – ja, det skal til og med bli masse privatisering av skolen på grunn av denne avtalen. Det er feil.

Derfor mener jeg at det er svært viktig at vi som sitter på Stortinget, forholder oss til den informasjonen som kommer fra Utenriksdepartementet, på en saklig måte og aksepterer de faktaene som faktisk legges fram. Og hvis man ikke aksepterer det, ja da får man motbevise det, med motfakta, og si: Det er direkte feil, her er det som er riktig. Så langt ser jeg ikke det. Jeg har sett veldig mye skremselspropaganda, og det kan man godt få lov til å holde på med, men da skal man være klar over at ansvaret det innebærer, er at folk går rundt og er redde for noe som det ikke er grunn til å være redd for i det hele tatt.

Dette handler om norske næringslivsinteresser. Representanten Lundteigen var inne på at norsk næringsliv skal reguleres av norske politikere. Ja, da kan jeg opplyse om noe som mange vil bli overrasket over, i hvert fall mange nordmenn, tror jeg, nemlig at det jobber 3 500 mennesker i Telenor i Norge, og det jobber 33 000 mennesker i Telenor i utlandet. Og de har markeder – de store markedene som vokser nå, er i India, Bangladesh, Malaysia og Pakistan. At de har like rammebetingelser som andre internasjonale konsern, det er det det handler om, at de ikke skal bli diskriminert. Det er den typen problemstillinger vi diskuterer. Når Utenriksdepartementet og utenriksministeren gjentar det til det kjedsommelige, skulle jeg ønske at det gikk mer inn, og at vi slapp den debatten som hele tiden manes fram om at dette handler om norsk velferdsstat, for det gjør det ikke.

Så er jeg helt enig med representanten Irene Johansen i at vi må ha mest mulig åpenhet. Selvfølgelig må vi det, og hvis man er misfornøyd med det, kan man ta det opp i Stortinget, i denne debatten, som vi nå gjør, og i videre sammenhenger. Det vil jeg anta det blir mer av, og det er bare positivt.

Svein Roald Hansen (A) [12:28:04]: Kanskje noe av det viktigste som er sagt her, er sagt av representanten Bård Vegar Solhjell, som ga det råd ikke å la WikiLeaks legge premissene for debatten. Det tror jeg er et klokt råd.

Utenriksministeren har bekreftet i denne debatten at åpningstilbudet som ble lagt fram av regjeringen Stoltenberg, ikke er endret, og han har også, så langt jeg har oppfattet, sagt at han ikke har planer om å endre det. At Stoltenberg-regjeringen skulle begi seg inn på forhandlinger som skulle bane veien for en storstilt privatisering, må jeg si jeg er forundret over at en del er bekymret for, også utenfor denne salen. Kampen mot privatisering var jo en av de viktigste konfliktflatene for den regjeringen mot høyresiden, og at man da skulle skusle bort hele den seieren man vant ved å beholde regjeringmakten, ved å gå til Genève og forhandle med 50 andre land, det er det skuffende at noen virkelig legger til grunn.

Solhjell reiste spørsmålet: Hva er definisjonen av offentlig sektor? Den er sikkert forskjellig rundt omkring, men i det åpningstilbudet som er lagt fram, er det mange områder som er listet opp, ikke bare det vi kan tenke på

med skole, helse osv., men det er mange områder hvor det er ganske åpent med hensyn til konkurranse, hvor vi har sagt at vi skal beholde politisk kontroll. Det innebærer, sånn som jeg forstår dette, at selv om regjeringen nå har flertall i denne sal for å åpne opp for privatisering av jernbanen og konkurranse, vil en framtidig regjering kunne ta det tilbake i offentlig drift. Det vil ikke være noe i dette som forhindrer det.

Lundteigen legger til grunn at internasjonale forhandlinger å la dette handler om å fjerne mulighetene til regulering. Vel, hvis man drar til Storbritannia og hører debatten om EU-medlemskap, handler det ikke akkurat om å fjerne regulering, der handler det om at britene synes det blir altfor mye regulering. Men den premissen er feil. Det handler ikke om det, det handler om markedsadgang, det handler om likebehandling, og de som skal drive virksomhet i Norge, må forholde seg til norske regler. Det kan hende vi ikke kan begunstige norske selskaper, altså ha likebehandling – det er norske selskaper tjent med i utlandet.

Men det er en dimensjon som har gått under radaren, og det er at TISA-avtalen egentlig legger et rammeverk, og så skal vi ha bilaterale forhandlinger. Vi kan stille krav til andre land, andre land kan stille krav til oss, og der vil vi også ha full kontroll. Det ligner på prinsippet i frihandelsavtaler, som bygger på WTO-avtalens prinsipper, og så går man litt lenger overfor enkelte land. Det er også en viktig dimensjon ved denne avtalen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:31:20]: Dette utvikler seg til å bli en interessant diskusjon. Nå har vi hatt tre innlegg fra Arbeiderpartiet, og alle tre har hatt en fellesnevner. Det er at en må ha åpenhet for å motvirke mytedannelser og skremmebilder, som representanten Irene Johansen sa. Marianne Aasen fulgte opp med at en måtte få slutt på skremselspropagandaen. Og Svein Roald Hansen sa at vi ikke må opptre sånn at WikiLeaks legger grunnlaget for debatten. Nei, nettopp. Det som er hele poenget med forslaget fra Senterpartiet og SV, er at vi skal ha åpenhet om de prinsippene som det her forhandles om, og hvordan Norge stiller seg til de prinsippene, når representanten Hansen sier at dersom høyreregjeringa privatiserer jernbanen, skal ikke en TISA-avtale stå i veien for å ta det tilbake til offentlig drift.

Til det som utenriksministeren her sa i forbindelse med skralle: En skralle er et praktisk redskap som du skrur én vei. I politisk forstand brukes denne til å skru til høyre. Hvis utenriksministeren mener det er feil, ja vel, da får vi få det klarlagt her.

Handelsavtaler er viktige. Senterpartiet er for handelsavtaler, vi er for spilleregler i internasjonal handel, sjølsagt. Vi må regulere internasjonal handel. Og sjølsagt vil Norge i handelsforhandlingene ha offensive interesser og defensive interesser. Men la oss få det på bordet. La oss få dilemmaene i forbindelse med defensive interesser på bordet. La oss få klarhet i om helsesektoren inngår i dette dersom helsesektoren er privatisert eller ikke. La oss få klarhet i om det blir lettere eller vanskeligere å tildele kontrakter til ideell sektor framover enn nå.

Det er viktig for mange å ha forutsigbare rammebe-

tingelser. Den siste ideelle organisasjonen jeg møtte, var Luftambulansen, som var veldig bekymret for hva som ble situasjonen dersom det ble et tilbud som åpnet opp for internasjonale aktører. Det er viktig for mange lokalsamfunn, det er viktig for mange mennesker. Det er ikke noe rart at representanter fra Arbeiderpartiet må fly beina av seg – unnskyld et uparlamentarisk uttrykk, president – til sine fagforeninger og fortelle at det ikke er sånn og sånn, samtidig som en når en her får mulighet til å stemme for et forslag for å få fram informasjon, også stemmer mot. Argumentasjonen står dessverre ikke til troende.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:34:32]: Me som ikkje har vore ein del av ei raud-grøn regjering, har med interesse følgt denne debatten, og me har vel fått eit lite glimt av kva som skjedde på innsida i den raud-grøne regjeringa nokre år tilbake i tid. Eg er nok ikkje like sikker som Per Olaf Lundteigen på at det Senterpartiet var med på den gongen, er så forferdeleg gale. Eg synest eigentleg debatten i seg sjølv har vore god, fordi den har fått fram ein heilskapleg og god runde rundt dette, og Marianne Aasen synest eg gjer det på ein god måte.

Eg må likevel kommentere det som blir sagt om at Kristeleg Folkeparti ønskjer at me skal gå lenger. Det sa eg ikkje i innlegget mitt. For ein gongs skuld hadde eg manus, og kan derfor utmerkt godt vite kva eg sa. Det eg sa, var at Kristeleg Folkeparti er opne for at Stortinget kan få ei sterkare rolle framover i å drøfte og gi overordna føringar på Noregs prioriteringar i slike forhandlingar. Men me går altså ikkje inn for dette forslaget. Me seier tydeleg at me ønskjer ei størst mogleg openheit, men ikkje at Noreg skal opptre som ein uprofesjonell forhandlar i internasjonale forhandlingar. Det har eg sett at eit stort fleirtal på Stortinget er einig i. Det er berre SV og Senterpartiet som er ueinige i det.

Elin Rodum Agdestein (H) [12:36:15]: Som saksordfører vil jeg takke for en fin debatt. Jeg vil også takke forslagsstillerne for anledningen til å debattere handelspolitikk. Det er alltid interessant. Men jeg er også opptatt av, i likhet med representanten Aasen, at debatten bør være faktabasert.

Selv om jeg er uenig, mener jeg at denne debatten faktisk har klargjort en god del rundt hva TISA-avtalen i realiteten dreier seg om. Den er ikke noen trussel mot norske interesser, tvert imot. Vi har en klar interesse av en avtale som vil gi forutsigbare spilleregler og konkurransevilkår og åpne markeder for vår tjenesteeksport basert på likebehandling.

Jeg vil også gi honnør til regjeringen for den åpenhetslinjen og den inkluderingen som utvises i forbindelse med prosessen. Norge er faktisk ett av de få landene som har offentliggjort sitt åpningstilbud. Det kan ikke bortforklares, heller ikke av representanten Lundteigen.

Jeg ser fram til den videre prosessen, og til at regjeringen viderefører den åpenhetslinjen den har lagt seg på i TISA-forhandlingene.

Så har regjeringen lagt fram en stortingsmelding om globalisering av handel. Den skal komiteen starte behand-

lingen av i høstsesjonen, og da vil vi få rikelig anledning til å diskutere norsk handelspolitikk, inklusiv TISA-forhandlingene, i sin fulle bredde. Det ser jeg fram til.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:38:09]: Eg hadde ikkje tenkt å ta ordet igjen, men Agdestein sa at debatten må vere faktabasert, og difor er det ein faktafeil som har vorte sett fram her, som eg må rette opp. Representanten Svein Roald Hansen sa i debatten at Noreg sitt opningstilbod vart lagt fram av den raud-grøne regjeringa. Det er feil. Opningstilbodet vart lagt fram 15. november 2013. Eg skulle gjerne ynskt at det var den raud-grøne regjeringa som sat, men det var det ikkje. Det var altså ikkje lagt fram av regjeringa Stoltenberg. Me ga eit ok til å delta. Hadde me sete i regjering, bak rattet, trur eg me skulle ha sytt for at me hadde hatt større openheit om det som skjer i forhandlingane, enn det me ser no. På regjeringa.no står det:

«Norges opningstilbud i forhandlingene om en ny avtale om handel med tjenester – TISA (...) ble lagt fram 15. november 2013.»

Det speglar det mest ambisiøse, står det òg på regjeringa.no, av det me har av handelsavtalar i Noreg i dag.

Presidenten: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:39:29]: Representanten Hareide sa at han ikke er så sikker på at det Senterpartiet var med på i den rød-grønne regjeringa, var så galt som representanten Lundteigen mente. Representanten Hareide har ikke grunnlag for å si det – ikke grunnlag for å si det i forhold til hva jeg har sagt. Representanten sier at Stortinget skal ha en sterkere rolle framover med overordnede føringer, og at en skal ha en størst mulig åpenhet, men en skal ikke ha uprofesjonelle forhandlinger. Nei, sjølsagt skal en ikke ha uprofesjonelle forhandlinger. Det er heller ikke det som ligger i forslaget – det er jo bare å lese forslaget. Men vi må ha en debatt om prinsippene. Vi må ha en debatt om begrepene, så vi vet hva vi snakker om. Det er det som er hele poenget.

Representanten Agdestein sier at vi skal ha en debatt som skal være faktabasert. Sjelden har jeg fått belyst så klart motsetningen mellom det som sies, og det som representanten Agdestein nå har tenkt å stemme.

Presidenten: Neste taler er utenriksminister Børge Brende – hvis han er oppmerksom.

Utenriksminister Børge Brende [12:40:39]: President, jeg sto klar i startgropa!

Dette har vært en interessant og viktig debatt om et tema hvor Norge har mange offensive interesser. Jeg har fått noen spørsmål underveis, men jeg har også reflektert over at det kunne vært fristende å spørre representantene

Navarsete og Lundteigen om de kunne utdype de offensive årsakene til at de mente det var riktig at Norge skulle være en del av disse TISA-forhandlingene da de satt i regjering, om de kunne listet opp: Hvorfor var dette riktig? Hva var de offensive interessene som veide tyngre enn eventuelt det som de vektlegger som mer problematiske områder i dag? Men la nå det ligge.

Jeg står fast ved at Norge har et relativt åpent marked når det gjelder tjenester. Vi gikk gjennom GATS-runden tidlig på 1990-tallet inn for en åpning som jeg mener også har tjent Norge. Vi har fått konkurranse på vårt eget hjemmemarked, der våre selskaper og bedrifter har komparative fortrinn. Med basis i de fordelene som en slik eksponering av eget marked gir når det gjelder å utvikle konkurransekraft, er disse selskapene og disse bedriftene i stand til å konkurrere ute. Nå må vi bidra til at de også får disse mulighetene.

Når det gjelder åpenhet rundt TISA-forhandlingene, har vi lagt ut mandatet – det ligger nå på regjeringen.no. Det er det som våre forhandlere har å forholde seg til. Det er et overordnet mandat, som gir klare instruksjoner.

Så er det mye blanding av begrepene her. Når representanten Lundteigen snakker om «frys» og «skralle», må jeg understreke at det er knyttet til likebehandlingsspørsmål, ikke liberaliseringsspørsmål. Det vil si at vi vil kunne komme i en situasjon hvor vi ikke har fullt ut likebehandling, og så vil det kunne komme et krav om likebehandling. Vi kan godta at vi fryser regelverket på det området som vi har i dag – det går på likebehandlingssiden. Men dette har vi i stor grad allerede bundet oss til i GATS, og frys og skralle vil få en svært begrenset anvendelse for Norge fordi dette er et område hvor vi har relativt stor åpenhet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:43:44]

Interpellasjon fra representanten Truls Wickholm til utenriksministeren:

«Det er bra at regjeringen støtter utdanning i utviklingspolitikken og at den ønsker å sikre jenters rett til utdanning i utviklingsland. I mange sammenhenger hjelper det imidlertid lite å satse på utdanning hvis man ikke også satser på omfattende seksualundervisning og kunnskap knyttet til reproduktiv helse. Kunnskapsbasert seksualundervisning øker sjansene for at unge jenter bruker moderne prevensjonsmidler dersom de har sex, og minsker sjansen for at de blir gravide og må gifte seg som tenåringer. Mange jenter i utviklingsland vet ikke hvordan de unngår uønsket graviditet, og mange har liten kunnskap om seksuelle og reproduktive rettigheter. Økt innsats og styrket seksualundervisning er derfor helt nødvendig.»

Deler utenriksministeren disse vurderingene, og hvordan vil regjeringen sikre at skole- og utdanningssatsingene i utviklingssammenheng også inkluderer kunnskapsbasert seksualundervisning, og at dette inkluderes i FN's nye utviklingsmål?»

Truls Wickholm (A) [12:45:12]: Hull og mangler i oppfyllelsen av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter undergraver fattigdomsbekjempelse og oppnåelse av likestilling, tapper husholdningenes inntekter og offentlige budsjetter, fører til dårligere helse og skoleprestasjoner, lavere produktivitet og yrkesdeltakelse og resulterer i tapte muligheter for økonomisk vekst og bedre miljøforvaltning. Vi vet også at mødre dødelighet som følge av utrygge aborter rammer samfunn på alle nivåer.

Denne regjeringen har lagt fram en stortingsmelding kalt «Utdanning for utvikling». Det er bra. Det er bra at regjeringen har en egen plattform og en idé for hvordan den vil satse i utviklingspolitikken. Det er også veldig bra at dagens statsminister – i likhet med forrige statsminister – har vist et tydelig personlig engasjement for hva hun og regjeringen vil. Statsministeren skriver på sin blogg at 65 millioner jenter i dag står utenfor barne- og ungdomsskolen. Videre skriver hun at dette er brudd på menneskerettighetene, og at det har store negative konsekvenser for sosial og økonomisk utvikling.

Det er vanskelig å være uenig. Det jeg imidlertid savner, er dette som er temaet for denne interpellasjonen – sammenhengen mellom en helhetlig seksualundervisning og muligheten til å gå på skole, få en utdanning, delta i arbeidslivet og være sjef i eget liv. En forutsetning for at alle skal få utdanning, er selvfølgelig at det satses på utdanning, men når jenter eller kvinner får tilgang til kunnskapsbasert seksualundervisning, øker også sjansene for at unge jenter bruker moderne prevensjonsmidler dersom de har sex. Det minsker faren for at de blir gravide eller må gifte seg som tenåringer.

Mange jenter i utviklingsland vet ikke hvordan de unngår uønskede graviditeter, og mange har liten kunnskap om seksuelle og reproduktive rettigheter. Men her holder det heller ikke med kunnskap alene. Vi må også sørge for at alle, men særlig ungdom, får tilgang til helsetjenester og til prevensjonsmidler spesielt. Tidlige ekteskap, graviditet og liten kunnskap om egne rettigheter er sentralt i det regjeringen selv beskriver som en del av hovedutfordringen med hvorfor jenter ikke går på skole, i stortingsmeldingen «Utdanning for utvikling».

Satsing på en helhetlig seksualundervisning er essensielt for å få bærekraft i satsingen. Jenter og kvinner som får denne kunnskapen, blir lenger i skolen, de får barn senere, de får færre barn, og de overfører også egne positive erfaringer til sine barn igjen. Og der konvensjonell seksualundervisning fokuserer på det fysiologiske og seksuell og reproduktiv helse alene, tar i tillegg en kunnskapsbasert, helhetlig seksualundervisning opp kjønnsnormer, makt i parforhold og bruker interaktive læringsmetoder. Dermed styrkes også unge menneskers kunnskap om egne rettigheter, og gjennom dette styrkes særlig kvinners muligheter til å ta egne valg i og gjennom livet.

Per i dag er seksualundervisning for ungdom og barn ikke inkludert i forslagene til de nye bærekraftsmålene, og da er det, som presidenten skjønner, viktig å sørge for at de i hvert fall blir med i gjennomføringsmålene – eller implementeringen, om du vil – nettopp fordi vi vet hvor viktig det er for alle, spesielt jenter. Forebygging er bedre og bil-

ligere enn behandling. Satsing på en omfattende seksualundervisning i alle skoler vil også til en viss grad forebygge mange av de problemene vi prøver å bekjempe med de andre ulike satsingene.

Likestilling har i for stor grad internasjonalt og nasjonalt blitt sett på som kvinners problem. Ulikhet mellom kjønnene er et samfunnsproblem og et menneskerettighetsproblem, med en multiplikatoreffekt på økonomier, lokalsamfunn og nasjoner som er virkelig overveldende. Det burde kanskje ikke være overraskende for oss i vårt samfunn, som tydelig kan se den økonomiske og sosiale betydningen av kvinners deltakelse hver eneste dag. Og selv om vi fortsatt har et stykke igjen, så har vi kommet langt i forhold til mange andre.

All dokumentasjon viser at når et samfunn investerer i jenter og kvinner, så vinner alle. Investering i jenter og kvinner er ikke bare den riktige tingen å gjøre, men det er den viktige tingen å gjøre. Vi vet at det skaper ringvirkninger og en bærekraftig endring som gir fordeler til familier, lokalsamfunn og nasjoner, og når 10 pst. flere jenter går på skole, øker også et lands BNP i gjennomsnitt med 3 pst.

De nye bærekraftsmålene er i seg selv positive, og det skjer mye bra arbeid også på det området vi nå diskuterer. Regjeringene internasjonalt er blitt enige om å sikre universell tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester, herunder familieplanlegging, informasjon og opplæring og integrering av reproduktiv helse i nasjonale strategier og programmer, og man er enig om å sikre universell tilgang til seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter, som avtalt i henhold til handlingsprogrammet for ICPD.

I tillegg er det også av stor betydning at man er enig om å eliminere skadelig praksis, som f.eks. barneekteskap, tidlig ekteskap, tvangsekteskap og kvinnelig kjønnslemlestelse. Det – i tillegg til enigheten om å avskaffe alle former for vold mot kvinner og jenter – burde kanskje vært en selvfølge, men det er det ikke. Det sier noe om hvilke utfordringer vi som verdenssamfunn står overfor.

Det man heller ikke er enig om, er å ta inn et punkt om seksuelle rettigheter, altså at alle har rett til å ha kontroll over forhold knyttet til egen seksualitet, uten tvang, diskriminering og vold. Det ville vært en naturlig forlengelse av de reproduktive rettighetene og en naturlig del av menneskerettighetene. Retten til ikke å bli diskriminert på bakgrunn av seksuell orientering og kjønnsidentitet burde også vært en selvskreven del av målene for en bærekraftig verden.

Man kan like det eller ikke like det, men det er ofte slik at det som blir målt, blir gjort, og det er behov for et bedre og mer omfattende sett med indikatorer, hvor det er mulighet for å hente ut informasjon om kjønn og alder. I dag er det for lett at jenter og jenters utvikling ikke fanges opp i overvåkingsmekanismene.

Jeg tar opp denne interpellasjonen fordi jeg mistenker at dette er et område det er bred enighet om her i Norge, og at de beskrivelsene av utfordringene og årsakssammenhengene som jeg har her, også i stor grad deles av utenriksministeren. Dette er temaer Norge har tatt opp internasjonalt og vært en pådriver for. Utfordringen er at det er et relativt

smalt område med en del sterke motkrefter, men fordi det har såpass stor faktisk betydning på utviklingen i verden og menneskers liv, blir det veldig viktig.

Jeg har vært i kontakt med UNFPA og den norske delen av IPPF, Sex og Politikk, som alle er bekymret for hva som kan bli sluttresultatet av bærekraftsmålene på dette området. Vi vet at det internasjonalt ofte er sterk motstand fra f.eks. G77-landene når det gjelder rettigheter, og det er spesielt sterk motstand mot omtalen av seksuelle rettigheter.

Frihet til å bestemme hva som skjer med våre egne organer, til å ta avgjørelser om seksualitet, relasjoner og fruktbarhet, er grunnleggende deler av våre liv, og ved å investere i å fremme disse rettighetene kan myndigheter slippe løs kraften av kvinner og jenter og dermed forvandle hele samfunn.

Det ville derfor være nyttig om statsråden kunne si noe om hvordan han tenker seg at en implementering av omfattende kunnskapsbasert seksualundervisning, og herunder seksuelle rettigheter, kan innpasses i den norske satsingen på utdanning for utvikling, og videre om hvordan han vurderer situasjonen internasjonalt og muligheten for å få inn en helhetlig seksualundervisning som et delmål og/eller en indikator for bærekraftsmålene – gjerne også hvordan Norge eventuelt jobber for å få dette til. Jeg ser fram til svaret.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Børge Brende [12:54:47]: Representanten Wickholm tar opp et viktig tema. Vi vet at fattigdom, barneekteskap samt manglende tilgang til utdanning, prevensjon og seksualopplysning er blant de underliggende årsakene til tenåringsgraviditeter. Det antas at rundt 40 000 jenter under 18 år giftes bort hver dag. Hvert år dør 70 000 tenåringsjenter på grunn av komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel. At barn føder barn, får også alvorlige konsekvenser for barnas helse, for lokalsamfunn og for lands økonomi.

Jeg er derfor enig i at kunnskapsbasert seksualundervisning og kunnskap knyttet til reproduktiv helse er viktig og nødvendig for å kunne ivareta jenters rettigheter og for å gi dem muligheter til å skape et godt liv for seg og sin familie.

I tillegg er det godt dokumentert at fullført skolegang i seg selv har positiv effekt på jenters reproduktive helse. Utdanning av jenter er faktisk en av de mest effektive strategiene for å bekjempe barneekteskap og tidlig graviditet. Hvis alle jenter hadde fullført ungdomsskole og videregående skole, ville antall barnebruder blitt redusert med to tredjedeler. Studier viser at dersom alle jenter i Afrika sør for Sahara og i Vest- og Sør-Asia fullførte ungdomsskolen, ville 60 pst. færre tenåringsjenter under 17 år bli utsatt for komplikasjoner av graviditet i ung alder, komplikasjoner som i enkelte tilfeller er svært alvorlige og dødelige. Når jenter får barn senere, reduseres også barnedødeligheten. På samme måte reduserer jenters utdanning tilfellene av seksuelt overførbare sykdommer.

Gjennom å fokusere på jenters utdanning bidrar Norge ikke bare til å innfri jenters rett til utdanning, men også til bedre helse for dem og barna deres. I tillegg vet vi at jenters utdanning er et viktig skritt i retning av fattigdomsbejempelse.

Representanten Wickholm spør om hvordan regjeringen vil sikre at skole- og utdanningssettingsingen i utviklingsammenheng også inkluderer kunnskapsbasert seksualundervisning, og at dette inkluderes i FN's nye utviklingsmål.

Norge har i en årrekke arbeidet for at helhetlig seksualundervisning skal være en del av læreplanene. Dette inngår også i oppfølgingen av stortingsmeldingen «Utdanning for utvikling». Norge har over lang tid samarbeidet med og støttet FN's befolkningsfond UNFPAs, UNESCOs, UNAIDS' og UNICEFs arbeid med globale retningslinjer for kunnskapsbasert seksualundervisning og utvikling av læreplaner. Norges kjernebidrag til UNFPAs arbeid har bl.a. bidratt til at 63 land har reformert pensumet innen seksualundervisning i henhold til de internasjonale standardene.

Norge støtter seksualundervisning i en rekke land i Afrika gjennom sivilt samfunn og multilaterale organisasjoner. Vi fortsetter å fokusere på jenters helse og utdanning ettersom de to områdene er gjensidig påvirket av hverandre, og ettersom utdanning og god helse er nøkkelen til fattigdomsbejempelse og økonomisk og sosial vekst. Tross mangeårig innsats fra Norge og mange andre land forblir disse temaene kontroversielle ved forhandlingsbordet i FN, noe også representanten var inne på.

Regjeringen har i forhandlingene om FN's nye bærekraftsmål hatt seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, herunder helhetlig seksualundervisning, som et av sine prioriterte temaer. Vi har, sammen med likesinnede land fra både nord og sør, fremmet dette synet på ulike måter. Vi har tatt opp saken i tverregionale innlegg som har hatt tilslutning fra mer enn 50 land, og vi har lagt frem tekstforslag om delmål om helhetlig seksualundervisning både under utdanningsmålet og målet om likestilling.

Til tross for støtte fra mange land til disse forslagene har det ikke lyktes oss å oppnå enighet verken om å inkludere seksuelle rettigheter eller helhetlig seksualundervisning i det foreliggende utkastet til bærekraftsmål. Men vi har bidratt til en forpliktelse om at universell tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester også skal omfatte undervisning. Det ligger dessuten an til enighet om et delmål om seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter. Dette delmålet vil kunne bli en knagg for å fremme seksualundervisning som en del av oppfølgingen av likestillingsmålet i den nye utviklingsagendaen.

Vi vil i fremtidige forhandlinger i FN fortsette å arbeide for å få internasjonal aksept for seksuelle rettigheter og for at helhetlig seksualundervisning skal bli en internasjonal forpliktelse som alle land må etterleve. Det er i denne sammenheng gledelig å kunne konstatere at flere og flere utviklingsland nærmer seg våre synspunkter. Det gir håp om at vi på sikt vil vinne frem med disse viktige sakene også på globalt nivå.

Truls Wickholm (A) [13:00:38]: Jeg takker utenriksministeren for svaret, som jeg i alle henseender anser for å

være veldig positivt. Som jeg også prøvde å gi uttrykk for i mitt innlegg, deler vi absolutt den vurderingen at utdanning er svært viktig for kvinners helse, og jeg deler også de beskrivelsene som Brende ga av mulighetene som jenter får senere i livet. Men det er også slik, som han selv sa, at seksualundervisning, helse og utdanning er gjensidig avhengig av hverandre. Det er skremmende at det skal være så stor motstand mot å få en forpliktelse om at man skal ha seksualundervisning som en del av de nye bærekraftsmålene, for, som jeg prøvde å beskrive, én ting er at jenter kommer inn i skolen, men vi må også sørge for at det faktisk lærer i skolen, er noe som gjør dem i stand til å ta gode valg senere i livet.

Brende beskrev selv at hvor lenge du er i skolen, også påvirkes av andre forhold som ekteskap og graviditet. En av de tingene man kan gjøre i skolen for at man gifter seg senere, for at man blir gravid senere, er nettopp det å ha en sammenhengende, god kunnskapsbasert seksualundervisning, begynne tidlig med det, slik som vi også gjør, og synes er viktig, i vårt eget land.

Jeg er enig i at det er en god knagg det man har fått til med delmålet om undervisning i reproduktive rettigheter, men det ville vært en stor fordel om man også kunne få en forpliktelse om at man får dette inn som en del av undervisningen.

Jeg kunne også tenke meg å høre om Brende har noen tanker om arbeidet med indikatorene, og om det er måter vi kan jobbe med dem på for at vi skal klare å følge utviklingen på en bedre måte enn det vi gjør i dag for å sikre kvinners helse og sikre seksuelle og reproduktive rettigheter.

Utenriksminister Børge Brende [13:03:41]: Igjen takk til representanten Wickholm for å ta opp en så viktig interpellasjon.

Vi står nå foran to vesentlige internasjonale møter knyttet til disse spørsmålene. Det er selvsagt møtet i FNs hovedforsamling i september, som skal ta stilling til de nye bærekraftmålene, og finansieringsmøtet Monterrey 2, i Addis i midten av juli.

Til dette med seksualundervisning og bærekraftmålene: For det første betyr ikke mangel på enighet i FN at det er massiv motstand mot seksualundervisning i alle utviklingsland. Tvert imot vil jeg si at det er nok heller slik at det er en liten gruppe godt organiserte land, med sterke synspunkter i sakens anledning, som bruker prinsippet at det må foreligge konsensus før vedtak kan fattes i FN. Det er beklagelig i et så viktig tema, men når man ikke får vedtatt noe uten at det er konsensus, kan en liten gruppe land gå sammen og stoppe fremdrift.

Det er også – som representanten var inne på – meningen at land selv skal kunne utforme nasjonale indikatorer for delmålene under bærekraftsmålene. Alle land er denne gangen forpliktet. I tillegg til de globale indikatorene må man utforme nasjonale. Med andre ord står våre samarbeidsland fritt til å ha indikatorer knyttet til innføring av seksualundervisning i skoleverket for å måle i hvilken grad de realiserer retten til reproduktiv helse. Dette er noe vi bør oppmuntre til.

Det er også viktig å understreke at vi møter en annen situasjon i dialogen vi har med lokale myndigheter enn med nasjonale i noen sammenhenger. Der har vi, som nevnt, gode erfaringer med å nå frem med kunnskapsbasert informasjon om viktigheten av at seksualundervisning inngår i undervisningen i grunnskolen, altså lokalt. For eksempel støtter vi i Malawi, som er et fokusland, økt seksualundervisning gjennom FNs fellesprogram for jenters utdanning. Programmet går over en treårsperiode og har en finansiell ramme på 112 millioner norske kroner. Det gjennomføres av UNICEF, Befolkningsprogrammet og Verdens matvareprogram, i samarbeid med malawiske myndigheter. I Niger har Norge støttet seksualundervisning gjennom et annet FN-program, som har som hovedmål å fremme holdninger og praksis blant unge i videregående skole, og gjennom andre skoletilbud som kan bidra til økt bruk av prevensjonsmidler.

Som sagt har samarbeidet mellom UNESCO, UNICEF og FNs befolkningsfond resultert i at 63 land har reformert pensumet innen seksualundervisning, i henhold til internasjonale standarder. Vi skal fortsatt være en pådriver, slik at dette tallet blir høyere enn 63.

Marit Nybakk (A) [13:06:58]: La meg først takke interpellanten for å ha reist et veldig viktig spørsmål.

Det er en grunnleggende menneskerett å bestemme over egen kropp og egen seksualitet. Seksuell og reproduktiv helse er avgjørende for å hindre unødig lidelse og, dessverre, ofte død forårsaket av seksuelt overførbare sykdommer og, ikke minst, komplikasjoner knyttet til graviditet og fødsel – for ikke å snakke om hiv/aids. Det er på området seksuell og reproduktiv helse at vi kanskje finner de største sosiale helseforskjellene i verden. Utdanning og likestilling er helt grunnleggende for å hindre vold og skadelige skikker, som kjønnslemlestelse og barneekteskap.

Kunnskapsbasert seksualundervisning må inkluderes i skole- og utdanningssatsingen og i annet utviklingsarbeid, som også må omfatte begge kjønn. Bevisstgjøring av unge gutter i f.eks. afrikanske land blir helt nødvendig i dette arbeidet.

FNs konferanse om befolkning og utvikling, helt tilbake til 1994, i Kairo, definerte reproduktiv helse som en tilstand av fullstendig fysisk, mental og sosial velvære – og ikke bare fravær av sykdom eller lidelser – i alt som angår det reproduktive systemet og dets funksjoner og prosesser. Dette betyr trygg graviditet og trygge fødsler. Det betyr forebygging og behandling av seksuelt overførbare infeksjoner, og det betyr naturligvis familieplanlegging og prevensjon. Men kanskje er det i denne delen av tusenårs mål 5 det fortsatt gjenstår for mye.

Likevel ser vi at det nytter. I en artikkel i The Lancet i 2010 anslår FN og Verdensbanken en reduksjon i graviditetsrelatert dødelighet på 34 pst. fra nivået i perioden 1990–2008. Utviklingen går i riktig retning, men det går langsommere enn ønsket.

Undervisning om graviditet møter selvfølgelig fordommer. I de fleste kulturer er det normer for hvem som har sex med hvem, og ofte er man mest opptatt av normer og ser bort fra konsekvensene. Det er viktig også å bevisstgjøre

om voldtekt og seksuelle overgrep. Jeg vil vise til det som også skjer i konflikter og borgerkriger. Sikkerhetsresolusjon 1325 er her et nødvendig redskap.

Mange steder tas jenter ut av skolen for at de skal jobbe eller passe på småsøsken mens mor er ute og tjener penger. I tillegg kommer faktorer som barneekteskap og tvangsekteskap, som hindrer jenters videre skolegang.

Norge har lenge hatt en lederrolle i arbeidet for å bedre tilbudet om mødre helse og kamp mot barnedødelighet. Erfaring viser at hvert år på skole minsker småbarnsdødeligheten, fordi det tar lengre tid før jentene blir gravide. Også derfor er satsing på skole og seksualundervisning viktig.

La meg legge til at kvinnelige lærere kan være viktige i denne sammenheng, fordi de spiller en nøkkelrolle. De kan være viktige også som forbilder for jentene, også fordi de forstår kjønnsensitive problemstillinger.

Blant faktorer i skolehverdagen som fører til at jenter faller ut, er sanitære forhold for jenter. Derfor utvikles det nå såkalt barnevennlige skoler, der det bl.a. er separate toaletter for jenter og gutter, og hvor det jobbes særskilt med kjønnsproblematikk, f.eks. det at barna får med seg rent vann hjem. Det globale fondet samarbeider bl.a. med UNICEF om denne problemstillingen og også om utdanning av lærere.

Norge bidrar også til å få ned prisen på prevensjonsmidler ved å stille garanti for store innkjøp.

La meg legge til at det er viktig at vi viderefører arbeidet for å sikre helse til barn, unge kvinner og mødre når vi nå går inn og skal jobbe med bærekraftsmålene.

Til slutt: Da vi som medlemmer av den daværende utenrikskomiteen var i Mosambik i 2007, besøkte vi en klinikk som håndterte hivsmittede, ofte gravide jenter. En sykepleier så på oss med et fast blikk og sa: Det verste er å fortelle de unge jentene at de skal dø. Dagen etter besøkte vi en videregående skole drevet av FN. Der hadde elevene teaterforestilling om hvor kult det var å bruke kondom – en seksualundervisning som slo skikkelig an.

Sylvi Graham (H) [13:12:18]: Interpellanten sa at når et samfunn investerer i jenter og kvinner, vinner alle. Det er jeg hjertens enig med ham i.

Han har nok også rett i sin mistanke om at det er bred enighet om disse spørsmålene i denne sal. Regjeringen har f.eks. i 2015-budsjettet økt Norges satsing på global helse. Norge er ledende internasjonalt i å fremme kvinners reproduktive helse og rettigheter. En kraftig opptrapping også av støtten til utdanning, med særlig vekt på jenters utdanning, er et viktig bidrag på dette området. For jenter som får utdanning, gifter seg senere, får barn senere og har bedre helse for seg og sine barn. Ja, tall fra FN viser at barnedødeligheten bare i Afrika sør for Sahara kunne ha vært redusert med inntil 40 pst. dersom mødrene hadde hatt skolegang.

Dette viser at det er en klar sammenheng mellom utdanning og kunnskap knyttet til reproduktiv helse. Utenriks- og forsvarskomiteen har nettopp loset utdanningsmeldingen fra regjeringen gjennom i Stortinget, og der sa komiteen – og jeg tillater meg å sitere:

«Utdanning er ikke minst viktig for å forbedre re-

produktiv helse, begrense barneekteskap og tvangsekteskap, redusere tenåringsgraviditeter og sikre en mer bærekraftig befolkningsutvikling. Komiteen vil understreke den sterke sammenhengen mellom utdanning, helse og ernæring. Utdanning av jenter er etter komiteens syn en strategisk investering i bedre helse og ernæring for hele familien.

Komiteen deler regjeringens syn på skolen som en arena for bedret ernæring, beskyttelse mot sykdommer, bedret hygiene, bekjempelse av kjønnslemlestelse og bekjempelse av hiv/aids.»

Reproduktiv helse er også et spørsmål om menneskerettigheter. Vi arbeider først og fremst gjennom WHO, FNs befolkningsfond, FNs menneskerettighetsråd, FNs kvinnekommisjon og FNs befolkningskomisjon om å fremme seksuelle og reproduktive rettigheter. Norsk innsats retter seg inn mot mødre helse, adgang til reproduktive helsetjenester og familieplanlegging, trygg abort der abort er lovlig, og seksualundervisning samt bekjempelse av kjønnslemlestelse og vold mot kvinner og jenter. Ja, farlige aborter står for 13 pst. av mødre dødeligheten.

Kvinnens rettigheter er menneskerettigheter og en forutsetning for all utvikling. Denne tilnærmingen gjennom syrer regjeringens utenriks- og utviklingspolitikk, som vi nettopp også hørte i beskrivelsen fra utenriksministeren. Den såkalte kvinnebevilgningen på over 300 mill. kr gjør det mulig for regjeringen å støtte konkrete innsatser for å styrke kvinners stilling i et stort antall samarbeidsland.

I disse landene må man i slike spørsmål arbeide fra mange kanter. Fra norsk side er prioriterte innsatsområder kvinners rett til å bestemme over egen kropp, frihet fra vold i alle former, deltagelse og medbestemmelse i samfunnslivet og økonomisk utvikling. En del av innsatsen omfatter støtte til organisasjoner som jobber for bedret barne- og mødre helse, også trygge aborter og forebygging av svangerskap og hiv-/aidssmitte blant jenter.

Norge støtter den globale innsatsen mot barne- og tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og bekjempelse av vold mot kvinner i alle former. Et annet innsatsområde er langsiktig påvirkningsarbeid som skal sikre kvinner juridiske, politiske og økonomiske rettigheter der hvor disse mangler. Holdningsskapende arbeid for å sikre kvinners deltagelse i alle deler av samfunnslivet retter seg også mot gutter og menn.

Seksuell og reproduktiv helse og reproduktive rettigheter er sentralt i mandatet til FNs befolkningsfond, UNFPA, og norsk støtte til UNFPA opprettholdes i 2015 og er betydelig også nå. FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling, UN Women, gjør også et viktig holdningsskapende arbeid for å sikre medlemslandenes etterlevelse av sine internasjonale forpliktelser, og norsk støtte til den organisasjonen er også opprettholdt – ja, Norge er faktisk en av de aller betydeligste givere nettopp til UN Women.

Jeg vil takke interpellanten for anledningen til å ta denne runden på dette viktige temaet, og jeg vil også takke utenriksministeren for et svært godt svar. Han forsikret oss om at Norge fortsatt vil stå på for disse spørsmålene. Selv om det da nå kun ender med et delmål blant de nye utviklingsmålene – her er en mengde barrierer, f.eks.

kultur, tradisjon og religioner – er iallfall Norge en stor aktør på egen kjø, og våre egne mål i vår bistandspolitikk ligger fast, ikke minst via vår satsing på utdanning i samarbeidslandene.

Karianne O. Tung (A) [13:17:35]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp et svært viktig tema og også ministeren for et godt svar.

Sammenhengen mellom utvikling, utdanning og seksuell helse er ikke til å ta feil av. En av årsakene til at Norge i dag er kåret til et av verdens beste land å bo i, handler nettopp om å forstå denne sammenhengen og sette den i system. Kvinners tilgang til utdanningssystemet og arbeidsmarkedet, seksualundervisning, tilgang til prevensjonsmidler og holdningsarbeid har vært nøkkelfaktorer for et mer likestilt samfunn og et mer produktivt samfunn.

Arbeiderpartiet mener det er et viktig prinsipp at kvinner har full selvbestemmelse over egen kropp og egen seksualitet.

For å sikre jenters reelle selvbestemmelse over egen kropp og eget liv må de ha tilgang til kunnskap og ulike valgmuligheter. I dag er selvbestemmelse over egen kropp og seksualitet i mange land et spørsmål om penger og sosial status. Det er svært bekymringsfullt og alvorlig. Kunnskap om en god reproduktiv helse og en trygg seksuell helse er noe som bør være tilgjengelig for alle for å sikre en bærekraftig og likestilt endring internasjonalt.

Denne representanten er ikke tilhenger av å dra egne ideer ned over hodene på andre, spesielt ikke innenfor utviklingspolitikken. Men det er en kjensgjerning at det utover en satsing på utdanning i seg selv er essensielt med en kunnskapsbasert seksualundervisning for å øke innsatsen inn mot fattigdomsbekjempelse og oppnåelse av et mer likestilt samfunn.

Forskning viser at jenter og kvinner spiller en nøkkelrolle for å lykkes med en bærekraftig endring for familier, for lokalsamfunn og for nasjoner. Når 10 pst. flere jenter går på skole, øker et lands BNP i gjennomsnitt med 3 pst.

I Norge har vi i flere år vært opptatt av å styrke og systematisere arbeidet for en bedre reproduktiv helse. Et av de overordnede målene har vært å styrke ungdom og unge voksne i å kunne ta vare på sin seksuelle helse. Det vet vi krever tilgjengelighet til god kunnskap om seksualitet, og ikke minst handlingskompetanse i seksuelle situasjoner og relasjoner.

Internasjonal forskning viser at god handlingskompetanse og et positivt forhold til egen kropp og seksualitet er avgjørende for seksuell glede og for å utvikle en trygg seksuell identitet og ikke minst sikre seksuelle handlingsmønstre.

Nøkkelbegreper er selvbestemmelse, mestring og råderett over egen kropp og seksualitet. I internasjonal sammenheng har WHO lagt stor vekt på dette gjennom en helhetlig og målrettet tilnærming som legger vekt på å styrke seksuell helse gjennom tydelige strategier for «empowerment».

Arbeidets hovedfokusering må derfor være rettet mot instanser og systemer som kan bidra til å styrke folks positive handlingsmuligheter og strategier for å ta kontroll over

sin fertilitet og seksuelle helse, framfor å fokusere ensidig på unngåelse av uønskede svangerskap, abort og sykdom. Da må man satse på omfattende og helhetlig seksualundervisning og kunnskap knyttet til reproduktiv helse i forbindelse med skole- og utdannings-satsingene i utviklingsammenheng, slik interpellanten har tatt til orde for.

Truls Wickholm (A) [13:21:26]: I likhet med flere synes jeg det er et viktig tema jeg har tatt opp. Jeg takker igjen utenriksministeren for svaret. Han beskriver også veldig mange kraftfulle tiltak som Norge står bak, områder hvor vi har lyktes med politikken, 63 land som har reformert pensum. Alt dette er veldig bra. Men noe av det kritikken mot tusenårsmålene har handlet om, er at det har vært ganske mange løsevne enkeltprosjekter og pilotprosjekter som ikke nødvendigvis har fungert sammen. Jeg får også forståelsen av fra utenriksministeren at også han skulle ønske at seksualundervisning var inkludert på en bedre måte i de nye bærekraftsmålene, så jeg betviler ikke det.

I likhet med andre her har også jeg vært ute og sett disse norske prosjektene fungere, sett hvordan det faktisk betyr noe på landsbygda i Etiopia eller andre steder at man får tilgang på prevensjon, at man får tilgang på undervisning, at man faktisk blir vist hvordan ting skal gjøres.

Men det er også sånn at jeg fikk litt følelsen av at nå får vi gi oss i denne omgang, og så får vi se på hva vi kan komme tilbake til neste gang. Jeg skulle ønske at utenriksministeren i sitt oppsummerende innlegg sa at Norge har virkelig stått på i denne saken. Nå er vi helt inne i slutfasen, og da skal jeg iallfall love det norske storting at vi skal trykke på enda litt hardere, prøve å få med oss enda litt flere land, og oppnå en enighet – som det jo faktisk har vært enighet om på andre tidligere internasjonale konferanser, som den tidligere nevnte konferansen for befolkning og utvikling, i mange sammenhenger. Så det er mulig. Det har i hvert fall vært mulig i tidligere tider, og jeg vil sterkt oppfordre til at vi prøver nok en gang å få dette til.

Utenriksminister Børge Brende [13:24:23]: Jeg kan forsikre interpellanten om at vi ikke har tenkt å gi oss når det gjelder dette spørsmålet. Vi vil fortsette det viktige arbeidet når det gjelder seksualundervisning i skolen, og få det inn i FN's ulike programmer. Norge har bl.a. bidratt til at FN's befolkningskommisjon i 2012 vedtok en resolusjon om unge menneskers rett til seksualundervisning. Denne resolusjonen har vært viktig for å få seksualundervisning inn i FN's befolkningsprogram's strategiske plan. Dette gir FN-mandat til å fremme og støtte utviklingslandenes arbeid med å innføre seksualundervisning i skoleverket. Det hadde vært enda bedre om vi kunne ha fått løftet inn dette som et helt klart delmål i de bærekraftsmålene som skal erstatte de såkalte tusenårsmålene, men vi ser på ulike strategier for å få til det fremover.

Når det gjelder muligheten til å trappe opp, så ligger det en stor mulighet gjennom den økte utdannings-satsingen vi nå legger opp til. Vi skal doble det vi gjør innenfor utdanning frem til 2017, og der er det også et viktig element fra norsk side.

Dette har etter min mening vært en både god, opply-

sende og viktig debatt, og det har også vært en påminnelse til regjeringen og til Utenriksdepartementet – selv om jeg mener at vi i denne saken ikke trenger det – om å stå på videre. Jeg oppfatter det som et heiarop fra Stortinget, og som viktige innspill.

Det skal også være stortingsdelegasjoner i FN til høsten, under behandlingen av disse bærekraftsmålene. Vi må jobbe strategisk overfor de landene som er en bremsekloss, og så må vi styrke dem i G77 – altså de av utviklingslandene – som har et mer progressivt syn på dette, slik at de kan ta ledelse og nedkjempe de mindre progressive blant sine egne.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 4 avsluttet.

Sak nr. 5 [13:26:37]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om midlertidig lov om beskyttelse av og kontroll med geografisk informasjon av hensyn til rikets sikkerhet (Innst. 334 L (2014–2015), jf. Prop. 86 L (2014–2015))

Øyvind Halleraker (H) [13:27:02] (ordfører for saken): I denne saken skal Stortinget vedta en midlertidig lov, og proposisjonen klargjør på en god måte hvorfor det er nødvendig. Det går fram av proposisjonen at denne midlertidige loven skal beskytte og ha kontroll med geografisk informasjon av hensyn til rikets sikkerhet. Det innebærer en videreføring av bestemmelser som framgår i lov av 18. august 1914 nr. 3 om forsvarshemmeligheter, og er dermed ikke en realitetsendring. Nevnte lov ble i realiteten opphevet av Stortinget, men er ikke trådt i kraft i påvente av ikraftsetting av straffeloven av 2005. Som kjent er ikraftsettingstidspunktet for ny straffelov av 2005 nå satt til 1. oktober 2015.

Det har vært en bred høring om forslag om å innta ovennevnte bestemmelser i lov av 20. mars 1998 om forebyggende sikkerhetstjeneste, altså den såkalte sikkerhetsloven. Men den omfattende høringsrunden pekte på flere forhold som gjorde at departementet ville foreta en nærmere vurdering av dette lovforslaget og tilhørende forvaltningsregime før det ble fremmet forslag om å ta bestemmelsene inn i sikkerhetsloven. Blant annet vil departementet forsøke å finne en bedre balanse mellom det nasjonale behovet for hemmelighold og det sivile samfunnets behov for informasjon. Dette innebærer også at lovarbeidet må tilpasses den pågående revisjonen av sikkerhetsloven.

Siden ikraftsettingstidspunktet for ny straffelov er 1. oktober 2015, og for å unngå en periode uten forbud og forskriftshjemler knyttet til opptak, mangfoldiggjøring og offentliggjøring av henholdsvis informasjon om militære anlegg og områder og dybdedata, må nevnte forbud videreføres med virkning fra senest 1. oktober 2015. Dette gjøres nå med en midlertidig lov, slik at dagens forbud kan videreføres inntil lovrevisjonen med sikkerhetsloven er ferdigstilt.

Det er en samlet komité som støtter denne løsningen med midlertidig lov.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 6 og 7 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 6 [13:29:20]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om ordningen for militært tilsatte og endringer i forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen) (Innst. 335 L (2014–2015), jf. Prop. 111 LS (2014–2015))

Sak nr. 7 [13:29:34]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om ordningen for militært tilsatte og endringer i forsvarspersonelloven m.m. (militærordningen) (Innst. 336 S (2014–2015), jf. Prop. 111 LS (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kåre Simensen (A) [13:30:27] (ordfører for sakene): Det norske forsvaret har vært gjennom en massiv omstilling av struktur og materiell. Men gevinstene av denne moderniseringen kan bare hentes ut om vi legger til en tredje og avgjørende akse: menneskene i organisasjonen.

Erfaringen så langt viser at det stilles andre krav til personell og kompetanse i det moderne innsatsforsvaret enn i det tidligere invasjonforsvaret. Nye oppgaver, avanserte systemer og komplekse operasjoner må møtes med en økt satsing på menneskene som skal mestre dem.

Dagens personellordninger består av et fragmentert og til dels detaljert rammeverk, og det har i liten grad vært en gjennomgang som i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til de teknologiske endringene og de sentrale samfunnsmessige og militære utviklingstrekk vi ser rundt oss.

En enstemmig komité er enig i de forslag til endringer som må gjøres i forsvarspersonelloven for å møte disse utviklingstrekene.

Vi deler målsettingen om at den nye ordningen skal bidra til at Forsvaret skal være en attraktiv arbeidsgiver som rekrutterer, utvikler og beholder personell innenfor hele bredden av Forsvarets mangfoldige kompetansebehov.

Stortinget vedtar i dag en ny personellordning som vil innebære to komplementære karrieresystemer som i henhold til NATO-standard begge deles inn i ni nivåer, og som vil gi økt interoperabilitet overfor våre allierte.

Vi får nå en ordning for militært ansatte som inndeles i personellkategoriene offiserer og et spesialistkorps bestående av spesialistbefal, grenaderer og konstabler. For offiserer med krigsskole vil den nye ordningen ikke føre til de helt store endringene utover dagens ordning. De vil også tilsettes til 60 år, sånn som ordningen fungerer i dag. Men de største endringene vil vi få under den personellkategorien som inngår i fellesbenevnelsen spesialistkorps.

Omleggingen betyr at kortsiktige kontrakter for vervede endres, og dette personellet vil normalt bli fast tilsatt i Forsvaret, hvor lengden på tilsettingsforholdet vil enten være til fylte 35 eller fylte 60 år. For befalet som vil inngå i spesialistkorpset, utvides muligheten for fast tilsetning til fylte 60 år. Men det er verdt å merke seg at det ikke er automatikk i dette. Det vil hele tiden være Forsvarets behov og den enkeltes kompetanse som vil være styrende for lengden på tilsettingsforholdet.

Under høringen var lengden på tilsettingsforholdet tema. Arbeidstakerorganisasjonene var alle opptatt av at den enkelte ansatte tilhørende personellkategori T35 så tidlig som mulig bør få vite om de kan fortsette sitt ansettelsesforhold etter å ha passert 35 år. Flertallet i komiteen støtter organisasjonene i dette og vil presisere at Forsvaret bør avklare videre tilsettingsforhold så tidlig som mulig, eller minimum tre år før oppnådd aldersgrense på 35 år.

Komiteen er i hovedsak enig om gjennomføring av disponeringsordningen for begge personellkategorier. Uenigheten går på hvor lenge en ansatt skal kunne bli beordret før de går over på et søknadssystem hvor de disponeres i stilling etter søknad.

Som det framgår av innstillingen, støtter flertallet regjeringens forslag om at man må kunne beordres til fylte 38 år. Et mindretall, fra Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet, mener at omfanget av beordringssystemet bør begrenses til å omfatte de gradstrinn som faller inn under forventet pliktjeneste – for offiserene til og med OF1 og for spesialistkorpset til og med OR5 – og at overgang til søknadssystem senest skal skje ved fylte 35 år.

Dagens vedtak forutsetter at ordningen for militært tilsatte skal implementeres fra 1. januar 2016, og at den skal være ferdig implementert ved utgangen av 2020. Komiteen vil i denne sammenheng understreke viktigheten av at implementeringen går så smertefritt som mulig. Det påligger alle ansatte i Forsvaret et ansvar for å bidra til å bygge en kultur som ivaretar gjensidig respekt og forståelse mellom de to komplementære karrieresystemene, for at den nye ordningen skal kunne fungere godt, og at man også har en god dialog med tjenestemannsorganisasjonene under prosessen.

Vi vil også understreke at dette bør skje frivillig.

Denne saken omhandler i sin helhet de militært ansatte i Forsvaret. For egen del vil jeg uttrykke en forventning om at regjeringen kommer til Stortinget med en proposisjon som omhandler de sivilt ansattes viktige plass i framtidens forsvar.

Helt til slutt: Det er viktig å presisere at overgang til ny personellordning for militært ansatte har en klar og tydelig målsetting om å styrke Forsvarets operative evne.

Ole mic Thommessen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Regina Alexandrova (H) [13:35:59]: Først vil jeg takke saksordføreren for det meget gode samarbeidet, som har bidratt til stor enighet om merknadene til proposisjonen. Et tilnærmet omforent syn er av stor betydning når vi i dag vedtar endringer om ny personellstruktur for Forsvaret.

Så vil jeg gratulere Forsvaret med en ny ordning for militært tilsatte. Personell i Forsvaret, med den kompetansen og de erfaringer de besitter, er kjernen i Forsvarets kampkraft. Det er derfor viktig at man ivaretar og tilrettelegger for å utvikle og beholde denne kompetansen.

I dag er en historisk viktig dag for Forsvaret. Det vi skal vedta i dag, vil bidra til at vi for framtiden vil kunne beholde og videreføre verdifull kompetanse med et helhetlig karriereløp også for et spesialistkorps. Nå vil en tilsetning styres av hvilken kompetanse man har, ikke hvilken personellkategori man tilhører.

Forslaget innebærer at normen for tilsetning er fast til 35 eller 60 år for alle personellkategorier, og offiserer med krigsskole tilsettes til 60 år. Dette er et stort skritt i riktig retning, som vil bygge Forsvarets operative evne videre. Dagens ordninger ivaretar nemlig ikke erfaring, kontinuitet og spesialisert kompetanse over tid. Forsvarets operative evne ivaretas ikke på en optimal måte, for de mange vervede og avdelingsbefal tjenestegjør i for kort tid eller skifter stilling for ofte, som igjen fører til at Forsvaret bruker unødig mye tid og ressurser på kontinuerlig opplæring av nytt personell.

Det gjør vi noe med nå. Personell- og befalsordningene er grundig utredet over tid. Denne proposisjonen, med ny militærordning, er en avslutning av dette arbeidet.

Gratulerer også til alle dem som har hatt visjoner for endringer, og som har jobbet for å få på plass denne ordningen.

Endringene som gjennomføres, vil ikke bare øke forutsigbarheten og ivareta kompetanse, men også sikre at Forsvaret har nok personell tilgjengelig for operativ tjeneste. Intensjonen er at langt flere enn i dag i aldersuavhengige funksjoner skal tilsettes til 60 år. Dette er en forbedring både for den enkelte og for Forsvaret. Ordningen skal utgjøre et framtidsrettet og fleksibelt rammeverk, som gjør Forsvaret i stand til å utvikle og ivareta kompetanse og bidra til at Forsvaret er en attraktiv arbeidsgiver som rekrutterer og beholder personell innenfor hele bredden av kompetansebehovet.

Norge er nå det siste landet i NATO som innfører et spesialistbefalskorps. Likeens personellsystemer i alliansen er en av mange forutsetninger for tilrettelegging av økt samhandling med våre allierte. Teknologisk utvikling, sammensatte og komplekse operasjoner samt stadig mer avanserte våpenplattformer øker behovet for personell som har erfaring og spesialisert kompetanse.

Den nye ordningen innebærer to komplementære karrieresystemer i tråd med NATO-standard. Det tilrettelegges for utvikling og ivaretagelse av både offiserer med breddekompetanse og spesialister med dybdekompetanse.

Ordningen vil legge grunnlaget for færre offiserer og flere spesialistbefal.

Endringer i våre sikkerhetspolitiske omgivelser, den teknologiske utviklingen og den generelle samfunnsutviklingen øker behovet for et fleksibelt forsvar med en personellsammensetning preget av kompetansemangfold. Kjerne i den militære profesjonen er utøvelse av militærmakt som det ytterste sikkerhetspolitiske virkemiddel. Forsvaret skal løse krevende oppgaver i fred, krise og krig. Den militære profesjonskompetansen må derfor prioriteres til Forsvarets kjerneoppgaver. Ny personellstruktur legger opp til å ivareta dette.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:41:14]: Forsvarets personellbehov er unikt og kan i liten grad sammenlignes med øvrige arbeidsplasser. Utfordringene er mange. Forsvarets personellstruktur er i dag i ubalanse. Det er ubalanse i alders-, grads- og kompetansestrukturen. Forsvaret trenger personellordninger som fremmer fleksibilitet, effektivitet og operativ evne. Uten incentiver er dette krefter som til dels motvirker hverandre.

Den endrede innretningen av Forsvaret krever høyt kvalifiserte tjenestegjørende. Den tekniske utviklingen skjer raskt og fordrer mer fokus på kompetanse. Forsvaret er i dag, som før i tiden, helt avhengig av et tilstrekkelig antall personell som evner å utføre fysisk krevende operativ tjeneste. Dette krever mekanismer som sikrer nødvendig avgang. Fremskrittspartiet mener at de foreslåtte endringene i forsvarspersonelloven vil sikre denne fleksibiliteten.

Forsvaret skal være en attraktiv arbeidsplass. Den skal gi gode muligheter for avansement, og for mange vil Forsvaret være et attraktivt sted å jobbe i hele arbeidskarrieren. For de fleste som er innom Forsvaret, vil imidlertid det ikke være aktuelt. Forsvaret trenger derfor gode ordninger som gjør flere alternativer attraktive. En harmonisering av tilsettingsforholdene for alt militært personell vil sikre dette.

Det er viktig å etablere forutsigbare ansettelsesforhold. Tjeneste til 35 år med bonuskontrakt og tjeneste frem til oppnådd pensjonsalder ved 60 år ivaretar dette hensynet. Personell som går av ved fylte 35 år, vil gjøre dette primært fordi de har en kompetanseprofil som Forsvaret ikke har behov for i et langsiktig perspektiv. Det er naturlig at en slik avgangsmekanisme ledsages av en bonusordning som stimulerer personellet til å stå ut tilsettingsperioden samt letter overgangen til en ny karriere.

Fremskrittspartiet mener at innføringen av et spesialistkorps vil bidra til en mer hensiktsmessig integrering av dagens avdelingsbefal og vervede, spesielt sett opp mot andre NATO-lands gradssystemer. Den nye ordningen vil utgjøre et fremtidsrettet og fleksibelt rammeverk som tilfredsstiller Forsvarets behov for å utvikle militære profesjonsutøvere. Det er viktig at dette skjer i tråd med samfunnmessige og militære utviklingstrekk. Derfor er det viktig å få på plass det nye regelverket.

Det er også positivt at en ny ordning for militært ansatte åpner muligheten for tilpasset karrieresystem for spesialistene som gjør det mulig å ansette flere frem til oppnådd pensjonsalder. Det må alltid være slik at det er Forsvarets

behov som skal være styrende for lengden på tilsettingsforholdet. Fremskrittspartiet mener derfor det er fornuftig å innføre avgangsmekanismer som gir Forsvaret tilstrekkelig fleksibilitet til å tilpasse seg konjunkturer, og som samtidig sikrer tilstrekkelig tilgjengelig personell for operativ tjeneste.

Forsvaret trenger både bredde- og dybdekompetanse. Fremskrittspartiet støtter derfor regjeringens forslag som sikrer innføring av en ordning som har to komplementære karrieresystemer. Den foreslåtte endringen vil gjøre at den norske ordningen blir harmonisert med andre NATO-lands militære personellordninger.

Knut Arild Hareide (KrF) [13:44:28]: Me behandlar i dag viktige endringar i Forsvarets personell- og befalsordningar. Det er på høg tid. Dei gamle ordningane har ikkje blitt tilpassa dei krava som dagens og morgondagens forsvar står overfor. Forsvarets personell er Forsvarets viktigaste ressurs. Derfor er dette ei viktig modernisering.

For Kristeleg Folkeparti har det vore viktig å lytte til arbeidstakarorganisasjonane i Forsvaret, og me viser òg til dei ra fråsegnar i innstillinga.

I dag er det i hovudsak to ordningar som regulerer rammevilkåra til militært tilsette: befalsordninga og ordninga for verva.

Personell- og befalsordningane er grundig utgreidde over tid. Forslaget om ei ny militærordning, som me i dag behandlar, er ei vidareføring av dette arbeidet. Lat meg i denne samanhengen vise til merknadene våre til kompetansemeldinga i Innst. 384 S for 2012–2013. Allereie da gjekk Kristeleg Folkeparti – og fleirtalet – inn for å opprette eit spesialistbefalskorps og innføre eit nasjonalt tilpassa system i tråd med NATOs OF-/OR-standard. I dag kan me vedta reformer som gjer dette til verkelegheit.

No innfører me ei ordning som har to komplementære karrieresystem i tråd med NATO-standard. Dette medfører ein tilpassa karriereveg for offiserar med breiddekompetanse og ein tilpassa karriereveg for befall, grenaderar og konstablar med djupnekompetanse.

Ordninga for militært tilsette skal baserast på fire hovudelement: tilsetjing, disponering, avansement og utdanning.

Tilleggsordninga skal bidra til å sikre Forsvaret ein balansert personellstruktur og den enkelte meir føreseielegheit. Norma skal vere fast tilsetjing til 35 eller 60 år. Forslaget inneber at tilsetjing fram til 60 år ikkje vil vere avgrensa til yrkesbefalet og den vertikale karrierevegen som i dag, men at alle karriereveggar og personellkategoriar vil få denne moglegheita. Alt militært tilsett personell skal gå over til eit søknadssystem seinast etter fylte 38 år.

Disponeringsordninga skal bidra til å sikre ein balansert kompetansestruktur. Me må sikre behova til både arbeidstakarane og arbeidsgivarane. Løysinga er ei kombinert disponeringsordning, der personellet i første del av tenestetida si er underlagt eit beordringssystem og i den resterande tida eit søknadssystem.

Utdanningsordninga skal sikre den militærfaglege kompetansen som er nødvendig. Eg vil understreke betyd-

ninga av at spesialistkorpset skal ha ei eiga utdanningsordning tilpassa fagkarrierens behov.

Forsvaret opplever i dag ein ubalanse i personellstrukturen. Blant verva og avdelingsbefal er det for mange som sluttar for tidleg. Samtidig står Forsvaret i tida framover overfor ei pensjonsbølge blant yrkesbefal.

Ordninga for militært tilsette blir foreslått å erstatte befalsordninga og ordninga for verva. Det vil skape eit samla og meir oversiktleg rammeverk for forvaltninga av militært tilsette. Det vil gi ei meir framtidretta ordning – til beste for både Forsvarets personell og Noregs forsvarsevne.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:48:26]: Det er ei viktig sak som er på dagsordenen i Stortinget i dag. Forsvaret av Noreg er viktig. Me lever i ei tid med store teknologiske sprang i Forsvaret. Men det har vore, det er og det vil vere slik at det er dei som er tilsette, som utgjør den viktigaste forsvarsevna til landet vårt, deira evne til å utøve operativ verksemd, til å betene den moderne teknologien, til å omstille seg og bidra i ei tid der me ser større utfordringar på forsvarssektoren enn me kanskje har gjort dersom me ser dei siste tiåra tilbake i tid.

Det er viktig at personellordninga fremjar operativ evne. Det er viktig at når utfordringane endrar seg, og teknologien endrar seg, må ein òg endre måten ein jobbar med dei tilsette på, og derfor er denne saka viktig. Det gir betre moglegheiter for Forsvaret til å dimensjonere etter det behovet Forsvaret har, og det gir moglegheiter til å rekruttere dyktige folk til viktige tenester.

Det er stor semje om denne saka, difor brukar eg ikkje tid på å gå gjennom alle element. Det har andre gjort før meg i debatten, og det er fredag, og folk har sikkert lyst til å kome heim. Eg vil berre påpeike at det er viktig at dei som skal inn i Forsvaret, kan ha føreseielege kår. Difor seier komiteen det den gjer, om at ein så tidleg som mogleg skal få vite om ein får verte verande. Me har ikkje forlenget, me har ikkje sett eit krav om at ein skal kunne vere i Forsvaret til 60 år, som dei tilsette sine organisasjonar ynskjer seg, men komiteen registrerer at det normerte faste tilsetjingsforholdet for avdelingsbefal til fylte 35 år vert utvida til moglegheit for fast tilsetjing til fylte 60, og at ein skal kunne få vite litt tidlegare enn i dag korleis det vidare forløpet vil vere, før ein fyller 35 år.

For Senterpartiet er forsvarret av Noreg viktig. Det er viktig at Noreg er ein sterk bidragsytar blant allierte for å sikre òg det internasjonale oppdraget me har, men først og fremst skal det norske forsvarret forsvare landet vårt. Difor er det viktig at me har ein dyktig hær, eit sjøforsvar, eit luftforsvar og heimevern landet rundt, som kan vere både avskrekkande, og som kan stille opp på kort tid når det trengst.

Eg har stor respekt for det arbeidet som vert gjort i Forsvaret, og eg trur den saka me har i dag, vil bidra til at me får eit enda sterkare forsvar av landet vårt i tida som kjem.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:51:57]: Dagens personellordning har vore fragmentert og var utan tvil klar for revisjon, og det er årsaka til at delar av Forsvaret slit med for stor turnover. Ein treng ein personellstruktur som styr-

kjer Forsvarets operative evne. Det opplever eg at det er brei politisk einigheit om. Høyringsinstansane er òg gjennomgåande positive til den overordna gjennomgangen.

SV si hovudlinje er at Forsvarets operative evne er tett knytt til om dei menn og kvinner som jobbar i sektoren, har det godt, likar jobben sin og dermed yter lenge og mykje. Forsvaret må syne seg som ein attraktiv arbeidsplass for å sikre seg dei beste hovuda og hendene – og for å halde på dei. Difor er det òg viktig for oss å lytte til dei som representerer dei arbeidstakarorganisasjonane i prosessen.

Ein samrøystes komité peikar på at høg turnover og gjennomgangen av verdifull kompetanse er Forsvarets nøkkelfordringar. Sentrale høyringsinstansar peikar på at denne høge turnoveren kjem av aldersgrensa på 35 år som i dag gjeld avdelingsbefal. Dei instansane ønskjer at aldersgrensa skal fjernast, og at alle får tilsetjing til 60 år. Dette er eit krav som SV kan ha sympati for. Samtidig viser simuleringar at risikoen for nye pensjonsbølgjer og ubalanse aukar betrakteleg dersom Forsvaret vel ein praksis med utelukkande å tilsetje alle fast til 60 år. Dei analysane viser at dersom alle dagens befal utan grunnleggjande offisersutdanning skulle verte fast tilsette til 60 år, ville den naturlege avgangen vere for låg til å gje plass til å rekruttere nok yngre befal i tiåra framover. Ei slik tilnærming ville difor skape utfordringar for Forsvaret og kunne svekke den operative evna. Difor legg ikkje vi oss på høyringsinstansane sine synspunkt på det punktet, sjølv om vi har stor respekt for tenkinga bak.

Når det gjeld spørsmålet om aldersgrense derimot, meiner SV at ein bør ta sikte på at den enkelte har avklart om ein vil tilkome tilsetjing til 60 år, innan fem år av første tilsetjing. Det er svært viktig for den enkelte å ha den typen føreseielegheit så tidleg som mogleg, og etter vårt syn kan det òg vere eit gode for langtidsplanlegginga til Forsvaret. Saman med Arbeidarpartiet og Senterpartiet meiner vi òg at ein skulle kunne disponerast noko kortare enn det regjeringa legg opp til.

Samla sett vil dette vere eit positivt bidrag både til å varetå den enormt viktige ressursen personellet i Forsvaret er, og, forhåpentleg, til den operative evna til Forsvaret, og vi sluttar oss til dei andre merknadene som ligg i innstillinga.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [13:55:14]: Dette er en historisk dag for Forsvarets ansatte og for Forsvaret, og jeg vil benytte anledningen til å takke komiteen og saksordføreren og også takke for gode innsiktsfulle innlegg i debatten.

I dag skal Stortinget stake ut en ny kurs for hvordan Forsvaret for framtida skal rekruttere, utvikle og beholde personell med rett kompetanse. Den nye militærordningen som vedtas i dag, er en oppfølging av Meld. St. 14 for 2012–2013, Kompetanse for en ny tid, og den vil bidra til å styrke vår operative evne.

Personell og kompetanse er avgjørende for å sikre at Forsvaret i framtida er i stand til å løse oppgavene sine. «Vi skal utstyre menneskene, ikke bemanne utstyret», som tidligere generalinspektør for Hæren, Per Sverre Opedal, sa en gang i tida. Det betyr at vi må investere i de menneskene som skal utgjøre det framtidige Forsvaret. Regjeringas

forslag om ny militærordning handler om nettopp det: Vi setter menneskene og kompetansen i førersetet.

Vi kan være stolte av Forsvarets personell, både de militære og de sivile. Personellet er kompetente, de har gode holdninger og høy etisk bevissthet – og det viser de hver dag i operasjoner både nasjonalt og internasjonalt. Samtidig som personellet presterer, har regjeringa over tid sett en rekke utfordringer knyttet til personellordningene som hemmer fleksibilitet, effektivitet og operativ evne. Dagens ordninger er unødvendig kompliserte. De gir ikke tilstrekkelig fleksibilitet til å foreta nødvendige tilpasninger i tråd med nye behov. Deler av ordningen går helt tilbake til 1960-tallet og er langt på vei utdatert. Den største utfordringen er imidlertid mangel på en egen karrierevei for spesialistene våre. Dagens karrieresystem er basert på enhetsbefalsordningen, vertikalt orientert, for å utdanne ledere med breddekompetanse, og det er særegent for Norge at vi ikke har en karrierevei som er tilpasset horisontale utviklinger av dybdekompetanse.

Vi er derfor veldig godt fornøyd med at Stortinget i dag vedtar et løft for spesialistene ved å opprette et spesialistkorps. Spesialistkorpset utgjør ryggraden i det framtidige Forsvaret og vil representere både kontinuitet og fagkompetanse. Et moderne forsvar er helt avhengig av denne kompetansen, og spesialistkorpset vil skape anerkjennelse og respekt for fagarbeideren i Forsvaret.

Opprettelsen av en tilpasset karrierevei for spesialistene sammen med en egen utdanningsordning og et eget lønnsystem er et stort løft. Innføringen av spesialistkorpset er også en harmonisering med NATO-land.

Det er et mål for regjeringa å vri ressursbruken fra forvaltning til operative formål. Et grep for å oppnå det er å forenkle dagens regler og gjøre kompetansen til den styrende faktoren.

Regjeringa foreslår at Forsvaret skal ha tre tilsettingsforhold: midlertidig tilsetting, tilsetting til 35 år og tilsetting til 60 år. De to siste skal være normen. Hva slags tilsettingsforhold man får, avhenger av hvilken kompetanse personellet har, og også Forsvarets behov.

Hvis Forsvaret ønsker å gi en grenader eller befal tilsetting til 60 år, er det mulig i den nye ordningen å gjøre det uten at personellet må skifte kategori eller karrierevei. Når karrieren som spesialist settes i et livslangt perspektiv, vil det øke ordningens attraktivitet, forutsigbarhet og tydelighet. Forsvaret vil dermed stå bedre rustet til å rekruttere og beholde personell i denne kategorien. De som tar offisersutdanning, skal fortsatt tilsettes til pensjonsalder.

Forsvarets evne til å rekruttere og beholde kompetanse er konjunkturavhengig. Det er nødvendig med en avgangsmekanisme som gir nødvendig fleksibilitet, samtidig som vi skal sikre tilstrekkelig tilgjengelighet for operativ tjeneste. Uten avgangsmekanismer vil det over tid være høy aldersmessig ubalanse som er risikoen, og det er ikke forenlig med økte krav til beredskap, utholdenhet og skjerpte klartider. Regjeringa foreslår derfor å videreføre fast tilsetting til 35 år for å sikre operativ evne og fleksibilitet. Vi kommer til å legge en praksis til grunn om at man så tidlig som mulig skal få avklart tilsettingsforholdets lengde.

Regjeringa foreslår også å innføre et beordringssystem

for de lavere gradsnivåene. Det vil gi bedre forutsigbarhet både for arbeidstaker og arbeidsgiver. Det er også viktig å bidra til å redusere den høye rotasjonen Forsvaret opplever i dag. Vi har over lang tid hatt utfordringer med at personellet skifter stilling for ofte. Alle personellkategorier skifter stilling oftere enn hovedregelen på tre år, i snitt for yrkesbefal er det 2,2 år og for avdelingsbefal og vervede 1,5 år. Det bidrar jo til at man ikke får den kontinuiteten og dybdekompetansen som skal til – og ikke bare roterer man stilling, man roterer også ut av sitt kompetanseområde.

Alt regjeringa gjør i forsvarspolitikken har ett mål: Det er å øke Forsvarets operative evne. Mennesket og kompetansen er nøkkelen til å oppnå det. Noen ganger er det behov for å gjøre gjennomgripende endringer, og det vedtaket Stortinget fatter i dag, er en sår endring.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kåre Simensen (A) [14:00:28]: Både statsråden og jeg avsluttet innleggene våre med å si at målsettingen er å styrke vår forsvarsevne. For å lykkes må vi ha de ansatte med på laget. Men når en så leser utspillet fra Befalets Fellesorganisasjon og deres meninger, kan det virke som at veien kan bli litt mer kronglete enn forventet. Vinternatten nærmer seg, Forsvaret kvitter seg med ansatte i sin beste alder, og vår forsvarsevne vil bli svekket – dette var noe av deres budskap i det offentlige rommet.

Heller ikke de andre arbeidstakerorganisasjonene roper et ubetinget hurra.

Mitt spørsmål til statsråden blir da: Hvordan vil statsråden imøtegå den etter min mening litt krasse kritikken fra f.eks. Befalets Fellesorganisasjon?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [14:01:20]: Det har vært et godt og utstrakt samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene gjennom hele denne prosessen. Fra vi startet opp høsten 2013, har det i formelle rammer vært avholdt sju felles møter med organisasjonene, og det har også vært utstrakt dialog mellom disse møtene. Vi har i tillegg i departementet et såkalt kontaktforum som jevnlig møter organisasjonene. Der har også dette vært tema. De har blitt oppfordret til å komme med, og har også kommet med, mange gode og konstruktive innspill. Blant annet er en del av de tingene vi har utredet nærmere, kommet på bakgrunn av ønsker fra organisasjonene, og vi legger opp til at vi også i fortsettelsen skal ha den gode dialogen med organisasjonene på dette feltet, for det er helt riktig som representanten Simensen sier: Dette er jo organisasjonene til de ansatte, og vi er avhengige av å ha dem også med på laget.

Det skal sies at mange av de innvendingene som kommer nå, har vært der i mange år, spesielt knyttet til 35-årsgrensa. Så det er ikke en ny innvending, men vi har valgt å videreføre den for å ha noen avgangsstimuleringsmekanismer for å unngå en feil balanse i aldersstrukturen.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Øyvind Halleraker (H) [14:02:42]: Det er en viktig sak vi debatterer i dag, hvor personellet og deres kompetanse settes i høysetet for å bygge operativ evne. Dagens ordninger er unødvendig kompliserte og gir ikke tilstrekkelig fleksibilitet til å foreta de nødvendige tilpasninger, i tråd med nye behov. I tillegg er de delvis utdaterte, og det er på høy tid med en endring som er tilpasset dagens og framtidens forsvar.

Dagens ordning bidrar også til å redusere den operative evnen gjennom høye sluttrater og manglende kontinuitet. De som blir værende, skifter stilling altfor ofte, som flere har vært inne på. Dette bidrar til å dreie ressurstilgangen fra operative formål til utdanning og opplæring av nytt personell.

Den nye ordningen vi behandler i dag, innebærer at flere ordninger slås sammen. Det pågår også et arbeid med å slå sammen flere av Forsvarets personellover: vernepliktsloven, forsvarspersonelloven og heimevernloven. En skal oppdatere språkdrakten og gjøre alle disse enklere og mer leservennlige. I sum vil dette gjøre lovgrunnlaget mer oversiktlig og mer tilgjengelig, og det er bra.

De sivile er ikke en del av den militære ordningen, men det er en viktig personellgruppe, med stort kompetansemangfold. I framtiden bør vi som hovedregel anvende offiserer i stillinger der militær kompetanse er påkrevd. For stillinger i bl.a. forvaltning, økonomi og administrasjon, hvor militær bakgrunn ikke er en forutsetning, bør det rekrutteres inn sivilt personell. I framtiden vil Forsvaret ha et større behov for personell med høyere utdanning fra sivile høyskoler og universiteter, i tillegg til den utdanningen Forsvaret selv står for. Dette er også påpekt i stortingsmeldingen Kompetanse for en ny tid. Det gjelder f.eks. for kategorier som leger, prester, jurister, ingeniører mfl.

Ved rekruttering av akademikere vil Forsvaret konkurrere med både næringslivet og øvrige deler av offentlig sektor om unge mennesker med attraktiv utdanning og mange muligheter. For å sikre god rekruttering bør ordningen med vernepliktig akademisk befal styrkes og videreutvikles. For å beholde en slik kompetanse i Forsvaret bør ordningene for disse offiserkategoriene gjøres enda mer fleksible og konkurransedyktige. Blant annet må disse offiserkategoriene gis status og utdannings- og karrieremuligheter i Forsvaret som sikrer denne kompetansen for Forsvaret i framtiden.

Men alt i alt – dette er en historisk viktig dag for den moderniseringsprosessen Forsvaret er inne i, i en kritisk tid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 6 og 7.

Sak nr. 8 [14:05:50]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om endringer i statsbudsjettet for 2015 under Forsvarsdepartementet (Endringer i "Regulativ for tillegg til utskrivne vernepliktige mannskap") (Innst. 357 S (2014–2015), jf. Prop. 133 S (2014–2015))

Marit Nybakk (A) [14:06:21] (ordfører for saken): Bare en veldig kort merknad som saksordfører. Regjeringens forslag til regulering av «Regulativ for tillegg til utskrivne vernepliktige mannskap» er tradisjonen tro basert på resultatet av lønnsoppgjøret mellom staten og LO Stat, YS Stat, Unio og Akademikerne. Det betyr at det blir økt med 0,2 pst. med virkning fra 1. juli 2015.

Det som ligger til grunn, er altså i samsvar med tidligere praksis. Og det er strengt tatt ikke så veldig mye mer å si om dette, men la meg legge til – siden vi nå diskuterer vernepliktige og folk i førstegangstjeneste – at det kunne kanskje være fristende også å ta opp andre rammebetingelser, fysiske fasiliteter og holdninger når det gjelder menn og kvinner i førstegangstjeneste. Det er ikke temaet i dag. Jeg vil vise til en debatt som var i forgårs kveld i Stortinget, på bakgrunn av innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om årsrapporten for Ombudsmannsnemnda for Forsvaret, og også selvfølgelig til den kommende langtidsplanen og til innstillingen fra det nedsatte offentlige vernepliktutvalget.

Jeg tror det er viktig at vi etter innføringen av allmenn verneplikt, som altså inkluderer verneplikt for kvinner, også ser grundig på andre rammebetingelser i Forsvaret for folk i førstegangstjeneste enn det som dreier seg om regulativet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [14:08:11]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om investeringer i Forsvaret (Innst. 337 S (2014–2015), jf. Prop. 113 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:08:57] (ordfører for saken): Investeringsproposisjonen som Stortinget i dag har til behandling, omfatter seks nye investeringsprosjekter. Proposisjonen inkluderer i tillegg en endring i et allerede godkjent prosjekt samt informasjon om noen øvrige prosjekter.

Stortinget inviteres til å gi sin tilslutning til kostnadsrammen for tre nye bygge- og anleggsprosjekter. På Ørland flystasjon bes det om godkjenning av nytt vedlikeholdsbygg og ny hovedinfrastruktur for kampflyet F-35 og på Bardufoss flystasjon om godkjenning for bygging av ny brannstasjon. På materiellsiden omfatter prosjekte-

ne oppgradering av Leopard 2 stridsvogn, kampluftvern til Hæren og mellomløsning for Ula-klassen ubåter. En samlet komité gir sin tilslutning til igangsettelse av de nevnte prosjektene.

Forsvarets investeringer i materiell har store konsekvenser for Forsvarets fremtidige stridsevne. Forsvarets evne til å forsvare landet eller bidra til ulike oppdrag utenfor Norges grenser er ikke noe som kan skruses av og på med en bryter, avhengig av det til enhver tid aktuelle trusselbilde. Anskaffelse av kampsystemer er en tidkrevende prosess, og leveringstiden av et avansert system overlever gjerne flere statsråder og et par forsvarssjefer. Det betyr at Forsvarets planverk må være solid forankret langt inn i fremtiden, slik at det er mulig å fase inn systemer, samtidig som eldre systemer fases ut. Det er ikke akseptabelt at Norge blir stående uten strategisk viktig kapasitet grunnet erstatning av eksisterende systemer.

Samtidig som et kampsystem erstatter et annet, er det viktig å vurdere hvorvidt et mer teknologisk avansert system innenfor et område kan gjøre investeringer innenfor et annet område overflødig. Dersom teknologisk nyvinning medfører at den operasjonelle kapasiteten i et system øker betydelig, bør dette tas hensyn til innenfor andre felter. Skal et system kunne fases inn, må det samtidig bygges tilstrekkelig infrastruktur som gjør mottak av nytt materiell mulig.

Investeringsproposisjonen tar hensyn til disse forholdene. Mens innfasingen av F-35 er i rute, bygges nødvendig infrastruktur som gjør det mulig å ta imot og vedlikeholde kampflyene. Disse to prosjektene har en kostnad på henholdsvis 1 430 mill. kr og 288 mill. kr.

Oppgradering av Leopard 2 stridsvogner er helt sentralt dersom Hæren skal kunne opprettholde sin stridsevne utover 2020. Oppgraderingen betyr at vognene blir å betrakte som et kampsystem gjennom en kombinasjon av vognenes mobilitet, beskyttelsesevne og ildkraft. Kostnadsrammen er i overkant av 2,6 mrd. kr.

Hæren vil videre få kapasitet til å gi direkte luftvernstøtte gjennom anskaffelse av et kampluftvern batteri. Kostnadene er beregnet til 900 mill. kr. I dette prosjektet er det naturlig at norsk forsvarsindustri spiller en hovedrolle.

Luftvern er den mest vellykkede eksportsatsingen i norsk forsvarsindustri. Forsvaret har siden samarbeidet startet opp for mer enn 30 år siden, anskaffet luftvern fra norsk industri til en verdi av 2 mrd. kr. Norsk industris eksport av luftvern i samme periode beløper seg til om lag 12 mrd. kr. Dette har gitt betydelig nasjonal verdiskaping, store inntekter til staten, innovasjon, teknologiutvikling og mange hundre høyteknologiske kompetansearbeidsplasser i store deler av landet. Mer enn 100 små og mellomstore bedrifter har levert til luftvernprosjektene.

Med dette som bakteppe er det en forutsetning at kampluftvernprosjektet utnytter den nasjonale luftvernkompetansen, slik at norsk industri sikres best mulig grunnlag for å kunne bli hovedleverandør av kampluftvern til Hæren. Det vil både sikre at Hæren får levert sitt kampluftvern med minimal teknisk risiko og styrke norsk forsvarsindustri konkurransekraft i det internasjonale markedet for luftvern.

Sjøforsvarets seks Ula-klassen ubåter nærmer seg slutten på sin tekniske levetid. For å forlenge denne for fire av båtene blir det foreslått å bedre sikkerheten om bord og samtidig skifte ut ukurante deler og anskaffe nye reservedeler. Løsningen er en mellomløsning som har en beregnet kostnad på 529 mill. kr.

Skal Forsvaret sikres nødvendig tilgang på kompetanse, materiell og tjenester, er det viktig å ha en kompetent og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri. Utvikling og anskaffelse av forsvarssystemer er dyrt. Det er derfor viktig at disse anskaffelsene settes inn i et bredere samfunnmessig perspektiv. Skal folk flest gi sin tilslutning til milliardinvesteringer i nytt og stadig mer avansert forsvarsmateriell, er det helt avgjørende at norsk forsvarsindustri gis en sentral rolle, både som systemleverandør, delsystemleverandør og komponentleverandør. Slike leveranser må inngå i de systemene Norge anskaffer, men norske myndigheter må også stille tydelige krav som sikrer norsk forsvarsindustri leveranser, som hele serieproduksjonen av ulike systemer. Det vil gi stordriftsfordeler og sikre norsk forsvarsindustri konkurransekraft.

Innstillingen viser at det er et bredt flertall i komiteen for at det strategiske samarbeidet mellom Forsvaret, forsknings- og utviklingsmiljøene og næringslivet må baseres på Forsvarets behov. Flertallet er også tydelig på at dette samarbeidet bør styrkes og omfatte både nasjonale og internasjonale prosjekter. En aktiv forsvarsindustripolitikk vil bidra til økt verdiskaping i Norge og sikre viktige nasjonale kompetansemiljøer.

Øyvind Halleraker (H) [14:14:16]: Det er behov for tydelige prioriteringer og økte ressurser til Forsvaret. Investeringene vi i dag bevilger midler til, gir en riktig innretning for å sikre den nødvendige moderniseringen og bidrar til å gi Forsvaret økt operativ evne.

La meg først trekke fram midlene til F-35-området på Ørland hovedflystasjon. F-35-prosjektet er den viktigste enkeltstående investeringen vi har. Forsvaret gjennomfører nå viktige prosjekter, herunder skvadronbygg, nytt vedlikeholdsbygg og forlenging av rullebanen. Dette gir prosjektet de viktige oppgraderingene det trenger, og sikrer helhetlig drift og infrastruktur.

Vi gjør også investeringer som er viktige for fremtiden til Hæren. Investeringene sikrer en modernisering av de mekaniserte manøverbataljonene på Rena i Østerdalen og Setermoen i Indre Troms. Dette er i tråd med langtidspanens målsetting om videreutvikling og styrking av dette feltet.

Stridsvogn Leopard er sammen med kampvogn CV-90 spydspissen i det norske landforsvaret. Nå moderniseres disse og vil utgjøre en betydelig kampkraft. Det investeres nå også i mobilt kampluftvernprosjekt til artilleribataljonen i Brigade Nord. Det ble også understreket tydelig for komiteen da vi var på besøk under vinterøvelsen i vinter. Kampluftvernet vil gi direkte luftvernstøtte til brigadens manøveravdelinger.

Samlet sett sikrer disse investeringene aktiviteten på bakken, gir økt stridsevne, utholdenhet og mobilitet og utgjør i sum en troverdig krigsforebyggende terskel. Norsk

forsvarsindustri har i en årrekke vært en viktig bidragsyter både til modernisering og teknologi i disse prosjektene, og en fortsatt involvering av forsknings- og utviklingsmiljøene er derfor viktig i framtiden.

Til slutt vil jeg framheve investeringsprosjektet i Sjøforsvaret. Oppgraderingen av fire av de seks ubåtene i Ula-klassen vil sikre tryggheten om bord på disse fartøyene og sikre at de blir holdt operative fram mot 2020. Samtidig legges det opp til en gradvis erstatning med nye ubåter. Ubåtprosjektet vil innebære et strategisk samarbeid mellom Forsvaret, forsknings- og utviklingsmiljøene og industrien. Det blir viktig framover å basere arbeidet på Forsvarets behov, med en industriell målsetting om å sikre en betydelig nasjonal verdiskaping innenfor rammen av framtidig anskaffelser.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:17:17]: Me diskuterer i dag eit viktig tema. Senterpartiet støttar det som ligg inne i proposisjonen, der planlagde investeringar i Forsvaret vart følgde opp.

Forsvarsutfordringa Noreg i dag står framfor, er annleis enn den mange såg føre seg for kort tid attende. Over lang tid såg mange føre seg at Russland var på veg til eit stabilt demokrati. Samtidig peika mange på at integreringa i Europa gjorde krig utenkjeleg. Utviklinga dei siste åra har vist at me ikkje kan ta noko for gitt. Russland har bevega seg i gal retning. Samstundes har tryggleksbiletet endra seg betydeleg òg i andre delar av verda. Midtausten er eitt døme. Faren for terror i Noreg kan ikkje neglisjeras. Det norske forsvaret må vere førebudd på mange ulike scenario.

Ved sida av det nasjonale forsvaret er det sjølvsagt artikkel 5 i NATO-pakta som er garantien vår for fridom. Forsvarsdebatten har vakse i Noreg det siste året. Fleire personar med lang fartstid i Forsvaret er tydelege på at løyvingane til Forsvaret må aukast, investeringane må aukast, Forsvaret må byggjast vidare opp. Mellom anna kasta Jacob Børresen inn ein brannfakkel då han 16. mars i år åtvare regjeringa om at heile Forsvaret ville bryte saman om det vart krig. Nedbygging av Forsvaret er, slik han beskriv det, ei svekking av den funksjonelle staten og den strukturen heile økonomien og fellesskapen vår byggjer på. Noregs eksistens er i grunnen avhengig av at me har truverdet til å forsvare og handheve suverenitet over det som er territoriet vårt. I det ligg det at investeringane i Forsvaret må aukast.

Medan det kan ta tiår å byggje opp gode forsvarsstrukturar, kan trusselbiletet endre seg i løpet av månader, veker, ja, endåtil dagar. Det er for seint å forsikre huset når det brenn, og det er for seint å kjøpe forsvarsmateriell når ein treng det. Me må investere i materiell me håpar me aldri får bruk for. Langsiktig tenking og planlegging er avgjerande. Langsiktig planlegging ligg òg bak dei investeringane som Stortinget skal ta stilling til i dag, og som Stortinget vil slutte seg til.

Me må alltid leve med eit visst trusselnivå. Me kan ikkje investere oss til total tryggleik. Difor er menneska i Forsvaret så viktige, som me har vore innoom tidlegare i dag. Forsvarsviljen er stor i Noreg og representerer ei for-

midabel kraft. Det kan ikkje kjøpast for pengar. Det kan derimot viktig utstyr som dei same menneska kan bruke til å forsvare land og folk.

Forsvarsvilje må byggjast opp vidare. Her er ikkje minst Heimevernet og vernepliktsinstituttet viktig. Modernisering av forsvarsmateriell må òg byggjast vidare. Difor vart arbeidet med langtidsplanen som me snart skal i gang med, så viktig. Det me vedtek i dag, er resultat av arbeid i den tidlegare langtidsplanen. Det er oppfølging av ei lenge ønskt og vedteken investering. Det er eit ledd i ei naudsynt opprusting – ei opprusting som må intensiverast og byggjast vidare i tida som kjem.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [14:20:43]: Forslagene som legges fram i denne proposisjonen, slår tydelig fast at regjeringa følger opp de behovene som er skissert i langtidsplanen for fortsatt å modernisere Forsvaret.

Som representanten Navarsete var inne på, er det viktig å opprettholde forsvarsevnen også i tider da verden ser roligere ut. Samtidig har vi i det begynnende arbeidet med en ny langtidsplan fått avdekket at behovene, manglene og utfordringene er store mange steder. Blant annet er utfordringene med manglende vedlikehold over tid store, og ikke minst har mange av de utfordringene vi nå ser, vokst fram over lang tid. Proposisjonen inneholder forslag om godkjenning av investeringer i både høyteknologisk materiell og eiendom, bygg og anlegg. Summen er om lag 6,5 mrd. kr.

Proposisjonen inneholder også oppdatert informasjon om kampflybasen på Ørland og behovet for forlengelse av rullebanen. Videre informeres det om investering i medisinsk utrustning til Forsvarets NH90-helikoptre, behovet for ubåtkapasitet etter 2020 og sensorer for militær luftromsovervåkning.

Stortinget vedtok i juni 2012 lokalisering og etablering av hovedbasen for Forsvarets nye kampfly på Ørland. Etableringa av basen er en viktig investering i vår sikkerhet. Nødvendig infrastruktur for mottak av de første flyene må stå klar høsten 2017 for å sikre innfasing av flyene.

Jeg skal ikke legge skjul på at det å bygge kampflybasen på Ørland er en krevende prosess for alle parter. Det er mange faktorer som ennå ikke er fullt ut kjent, og som kan påvirke de løsningene som velges. Det er fortsatt noe usikkerhet med hensyn til hvilket sikkerhetsnivå som skal etableres på basen, sett i lys av endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen og også forhold knyttet til eventuelle kostnadmessige konsekvenser av reguleringsplanbehandlingen. Jeg er imidlertid trygg på at vi ved å fortsette det gode og grundige arbeidet som nå pågår, får en framtidsrettet nasjonal kampflybase.

I denne proposisjonen legger regjeringa fram forslag til et investeringsprosjekt for bygging av nytt vedlikeholdsbygg til våre kampfly. Vedlikeholdsbygget vil plasseres nært opptil andre operative kapasiteter og simulatormiljøet for maksimal utnyttelse av tilgjengelige ressurser. Arbeidet planlegges ferdigstilt høsten 2017 og er en forutsetning for at vi skal kunne operere F-35 fra Ørland samme år.

Kampflybasen på Ørland består av en rekke tekniske installasjoner, og for å sikre anleggenes funksjon foreslås

det i prosjektet Ny hovedinfrastruktur F-35 å øke kapasiteten på eksisterende infrastruktur og koble nye funksjoner til eksisterende nettverk.

Brigade Nord er Hærens hovedelement i det mobile landforsvaret. Moderne stridsvogner er en forutsetning for å skape framtidrettede og slagkraftige mekaniserte bataljoner med stor mobilitet, beskyttelse og ildkraft. Regjeringa foreslår derfor at stridsvognene Leopard 2 oppgraderes med nytt rettesystem, nye siktemidler med nattkapasitet og digitalisert ildledningssystem.

Hæren har siden 2004 vært uten luftvern. For å sikre at Brigade Nord opprettholder nødvendig kampkraft, er det viktig å ha tilgang til et motstandsdyktig luftvernssystem. Regjeringa foreslår derfor i denne proposisjonen å anskaffe kampluftvern til Hæren.

De seks ubåtene i Ula-klassen ble tatt i bruk i Forsvaret i perioden 1989–1992. Konklusjonen etter omfattende konseptuelle studier om framtidig ubåtkapasitet tilsier at det er nødvendig å gjennomføre oppdateringer og utskifting av komponenter og å anskaffe reservedeler for å holde våre ubåter teknisk operative fram mot 2025–2028. Regjeringa foreslår derfor å gjennomføre prosjektet Mellomløsning Ula-klassen. Regjeringa fattet i fjor høst en prinsippavgjørelse om nyanskaffelse framfor levetidsforlengelse av ubåter når disse faller for levealderen, men dette er altså en mellomløsning for å holde de eksisterende ubåtene operative.

En konkurransedyktig norsk forsvarsindustri er viktig for Norge. Konkurransedyktige og innovative forsvarsbedrifter bidrar til betydelig verdiskaping i det norske samfunnet. Dette er forhold regjeringa vil være opptatt av, knyttet til en eventuell framtidig ubåtanskaffelse.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg er veldig fornøyd med at komiteen slutter seg til regjeringas forslag til investeringer i Forsvaret. Prosjektene er alle sammen viktige bidrag til å opprettholde et troverdig og relevant forsvar i det vi alle vet er en mer krevende sikkerhetspolitisk tid.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Kåre Simensen (A) [14:25:32]: Først vil jeg takke og si meg enig med saksordføreren og andre som har trukket fram viktigheten av å ha en nasjonal, kompetent forsvarsindustri, ikke minst med hensyn til vår operative evne.

Det jeg ønsker å stille spørsmål til statsråden om, gjelder Nordkapp-klassen til Kystvakten, som var langt framme teknologisk da den ble innført for over 30 år siden. Nå begynner levetiden å gå mot slutten, og derfor må vi gjøre noe. Situasjonen i nordområdene forandrer seg konstant, og for å møte de utfordringene som kommer, må vi være best mulig rustet. Derfor ble det i budsjettet for 2013 varslet at vi skulle kjøpe et nytt helikopterbærende og isforsterket fartøy som skulle fases inn i 2016. Mitt spørsmål er da: Hva vil departementet gjøre for å sikre moderne og tilpassede fartøy for Kystvakten i nord?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [14:26:30]: Kystvakten er en veldig viktig kapasitet for Forsvaret og for Norge. De er på patrulje med alt de har av fartøy, stort

sett hele tida, og er sånn sett svært viktige – både militært for suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse og som assistanse til sivile myndigheter når det trengs.

Som regjeringa orienterte om i budsjettproposisjonen for 2015, kommer vi til å oppgradere samtlige av Nordkapp-klasse-fartøyene så de holdes operative og kan seile fram til 2020. De ble jo tatt i bruk tidlig på 1980-tallet og er sånn sett meget aldrende fartøyer etter hvert. Det har også vært viktig for oss å understreke at vi nå, når det jo lå inne et forslag om anskaffelse av ett nytt fartøy, ser det i sammenheng med to andre og dermed også har muligheten til å forhandle kontrakter som er gunstigere.

Men de skal altså nå oppgraderes for å holdes seilende fram til 2020.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [14:27:38]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i plan- og bygningsloven (sentral godkjenning av foretak) (Innst. 359 L (2014–2015), jf. Prop. 131 L (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til inntil 5 minutter til hver partigruppe og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på tallerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Stine Renate Håheim (A) [14:28:25] (ordfører for saken): La meg først få lov til å takke komiteen for et godt – og kort – samarbeid i forrige uke.

Det er en samstemt bekymring i komiteen knyttet til utviklingen vi dessverre ser i byggebransjen – sosial dumping, rekrutteringsproblemer og et stadig større innslag av useriøse og kriminelle aktører. Det gjør det vanskelig for de seriøse aktørene å konkurrere i markedet. Komiteen er derfor helt enig om at man trenger sterkere virkemidler som gjør det enklere å være seriøs, og som bidrar til å rekruttere og bygge kompetanse i byggenæringen.

Jeg vil gjerne nok en gang få lov til å berømme en samlet byggenæring, som i fjor la fram rapporten «Enkelt å være seriøs» med forslag til en ny sentral godkjenning for foretak. Det er et sterkt og viktig signal når både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden står sammen i denne saken.

I dag behandler vi den første delen av dette forslaget, og komiteen støtter regjeringens forslag om å utvide kriteriene for sentral godkjenning. Komiteen har også foreslått

en ny forskriftshjemmel som åpner opp for at eksempelvis malerfirmaer og renholdsselskaper nå kan omfattes av godkjenningsordningen.

Det er noe uenighet i komiteen om det som er beskrivelsen av veien videre, og jeg vil fra nå av redegjøre for Arbeiderpartiets syn.

La meg først si at det hadde vært en stor fordel om Stortinget hadde fått denne saken til behandling tidligere. Da kunne vi fulgt ordinær saksbehandling med høring i det som er en stor, viktig og til dels komplisert sak.

Så har jeg lyst til å si at jeg er glad for at vi i komitéinnstillingen tar noen skritt i riktig retning. Men jeg er skuffet over at vi ikke har fått enighet om et av de viktigste elementene, nemlig modul 2. Modul 2 er nemlig av avgjørende betydning for å bekjempe useriøse og kriminelle aktører i ROT- og underentreprenørmarkedet.

Arbeiderpartiet har lyttet til en samlet byggenæring, som gang på gang har understreket at deres forslag om en ny sentral godkjenning er et helhetlig forslag. Byggenæringen har advart mot å plukke ut enkeltelementer i forslaget og vært tydelige på at man må få på plass helheten for å styrke kampen mot useriøse og kriminelle aktører.

I forrige uke sa Jon Sandnes i BNL på BNLs hjemmesider:

«Stortinget har nå en historisk mulighet til å skape seriositet i næringen.»

Og videre:

«Dersom Stortinget nå ber regjeringen om å innføre modul 2 i kombinasjon med et effektivt førstelinjetilsyn, er dette et viktig signal om at Stortinget tar utfordringene i det svarte og useriøse markedet på alvor.»

Dessverre konstaterer jeg at flertallet i denne saken ikke grep denne historiske muligheten. Det er bare Arbeiderpartiet sammen med SV og Senterpartiet som klart sier at modul 2 må utredes og innføres som en del av ordningen med sentral godkjenning.

Jeg synes det er urovekkende at flertallet fremdeles uttrykker usikkerhet om modul 2, når vi vet at ordningen med lokal godkjenning bortfaller 1. januar 2016, og at flertallet også åpner for at det kan være aktuelt å etablere en separat godkjenningsordning for ROT- og underentreprenørmarkedet. La meg være veldig tydelig på vegne av Arbeiderpartiet: Vi frykter at en oppsplitting i forskjellige godkjenningsordninger vil føre til at kampen mot de useriøse og kriminelle aktørene svekkes. Vi ønsker en sentral godkjenning som omfatter hele kontraktkjeden.

Vi er også tydelige på at en modul 2 må inkludere eksempelvis maler- og renholdsfirmaer, slik komiteen nå åpner for kan være en mulighet, og vi ber regjeringen om å utrede en registreringsordning for arbeid på eiendom.

I dag vedtar vi de første hjemlene for en forsterket sentral godkjenning. Men det er mye som gjenstår, og jeg har lyst til å sitere fra den felles pressemeldingen som ble sendt ut fra Jon Sandnes i BNL og Arve Bakke i Fellesforbundet i dag, som skriver:

«Det gjenstår et betydelig arbeid med å utrede løsninger for den nye ordningen. Dette arbeidet haster.»

Helge André Njåstad (FrP) [14:33:13] (leiar i komiteen): Dette er ei sak som regjeringa la fram for Stortinget i slutten av mai, og allereie i dag har Stortinget den til behandling for første gong. Eg vil til liks med saksordføraren takka komiteen for å prioritera behandlinga av denne saka i ei hektisk tid og leggja ho fram for Stortinget ekstraordinært raskt. Spesielt vil eg takka saksordføraren, Stine Renate Håheim, for at ho har losa saka stødig og ryddig igjennom i komiteen i denne fasen.

Kvifor er det viktig å behandla denne saka no? Det er fordi me alle er opptekne av at me skal jobba mot svart arbeid, ulovlege løns- og arbeidsvilkår, kvitvasking og skatte- og avgiftsunndraging, som er eit stort samfunnsproblem. Den lovendringa som me no gjer ved å etablere sentral godkjenning, vil vera eit viktig steg i kampen mot desse utfordringane.

Det har vore viktig for oss i Framstegspartiet og resten av komiteen at me kan behandla denne saka no, sånn at regjeringa får sjansen til å utarbeida nødvendige forskrifter og få dei godkjende og vedtekne før 1. januar 2016, så me har på plass forskriftene samtidig som den lokale godkjenningsordninga forsvinn.

Eg vil òg takka bygg- og anleggsgnæringa, som har vore viktige bidragsytarar i dette arbeidet, spesielt gjennom deira arbeid med rapporten «Enkelt å være seriøs».

I hovudsak er det, som saksordføraren sa, brei semje i komiteen om hovudlinjene her. Det er nokre område, som ho gjorde greie for, som ein er litt ueinige om. Det eine er i oppfølginga av rapporten «Enkelt å være seriøs» sitt punkt om registreringsplikt for arbeid over ½ G. Der blir det foreslått at selskapa skal registrera alt arbeid over ½ G. Det er altså ganske lite arbeid før ein må registrera det. Framstegspartiet synest det vil bli for byråkratisk å ha ei ordning der ein er pliktig å registrera. Difor har me i lag med Kristeleg Folkeparti og Venstre teke til orde for at ein skal sjå på ei registreringsordning, men altså ikkje ei registreringsplikt, som dei andre partia i merknadene sine ønskjer å gå inn for.

Den andre nyansen som ein heller ikkje er heilt einige om, er det som er knytt til modul 2, som saksordføraren gjorde greie for. Eg synest likevel saksordføraren brukte litt sterke ord då ho sa at ein hadde ei historisk moglegheit som ein ikkje gjekk for. Det er faktisk berre ein liten nyanseforskjell: Dei raud-grøne partia seier at ein skal utgreia modul 2 med sikte på å innføra det, mens fleirtalspartia, altså Kristeleg Folkeparti, Venstre, Høgre og Framstegspartiet, seier at ein skal greia det ut, og at det kan vera ei av mange moglegheiter for å oppnå det same. Det er små nyanseforskjellar her, og det er ikkje grunnlag for å seia at det er stor usemje på dette punktet. Me er, på lik linje med saksordføraren, opptekne av at ein ser på modul 2, men me vil ikkje låsa oss berre til det som det einaste verkemiddelet.

Bortsett frå dei to nyanseane er det ein samla komité som i hovudsak innstiller på å gjera nødvendige lovendringar, sånn at regjeringa har fullmakt til å koma med dei forskriftene ho finn nødvendig, for å få plass ei sentral godkjenning 1. januar 2016, som vil vera viktig. Me gjev òg fullmakt til å få på plass forskrifter som gjer at ein kan utstyra

den sentrale godkjenninga med nødvendige fordelar til dei selskapa som frivillig vil registrera seg i ordninga, f.eks. heilt eller delvis fritak for kravet om uavhengig kontroll, som vil gjera dette til ei attraktiv ordning for dei selskapa som registrerer seg i ordninga.

Marie Ljones Brekke (KrF) [14:36:54]: Mange har uttrykt bekymring for utviklingen i bygge- og anleggsnæringen de siste årene. I hverdagen og i media møter vi på historier om sosial dumping, svart arbeid og useriøse aktører. Kristelig Folkeparti er glad for at vi i dag fortsetter ryddejobben i forskrifter og lover for både å forbedre og forhindre forhold som bransjen selv har påpekt. Vi er særlig tilfreds med at forarbeidet nærmest er blitt utført på dugnad, der bransjen selv og det politiske Norge har tatt i et tak. Grunntonen i denne saken er at det må bli enklere å være seriøs og vanskeligere å være useriøs i byggenæringen. Det må være en grunntone i alt, liv og lære, som skal gjenspeiles i et lovverk. Dette er viktig for både tiltakshavere, innbyggere, næringen og samfunnet.

Utbredelsen av svart arbeid, ulovlige lønns- og arbeidsretningslinjer, hvitvasking av penger og skatte- og avgiftsundragelser er et stort samfunnsproblem. Det er ikke et nytt problem, men det har økt i omfang. Det er et mangfoldig og sammensatt årsaksbilde til dette.

Bygge- og anleggsnæringen fortjener honnør for å ha grepet fatt i dette og for at de i fjor la fram rapporten «Enkelt å være seriøs». Regjeringens forslag til Stortinget om å innføre en ny frivillig sentral godkjenningsordning og at det innføres nye krav som skal sikre seriositet og like konkurransevilkår, er et viktig steg for å få bukt med dette problemet.

Komiteen opptrer, slik jeg ser det, samlet om hovedgrepene i denne saken. Det er, som vi har hørt, noen nyanser knyttet til utredningen av modul 2, som omhandler foretak som ikke har ansvarsrett, og hvorvidt de skal være med i en del av ordningen med sentral godkjenning eller ikke. Vi er tilfreds med at dette blir belyst som en del av utredningen av denne modulen.

Mot slutten av innstillingen har Kristelig Folkeparti tatt opp et tema som er i kanten av denne lovens virkeområde og problemstilling, men som tematisk er klart innenfor. Det er nemlig sånn at hvis vi skal få bukt med en ukultur, må det også foreligge ordninger som både er enkle å bruke, og som blir allment akseptert. Det må gjøres enklere å opptre ryddig for folk i det daglige.

I private vedlikeholdstjenester gjøres det mye egeninnsats, der man hyrer inn en kjent håndverker til å hjelpe seg. Her er det behov for forenkling for skattemessig rapportering i privatmarkedet. I nevnte tilfeller vil de fleste ønske å opptre ryddig og betale hvitt, noe som medfører omfattende papirarbeid, og mange gir opp bryet. Vi ønsker derfor at departementet tar initiativ overfor skattemyndighetene og Finansdepartementet til å utvikle forenklede rapporteringsmetoder sånn at man enklere velger bort svart betaling.

Kristelig Folkeparti ønsker at dagens lovendring om sentral godkjenning av foretak blir et riktig steg i rett ret-

ning. Dette er et område der vi ønsker å medvirke til at useriøse aktører og svart arbeid kan fjernes.

Heidi Greni (Sp) [14:40:40]: Vi behandler nå en sak der en samlet næring, både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, er enige om tiltak som kan gi mer ordnede forhold i byggebransjen. De har lagt fram rapporten «Enkelt å være seriøs» og har foreslått en rekke tiltak som kan bidra til en mer seriøs næring. Det var Kommunal- og moderniseringsdepartementet som i mai 2014 utfordret næringen til å komme med forslag, og næringen handlet raskt. Allerede i august i fjor ble rapporten overlevert.

Det er en skuffet byggenæring, og igjen er arbeidsgiver- og arbeidstakersiden helt enige når de konkluderer med at regjeringen i svært begrenset grad følger opp forslagene de har kommet med.

En viktig bakgrunn for saken vi behandler, er at kravet om lokal godkjenning av foretak, som ble lovfestet av Stortinget, og som skulle iverksettes i januar 2016, er trukket tilbake som følge av at det ble underkjent av ESA. Dermed forsvant et viktig virkemiddel for å ivareta kvalitet og seriositet i byggenæringen.

Regjeringen har brukt god tid, altfor god tid, på å fremme forslag om alternativer. En samlet komité viser til at forslaget om oppheving av lokal godkjenning ble behandlet av Stortinget for ett år siden, og at forslagene til nye og alternative ordninger for byggenæringen ble fremmet kort tid etter. Senterpartiet mener derfor regjeringen burde ha fremmet lovproposisjonen på et langt tidligere tidspunkt, og at en burde sett alle forslagene fra rapporten «Enkelt å være seriøs» i sammenheng og lagt dem fram for Stortinget som en helhet.

Fra næringen er det spesielt rettet kritikk mot at departementet ikke fremmer forslag om innføring av tiltak for det som er benevnt som modul 2 i rapporten «Enkelt å være seriøs» – det som gjelder foretak som ikke har ansvarsrett. Departementet viser til at de ønsket utredninger før de fremmer det lovforslaget. Næringen sier det er nettopp i denne delen av markedet det er utfordringer med ukvalifiserte og useriøse aktører. Forslagene til tiltak i rapporten ville ha gjort det mulig for bestiller å velge seriøse aktører, og det er et sterkt ønske fra en samlet næring, både store og små bedrifter, om at de skal bli innført.

I brev til kommunal- og forvaltningskomiteen fra Byggmesterforbundet heter det:

«Det konstateres at næringens forslag i rapporten «Enkelt å være seriøs», om en automatisert registreringsordning på arbeider i ROT-markedet, ikke er med. Dette på tross av at det ville bidratt til en opprydning i et marked som utgjør et anslått årlig volum på 65 milliarder kroner. Gevinsten med en slik ordning vil være styrket forbrukertrygghet, bedre byggkvalitet og ansvarliggjøring av foretakene.»

Jeg tror Byggmesterforbundet og andre høringsinstanser har rett. Jeg forstår også at dette deles av en samlet komité, som i ulike merknader understreker viktigheten av at modul 2 blir utredet som en del av ordningen med sentral godkjenning.

I en fellesmerknad fra Senterpartiet og Kristelig Folke-

parti peker vi på at det er behov for forenkling også for skattemessig rapportering for mindre arbeidere i privatmarkedet. Senterpartiet foreslo i sitt alternative budsjett for 2015 at Norge skulle innføre et skattefradrag for begrensede arbeidere innenfor rehabilitering, oppussing og mindre tilbygg, det såkalte ROT-fradraget. Vi vet at Sverige, som har innført dette, har gode erfaringer. Skattefradragene, som kommer forbrukerne til gode, blir kompensert gjennom økte skatteinnbetalinger fra leverandørene av tjenestene. ROT-markedet i Sverige er i stor grad hvitvasket gjennom dette tiltaket. Senterpartiet mener vi bør gjøre det samme i Norge.

Karin Andersen (SV) [14:44:49]: SV kommer også til å stemme for disse forslagene, og vi slutter oss til det som er blitt sagt fra saksordføreren om saken. Dette er faktisk en av de små lenkene i kampen for å gjøre velferdsstaten vår bærekraftig, fordi det dessverre nå foregår så store endringer i arbeidsmarkedet, også i bygge- og anleggsnæringen, der det er milliarder som unndras, der arbeidslivets regler forvitrer, og der ærlige bedrifter ikke har en eneste mulighet til å konkurrere med dem som bedriver kriminalitet. Det er også slik at forbrukerne, eller de som trenger en tjeneste, og som vil kjøpe «hvit», har store problemer med å få det til. Så dette er en viktig bit, og den må tas videre, slik som saksordføreren sa i sitt innlegg.

Jeg vil også gi ros til byggenæringen her, men det er problemer i veldig mange bransjer. Dette må håndteres helhetlig og grundig. Veldig mange er opptatt av forenkling, og at dette skal være enkelt både for bedriftene, for myndighetene og for forbruker. Det er en veldig god målsetting, men når man ser på den kreativiteten som utøves i disse bransjene for å unndra seg å følge regler – både når det gjelder arbeidsmiljø og sikkerhet, når det gjelder lønninger, når det gjelder innbetaling av skatt og de økonomiske forpliktelsene man har – så er det bra å lete etter enkle løsninger. Men jeg er nok litt i tvil om det lar seg gjøre, for her er det jo slik at sjøl de mest skarpskodde menneskene fra Økokrim og Arbeidstilsynet ikke alltid klarer å nøste opp i disse veldig vanskelige forholdene.

Det er så veldig mye penger å tjene på å unndra skatt og drive med sosial dumping at jeg tror vi ikke må bli så naive at vi tror at dette lar seg løse med enkle registreringsordninger. Her må det være både registreringsordninger som faktisk reelt sett speiler de faktiske forholdene, og det må være kontrollmekanismer på statlig nivå som gjør at risikoen for å bli oppdaget i svindel er stor, og at konsekvensene, når det blir oppdaget, er at det svir økonomisk, fordi dette er så lønnsomt.

Til slutt: Den viktigste faktoren her for å holde dette i mest mulig seriøse former er at vi også styrker organisasjonsgraden på arbeidstakersiden. Det er helt avgjørende at vi holder en mye høyere organisasjonsgrad enn den vi har i noen av de andre bransjene – bygg og anlegg er av de beste – der denne useriøsiteten er i ferd med å bre seg. Det er nettopp derfor modul 2 er så viktig å få i gang. Det er derfor det er så viktig at man ikke bare vurderer å utrede den – jeg vet jo litt om den typen departemental bomull, for å si det sånn – men poenget her er at det må gjøres.

Vi må bestemme oss for å gjøre det som byggenæringen sjøl sier er nødvendig for at de skal klare å ha lite grann kontroll på dette. Derfor er det også så viktig at påseplikt og kontrollplikt foregår i hele kontraktkjeden. Utviklingen i arbeidsmarkedet nå er jo underkontrakt på underkontrakt på underkontrakt med et eller annet bemanningsselskap. Hvis man ikke klarer å ha kontroll på hele kjeden, blir dette bare et slags skall der det foregår mange ting inni allikevel, helt useriøst. Så jeg er glad for at alle er enige om retningen her, men jeg er nok redd for at her må det skarpere lut til – hardere klype – for å få dette til.

Så til slutt til ROT-fradrag og RUT-fradrag. Jeg er nok ikke enig med representanten fra Senterpartiet i den saken, og jeg finner det helt unødvendig at mennesker som har råd til å ha hushjelp og til å pusse opp kjøkkenet sitt, skal få skattefradrag for den typen ting, men ærlige bedrifter og ærlig arbeid skal kunne gjøres enklere å få til enn i dag.

Statsråd Jan Tore Sanner [14:50:13]: Jeg vil først av alt få lov til å takke komiteen for en rask behandling av et viktig forslag, og en spesiell takk til saksordføreren, Stine Renate Håheim, som har gjort en god jobb med denne saken på svært kort tid. Dette er en viktig sak for regjeringen. Dette er en viktig sak for byggenæringen.

Det var, som det allerede er blitt sagt, på mitt initiativ at byggenæringen leverte rapporten «Enkelt å være seriøs». Jeg utfordret byggenæringen i mai i fjor, og i august i fjor leverte de rapporten. Det er en styrke i dette arbeidet at det er et bredt samarbeid i byggenæringen. Vi har et godt og nært samarbeid med næringen på dette området, og jeg er glad for at næringen har gitt regjeringen anerkjennelse og ros for de forslagene vi nå har presentert for Stortinget.

Siktemålet med de endringsforslagene som er lagt frem i proposisjonen, er at det skal bli enklere å være seriøs og vanskeligere å være useriøs for aktørene i bygge- og anleggsnæringen. Lovforslaget gir hjemmel for forskrifter som gjør at sentral godkjenning av foretak skal baseres på krav til seriøsitet i tillegg til de gjeldende kravene til faglige kvalifikasjoner. Det foreslås også hjemler for å gjøre byggesaker enklere for godkjente foretak når kvalitetssikringen i foretakene har blitt så god at kommunene kan ha tillit til at foretakene følger regelverket.

Regjeringen er bekymret for svart arbeid og sosial dumping i bygge- og anleggsnæringen. Ved siden av den skadelige effekten av disse forholdene for samfunnet fører de også til at det er vanskelig for seriøse foretak å hevde seg i konkurransen med useriøse foretak. Useriøse foretak i byggenæringen fører også lett til dårlig kvalitet.

Som følge av en sak ESA har reist mot Norge, opphører fra 1. januar 2016 krav om at ansvarlige foretak skal godkjennes av kommunen. Da mister vi et element i kvalitetssikringen av byggetiltak.

Regjeringen har jobbet raskt for å få dette lovforslaget på plass. Det følger også opp regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet. Den strategien har vi utarbeidet i samarbeid med fagbevegelsen og andre, og vi følger nå også opp forslag fra rapporten «Enkelt å være seriøs».

I proposisjonen fremmer regjeringen i utgangspunktet forslag til regler innenfor bygningsregelverket, som er

Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvar. Regjeringens samlede innsats mot arbeidslivskriminalitet vil være en kombinasjon av tiltak, som fremmes og gjennomføres av ansvarlige myndigheter på sine områder.

I proposisjonen foreslår vi en hjemmel for at sentral godkjenning skal omfatte sentrale samfunnskrav, særlig skattebetaling og krav etter arbeidsmiljøloven. Slike krav vil gjøre at foretakene kan vise at de opererer lovlig. Markedet av håndverksbedrifter er uoversiktlig, og nye krav i sentral godkjenning skal bidra til at det blir enklere å finne seriøse foretak.

Det er viktig at nye krav ikke blir mer belastende for sentralt godkjente foretak enn strengt nødvendig. Det er også viktig at myndighetenes oppfølging av kravene ikke blir byråkratisk og ressurskrevende. Innhenting av opplysninger skal derfor så langt som mulig skje elektronisk og automatisert.

Lovforslaget inneholder også forskriftshjemmel for at sentral godkjenning kan utvides med nye elementer. Sentral godkjenning skal kunne vise om foretak er godkjent som opplæringsbedrift.

Det foreslås også en forskriftshjemmel for en såkalt modul 2 i sentral godkjenning. En slik godkjenning skal eventuelt kunne gis til foretak som utfører byggearbeid som ikke krever ansvarsrett. Slike foretak opererer som underleverandører eller i ROT-markedet. Svart arbeid og utfordringer med ukvalifiserte og useriøse aktører er betydelig i dette markedet. Modul 2 kan være et mulig virkemiddel. Hjemmelen er tatt inn i proposisjonen etter høringen for at også modul 2 skal kunne inngå når vi utreder mulige løsninger for problemene i ROT-markedet. I komiteens innstilling er det foreslått at forskriftene også skal gjelde arbeider som ikke i seg selv omfattes av plan- og bygningsloven.

Det er en rekke forhold som må avklares før man velger å innføre en modul 2 eller skal finne andre virkemidler. En slik ordning vil bli betydelig mer omfattende enn den eksisterende sentrale godkjenningen, som omfatter ca. 15 000 foretak.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Stine Renate Håheim (A) [14:55:27]: Statsråden var inne på modul 2, altså godkjenning av foretak uten ansvarsrett. Vi vet at det er store utfordringer både i ROT- og underentreprenørmarkedet, og byggenæringen har veldig sterkt understreket hvor viktig det er å få den på plass. Jeg er glad for at det er en hjemmel på plass, sånn at man kan gå videre med det, men spørsmålet mitt er: Hvilket tidsperspektiv har statsråden på å lande den saken, når vil man starte å utrede? Vi vet jo at lokal godkjenning opphører fra nyttår, så dette er ting som haster.

Statsråd Jan Tore Sanner [14:55:59]: Det har vært nødvendig å iverksette tiltak på dette området. Utfordringene med svart arbeid er ikke noe nytt. Utfordringene med useriøsitet er heller ikke noe nytt. Lokal godkjenning har ikke vært et godt nok virkemiddel for å kunne håndtere dette. Derfor er jeg glad for at vi nå får på plass den sentrale

godkjenningen, og vi har tro på at det vil kunne bli et godt virkemiddel, også fordi man nå inkluderer andre elementer som skal vurderes. Vi kommer til å gå raskt i gang med vurdering, men vi er opptatt av å finne de best mulige tiltakene, og derfor er jeg glad for at komiteen i dag ikke endelig konkluderer med hvilke konkrete løsninger man skal velge. Dette er nødt til å være faglig basert, og jeg understreker at vi har et godt og nært samarbeid med næringen og med fagbevegelsen på dette området, og det kommer vi også til å ha i fortsettelsen.

Karin Andersen (SV) [14:57:06]: Det er derfor man er litt bekymret, for det er såpass utydelig hvordan man skal følge opp modul 2 – og nettopp fordi det kommer fra næringa. De sier at det er en hel pakke, og at det er nødvendig at den henger sammen. Jeg har også behov for å spørre statsråden om dette med hele kontraktskjeden når det gjelder påse- og kontrollansvaret, fordi noe av problemet her er at det er lange kontraktskjeder som det er vanskelig å overskue. Noen må ha ansvaret for å se at det ikke bare er i første ledd useriøsitet kan forekomme, det forekommer like gjerne nedover i kontraktskjeden. Og det kan være vanskelig å kontrollere, jeg er fullstendig klar over det, men hvis man ikke gjør det, så er nok erfaringen dessverre at da skjer det økonomisk kriminalitet knyttet til underleverandør.

Statsråd Jan Tore Sanner [14:58:20]: La meg igjen vise til at den rapporten som næringen har levert, ble levert etter at jeg utfordret den til å samarbeide om dette, og også til å samarbeide med Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Vi går nå fortsatt igjennom en del av de forslagene de har. Vi er opptatt av at vi skal iverksette tiltak på bred front, og derfor har også regjeringen en egen helhetlig strategi for å bekjempe arbeidslivskriminalitet. Jeg synes det er bra at opposisjonen er utålmodig, men jeg merker meg at det er partier som har sittet i regjering i åtte år, så man kunne jo kanskje koste på seg å gi litt anerkjennelse også til at denne regjeringen gjennomfører helt nødvendige tiltak for å bekjempe useriøsiteten i bransjen.

Så er jeg opptatt av at det vi gjør, det skal vi også gjøre skikkelig. Derfor utreder vi og får faglig kvalifiserte råd om de tiltakene vi skal gjennomføre videre i oppfølgingen av denne strategien.

Karin Andersen (SV) [14:59:30]: Det er ingen debatt uten åtte år i regjering, skjønner jeg. Det skal vi holde på med lenge. Jeg hørte ingen som sa at dette ikke var bra. Tvert imot tror jeg dette er bedre enn den lokale godkjenninga som har vært før. Spørsmålet er om den blir god nok til å møte de problemene den skal ivareta. Grunnen til at jeg uttrykker den bekymringen, er nettopp at byggenæringa sjøl har sagt at dette er en pakke, og den må henge sammen for at den skal virke. Så det er ikke mine ord, det er byggenæringas ord.

Det andre er at jeg har erfaring fra å sitte åtte år, ikke i regjering sjøl, men i Stortinget, og da var situasjonen dessverre den at begge regjeringspartiene systematisk stemte mot mange av de mest effektfulle virkemidlene mot sosial

dumping. Man har ikke gått inn for å fjerne flere av dem enn en søksmålsrett som fagforeningene har. Men det betyr jo at det er interesse for å se hvordan man kraftfullt går videre med dette med virkemidler som faktisk virker – og det er nødvendig.

Statsråd Jan Tore Sanner [15:00:39]: Jeg oppfattet ikke at det var noe spørsmål i den replikken.

La meg bare igjen vise til at vi har et godt samarbeid med bransjen. Bransjen – hele byggenæringen – gir regjeringen stor anerkjennelse for den oppfølgingen som vi nå gjør. Det at vi også har en forskrifts åpning for modul 2, gjør at det er mulig å komme videre.

Men vi er opptatt av at det vi gjør, skal vi gjøre skikkelig. Vi skal jakte på de beste løsningene og – jeg vil understreke – de minst byråkratiske løsningene, for på det punktet er jeg uenig med representanten Karin Andersen. Vi må også tenke avbyråkratisering og forenkling når vi gjør dette. Jeg har tro på at vi skal finne gode løsninger som gjør at vi kan gjøre det enklere å være seriøs, bekjempe de useriøse, samtidig som vi ikke legger altfor mange nye byrder på næringen.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Vi er nå klare til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:3 (2014–2015) – om Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med Arktisk råd – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt tre forslag. Det er forslagene nr. 1–3, fra Sveinung Rotevatn på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Det voteres samlet over forslagene nr. 1–3.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa arbeide for ein internasjonal bindande avtale som forbyr atomvåpen.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa fremme ei erklæring, eller eit løfte, tilsvarande det løftet Austerrike gav etter den internasjonale konferansen i Wien i desember 2014 om å arbeide for å stigmatisere, forby

og avskaffe atomvåpen, også kalla «Austrian Pledge».»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa ta initiativ til og delta i ei kjernegruppe av land som kan arbeide for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 80 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.49)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:72 S (2014–2015) – representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Signe Navarsete, Kjersiti Toppe, Trine Skei Grande, Sveinung Rotevatn, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om at Noreg skal arbeide for eit forbod mot atomvåpen – vert å leggje ved møteboka.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt frem ett forslag. Det er fra Liv Signe Navarsete på vegne av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa leggje fram det som det no vert forhandla om i TISA-avtala, nøyaktig slik det står skrive inn i avtaleteksten, med det som per i dag finst av klausular, informasjon om klausulane og øvrig regelverk som legg føringar for dei sektorvise forhandlingane.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 84 mot 12 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.51)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:90 S (2014–2015) – representantforslag frå stortingsrepresentantane Liv Signe Navarsete, Marit Arnstad, Bård Vegar Solhjell og Audun Lysbakken om

framlegging av rammeverket i TISA-avtala – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 4 foreligger det ikke noe vote-ringstema.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt ved-tak til

midlertidig lov
om beskyttelse av og kontroll med geografisk
informasjon av hensyn til rikets sikkerhet

§ 1 *Lovens formål*

Formålet med denne lov er å legge forholdene til rette for effektivt å kunne motvirke trusler mot rikets selvsten-dighet, sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetsinte-resser ved å beskytte og utøve kontroll over geografisk informasjon.

§ 2 *Forbud mot opptak, mangfoldiggjøring eller offentliggjøring av informasjon om militære anlegg og områder*

Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som uten samtykke fra Kongen, eller den Kongen bemyndiger, opp-tar, mangfoldiggjør eller offentliggjør kart, skisser, foto-grafier eller beskrivelser over militære anlegg eller områ-der, med mindre forholdet rammes av et straffebud med høyere strafferamme.

Kongen gir forskrift om vilkår for samtykke som nevnt i første ledd.

§ 3 *Forbud mot opptak, mangfoldiggjøring eller offentliggjøring av dybde-data*

Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som uten samtykke av Kongen, eller den Kongen bemyndiger, og som ikke kan anses nødvendig for en sikker navigering i den alminnelige seilingsleden,

a) opptar, mangfoldiggjør eller offentliggjør kart eller kartskisser over rikets havner, fjorder eller innløp eller norsk territorialfarvann, eller

b) foretar målinger eller andre lodninger

Dersom forholdet rammes av et straffebud med høyere strafferamme enn 1 år, vil forholdet bedømmes etter den aktuelle bestemmelsen.

Kongen gir forskrift om vilkår for samtykke som nevnt i første ledd.

§ 4 *Forholdet til tidligere forskrifter*

Forskrifter gitt i medhold av lov 18. august 1914 nr. 3 om forsvarshemmeligheter § 3 gjelder også etter at loven her har trådt i kraft.

§ 5 *Lovens ikraftsetting og varighet*

Loven trer i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer. Loven gjelder i 2 år fra ikraftsettingstidspunktet.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt ved-tak til

lov
om endringer i forsvarspersonelloven m.m.

I

I lov 2. juli 2004 nr. 59 om forsvarspersonell gjøres følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

§ 2. *Virkeområde*

Loven gjelder for *militært tilsatte* i Forsvarsdepartementet med underliggende etater, når ikke annet er fastsatt i eller i medhold av denne lov.

§ 3 skal lyde:

§ 3. Definisjoner

Med militært tilsatte menes offiserer, befal, grenaderer og konstabler som er tilsatt i Forsvaret.

Med forsvarspersonell menes vernepliktige, militært tilsatte og sivilt tilsatt personell i Forsvarsdepartementet og underliggende etater.

Med internasjonale operasjoner menes enhver opera-sjon i utlandet som krever bruk av militære styrker, og som er godkjent av norske myndigheter.

§ 4 skal lyde:

§ 4. Tilsetningsvilkår for militært tilsatte

Offiserer, befal, grenaderer og konstabler tilsettes på de vilkår som er fastsatt i lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tje-nestemenn m.m. (tjenestemannsloven) med de avvik som følger i eller i medhold av denne lov.

Militært tilsatte er unntatt fra forbudet om forskjellsbe-

handling på grunn av alder etter arbeidsmiljøloven § 13-1 første ledd.

Militært tilsatte plikter å overholde de regler om *tilsetting*, utdanning, disponering og avansement mv. som er fastsatt i den til enhver tid gjeldende *ordningen for militært tilsatte*. *Ordningen for militært tilsatte* fastsettes av Kongen med Stortingets samtykke.

Departementet har instruksjons- og organisasjonsmyndighet og kan utforme nødvendige tilpasninger og regelverk innenfor de overordnede rammene i *ordningen for militært tilsatte*.

Departementet gir regler om hvem som er *tilsettingsmyndighet*, og om fremgangsmåten ved tilsetting. Reglene kan fravike tjenestemannsloven.

§ 5 skal lyde:

§ 5. *Tilsettingsforholdets lengde*

Offiserer, befal, grenaderer og konstabler kan tilsettes midlertidig, eller de kan tilsettes fast til de fyller 35 år eller fast til de fyller 60 år. De som er tilsatt midlertidig, skal fratse stillingen sin uten oppsigelse. De som er fast tilsatt, skal fratse stillingen ved første månedsskifte etter at de har fylt 35 eller 60 år.

Forsvaret kan ved behov forlenge tilsettingsperioden med inntil 3 år for dem som er tilsatt til de fyller 35 år.

Når spesielle forhold gjør det nødvendig, kan departementet forlenge tilsettingsperioden med inntil ett år om gangen for militært tilsatte som har nådd aldersgrensen på 60 år.

Departementet gir nærmere regler om varigheten av og om adgangen til å fornye det midlertidige tilsettingsforholdet.

§ 6 oppheves.

§ 7 skal lyde:

§ 7. Disponering

Militært tilsatte plikter å la seg disponere til stilling i Norge og i utlandet i samsvar med Forsvarets behov. Disponering fra stilling kan skje når dette åpenbart er påkrevd av helsemessige, sikkerhetsmessige eller særskilte grunner. Disponering fra stilling av slike særskilte grunner kan ikke skje i de tilfeller der grunnlaget for disponeringen faller inn under tjenestemannsloven §§ 15 og 16 eller lov 20. mai 1988 nr. 32 om militær disiplinærmyndighet § 1.

For tjenestegjøring i internasjonale operasjoner gjelder bestemmelsene i kapittel III.

Militært tilsatte plikter å rette seg etter de krav til endringer i tjenesten og forflytninger som måtte bli nødvendige på grunn av organisasjonsendringer i Forsvaret.

§ 8 skal lyde:

§ 8. Oppsigelse mv.

Militært tilsatte med pliktjeneste i Forsvaret har ikke rett til selv å si opp sin stilling.

Midlertidig militært tilsatte og de som er fast tilsatt til de fyller 35 eller 38 år, kan ikke kreve fortrinnsrett og rett til ventelønn etter lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m.

§ 9 oppheves.

§ 10 første ledd skal lyde:

Militært tilsatte og vernepliktige skal i tjenestetiden ikke nyte alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel. Departementet kan gi forskrift om unntak fra første punktum. Forbudet gjelder ikke ved fravær under permisjon eller fritid, med mindre annet er bestemt av departementet.

§ 10 andre ledd skal lyde:

Militært tilsatte og vernepliktige skal heller ikke møte til tjeneste påvirket av alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel. Som påvirket av alkohol regnes en person som har alkoholkonsentrasjon i blodet som er større enn 0,2 promille, eller en alkoholmengde i kroppen som kan føre til en så stor alkoholkonsentrasjon i blodet, eller større alkoholkonsentrasjon i utåndingsluften enn 0,1 milligram per liter luft.

§ 11 første ledd skal lyde:

Militært tilsatte kan disponeres til tjenestegjøring i internasjonale operasjoner.

§ 12 b første ledd skal lyde:

Staten skal uavhengig av skyld erstatte tap påført sivilt personell, militært tilsatte eller vernepliktige på grunn av skade eller sykdom oppstått som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon, herunder psykiske belastningsskader.

§ 19 skal lyde:

§ 19. Overgangsbestemmelser

Sivilt personell som nevnt i § 11 andre ledd kan bare disponeres til internasjonale operasjoner dersom vedkommende er tilsatt etter at kapittel III trådte i kraft, og etter at bestemte kategorier er fastsatt av Forsvarsdepartementet, med mindre vedkommende skriftlig har akseptert å bli underlagt disponering som nevnt i § 11.

Tidligere yrkesbefal som er tilsatt før 1. januar 2005, kan bare sies opp etter lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. § 10 nr. 2 bokstav a.

§ 12 a omfatter rett til oppfølging for personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner etter at bestemmelsen trådte i kraft. § 12 b omfatter skader og sykdom som er påført etter at bestemmelsen trådte i kraft.

II

I lov 3. mai 1957 om pensjonering av fastlønt befal som etter søknad gis avskjed med redusert lønn og tjenesteplikt gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov om pensjonering av *militært tilsatte* som etter søknad gis avskjed med redusert lønn og tjenesteplikt

§ 1 skal lyde:

§ 1. *Militært tilsatte* som etter søknad gis avskjed med redusert lønn og tjenesteplikt i samsvar med de bestemmelser som til enhver tid er fastsatt av Stortinget, skal ha

adgang til å opprettholde innskottsbetalende *medlemskap* i Statens pensjonskasse inntil aldersgrensen for den stilling vedkommende innehadde ved avskjeden. Fra da av utbetales *personens* alderspensjon.

§ 3 skal lyde:

§ 3. For øvrig gjelder reglene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse for *militært tilsatte* som går inn under denne lov.

§ 4 skal lyde:

§ 4. Loven trer i kraft straks og gis virkning for *personer* som allerede er innvilget avskjed i samsvar med Stortingets vedtak av 6. juli 1953.

III

1. Endringen i § 5 første ledd første punktum gjelder ikke for tidligere yrkesbefal som er fast tilsatt til de fyller 60 år. De beholder sitt tilsetningsforhold i Forsvaret til de har fylt 60 år.
2. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt:

I

Det fastsettes en ordning for militært tilsatte bestående av hovedelementene tilsetning, disponering, avansement og utdanning, og med de overordnede rammene som beskrives i denne proposisjonen.

II

Ordningen skal ha to komplementære karrieresystemer i henhold til NATO-standard, som består av en tilpasset karrierevei for offiserer og en tilpasset karrierevei for befal, grenaderer og konstabler.

III

Implementeringen starter 1. januar 2016 og ordningen skal være ferdig implementert innen utgangen av 2020.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt:

vedtak:

I statsbudsjettet for 2015 blir det gjort følgende endringer:

Kap.	Post	Føremål	Kroner
Utgifter			
1719		Fellesutgifter og tilskot til foretak under Forsvarsdepartementet	
	1	Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 284 599 000 til kr 284 600 000	1 000
1720		Felles leiings- og kommandoapparat	
	1	Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 3 727 028 000 til kr 3 727 089 000	61 000
1725		Fellesinstitusjonar og -utgifter under Forsvarsstaben	
	1	Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 2 101 948 000 til kr 2 101 980 000	32 000
1731		Hæren	
	1	Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 5 318 641 000 til kr 5 319 177 000	536 000
1732		Sjøforsvaret	
	1	Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 3 517 165 000 til kr 3 517 310 000	145 000

Kap.	Post	Føremål	Kroner
1733	1	Luftforsvaret Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 4 691 122 000 til kr 4 691 227 000	105 000
1734	1	Heimevernet Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 1 229 209 000 til kr 1 229 324 000	115 000
1740	1	Forsvarets logistikkorganisasjon Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 2 036 291 000 til kr 2 036 294 000	3 000
1790	1	Kystvakta Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 1 033 710 000 til kr 1 033 743 000	33 000
1795	1	Kulturelle og allmennyttige føremål Driftsutgifter, v e r t a u k a med frå kr 271 065 000 til kr 271 066 000	1 000

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 9

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykkjer i at Forsvarsdepartementet i 2015 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekt, medrekna større eigedoms-, bygge- og anleggsprosjekt, omtala i kapittel 2 og 3 Nye prosjekt for godkjenning i den framlagde proposisjonen, innanfor dei tilrådde kostnadsrammene.
2. endre tidlegare godkjent investeringsprosjekt, omtala i kapittel 4 Tidlegare godkjent materiellprosjekt, i den framlagde proposisjonen, innanfor dei tilrådde kostnadsrammene.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 10

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

l o v
om endringer i plan- og bygningsloven
(sentral godkjenning av foretak)

I

I lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling gjøres følgende endringer:

Overskriften i kapittel 22 skal lyde:

Kapittel 22. Sentral godkjenning av foretak

§ 22-1 første ledd skal lyde:

Sentral godkjenning for ansvarsrett gis til foretak som er kvalifisert til å påta seg oppgaven som ansvarlig søker etter § 23-4, ansvarlig prosjekterende etter § 23-5, ansvarlig utførende etter § 23-6 eller ansvarlig kontrollrende etter § 23-7, og som oppfyller krav gitt i forskrift etter § 22-3. Godkjenning gis i forskjellige tiltaksklasser.

§ 22-3 skal lyde:

§ 22-3. *Forskrifter om sentral godkjenning*

Departementet kan gi forskrift om krav for å få sentral godkjenning, herunder krav om betalt skatt og merverdiavgift, oppfyllelse av krav i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven, revisjon av kvalitetssikringssystemer og andre forhold som er egnet til å vise foretakenes evne og vilje til lovlidig virksomhet. Departementet kan gi forskrift om at den sentrale godkjenningen også kan inneholde opplysninger om foretakenes forsikringer, godkjenninger foretakene har etter andre ordninger mv.

Departementet kan gi forskrift om sentral godkjenning av foretak som ikke skal være ansvarlig etter § 20-3 for alle arbeider som har direkte tilknytning til prosjektering, utførelse og ferdigstillelse av bygge- og anleggstiltak. Slik godkjenning forutsetter at foretaket dokumenterer relevant fagutdanning. Det kan stilles krav som nevnt i første ledd.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen av søknader om sentral godkjenning, tilbaketrekking, ordningens omfang og organisering, tidsfrister for behandling av søknader om sentral godkjenning og konsekvenser av fristoverskridelse. Departementet kan gi forskrift om innholdet i registeret over sentralt godkjente foretak. Departementet kan gi forskrift om gebyr for sentral godkjenning. Gebyret skal ikke overskride selvkost.

§ 22-5 skal lyde:

§ 22-5. *Forskrifter om byggesaksbehandlingen for sentralt godkjente foretak*

Departementet kan gi forskrifter om at tiltak etter § 20-2 som forestås av sentralt godkjente foretak kan behandles etter særskilte regler. Forskriftene kan blant annet angi at tiltakene helt eller delvis unntas fra krav om uavhengig kontroll etter kapittel 24.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til annen gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Sak nr. 11 [15:14:36]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.15.
